

ISÄN JA LAPSEN YHTEINEN ARKI – YHDESSÄOLOA, OSALLISTUMISTA JA
JAKAMISTA

Veera Kuusisto

Tanja Niemelä

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevät 2005

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Kuusisto, V. & Niemelä, T. 2005. Isän ja lapsen yhteinen arki – yhdessäoloa, osallistumista ja jakamista. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. 100 sivua.

Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata isän osallistumista kouluikäisen lapsensa arkeen suomalaisissa ydinperheissä sekä isän että lapsen näkökulmasta. Lähtökohtana oli tutkimuskirjallisuudessa esitetty näkemys siitä, että isän osallistuminen lapsensa arkeen on syytä ymmärtää laajemmin kuin vain lastenhoitona ja lasten kasvattamisena sekä kotitöinä. Tutkimuksessa tarkasteltiin isän näkökulmasta isän ja lapsen yhteistä ajankäyttöä, isän osallistumista ja vastuunottoa lapsen arjesta, vanhempien tehtävienjakoa perheessä sekä isän näkemystä merkityksellisistä asioista isän ja lapsen välisessä suhteessa. Lapsen näkökulmasta tarkasteltiin sitä, miten lapset kuvaavat isää ja isän kanssa olemista sekä perheen tehtävienjakoa.

Isien näkökulmaa tutkittiin kyselylomakkeella, johon vastasivat yhden koulun vuosiluokkien 1–6 oppilaiden isät (n = 53). Lasten näkökulmaa tutkimukseen toivat 26 lapsen haastattelut. Haastattelujen tueksi tutkimuskoulun 1.–3.-luokkalaiset lapset piirsivät ja 4.–6.-luokkalaiset lapset kirjoittivat aineita aiheesta Minä ja isä. Kysely analysoitiin tilastollisia menetelmiä käyttäen, ja haastattelujen analysoinnissa käytettiin teemoittelua ja kvantifiointia.

Tutkimus osoitti, että isät erityisesti huolehtivat perheestään taloudellisesti sekä keskustelivat ja oleilivat lastensa kanssa. Lapset kertoivat urheilevansa, ulkoilevansa ja pelaavansa isän kanssa sekä tekevänsä isän kanssa koti- ja pihatöitä. Lapset olivat pääosin tyytyväisiä isän kanssa vietettyyn aikaan ja sen määrään. Isä-lapsisuhteessa merkityksellisinä isät pitivät luottamuksen, rakkauden, turvallisuuden ja yhdessäolon. Perheissä tehtävienjako oli jokseenkin perinteinen äidin ottaessa päävastuun lasten- ja kodinhoitosta sekä yhteydenotoista lapsen kouluun isän huolehtiessa kodin korjaustöistä sekä lähes puolessa perheistä perheen elättämisestä. Osassa perheistä löytyi kuitenkin viitteitä osallistuvasta isyydestä ja jaetusta vanhemmuudesta mm. perheen toimeentulosta ja lapsen asioista huolehtimisen sekä lapsen kasvattamisen osalta.

Asiasanat: isyys, osallistuva isä, isän ja lapsen suhde, perheen tehtävienjako, ydinperhe

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 ISYYS JA ISÄN ROOLI PERHEESSÄ.....	7
2.1 Isyys ydinperheessä.....	7
2.2 Muuttuva isyys	8
2.3 Vanhemmuus ja sen roolijako	10
2.3.1 Isä taloudellisen hyvinvoinnin ylläpitäjänä.....	11
2.3.2 Isä äidin tukena	12
3 ISÄN OSALLISTUMINEN LAPSEN ARKEEN	14
3.1 Näkemyksiä isän osallistumisesta	14
3.2 Isän ja lapsen välinen suhde.....	17
3.3 Isän osallistumisen vaikutuksia	19
3.4 Isän osuus lapsen kouluelämässä	21
3.5 Isän ja lapsen yhteisen arjen tutkiminen	22
4 TUTKIMUSONGELMAT.....	24
5 TUTKIMUSJOUKKO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	25
5.1 Tutkittavat	25
5.2 Isien kyselylomake	27
5.3 Lasten haastattelemineen, piirustukset ja aineet	29
5.4 Aineiston määrälliset analyysit	31
5.5 Aineiston laadulliset analyysit	32
6 TULOKSET ISÄN NÄKÖKULMASTA	33
6.1 Kyselyn antama kuvaileva tieto isien osallistumisesta lapsen arkeen.....	33
6.1.1 Isien ja lasten yhteinen ajankäyttö	33
6.1.2 Isien vanhempana toimiminen	35
6.1.3 Tehtävienjako perheissä	37
6.2 Yhteydet isän osallistumisaktiivisuuden ja taustamuuttujien välillä.....	38
6.2.1 Isän ikä, koulutus ja työssäkäynti.....	39
6.2.2 Puolison työtilanne	40
6.2.3 Lapsen luokka-aste ja sukupuoli	40

6.3 Yhteydet kotitöiden jakautumisen ja isän iän välillä	41
6.4 Isien vapaat kuvailut merkityksellisistä asioista suhteessa lapseensa	42
6.5 Osallistuvien ja vähän osallistuvien isien kuvailu.....	45
7 TULOKSET LAPSEN NÄKÖKULMASTA	48
7.1 Isän ja isän kanssa olemisen kuvailu.....	48
7.2 Yhdessäolo isän ja äidin kanssa	50
7.3 Isän ja lapsen yhteinen aika.....	52
7.4 Keskustelunaiheita isän ja äidin kanssa	54
7.5 Eroja isän ja äidin välillä.....	54
7.6 Lasten näkemys rajojen asettamisesta	56
7.7 Kotitöiden jako perheessä	57
7.8 Lasten isään kohdistamia toiveita	58
7.9 Isä lasten piirustuksissa ja aineissa.....	59
7.10 Osallistuvat ja vähän osallistuvat isät haastatteluissa ja aineissa.....	60
8 POHDINTA	62
8.1 Isien osallistuminen lapsen ja perheen arkeen isien näkökulmasta.....	63
8.2 Lasten näkemys isästä ja perheestä	67
8.3 Isän ja lapsen näkökulmien yhtenevyys	69
8.4 Tutkimuksen rajoitukset	70
8.5 Tulosten merkitys ja jatkotutkimuksen mahdollisuudet.....	72
LÄHTEET	75
Liite 1: Saatekirje ja kyselylomake	80
Liite 2: Kyselylomakkeen kysymysten jaottelu teorioihin pohjautuen.....	89
Liite 3: Haastattelurunko	92
Liite 4: Tehtävienjako perheissä	94
Liite 5: Summamuuttujien keskinäiskorrelaatiot	98
Liite 6: Lasten piirustuksia	99

1 JOHDANTO

Kodin tuki on tärkeä, jotta koulu pystyisi täysipainoisesti edistämään lapsen kouluopimista ja kokonaisvaltaista kehitystä (Alaja 1997, 84). Yleisin muoto vanhempien osallistumisessa lapsen koulunkäyntiin on oleminen läsnä ja osallistuminen lapsen arkeen kotona (St. John-Brooks 1997, 44). Vilkkaan isyyskeskustelun innoittamina halusimme kartoittaa erityisesti isän osallistumista kouluikäisen lapsen arkeen sekä isän että lapsen näkökulmasta.

Keskeiseksi isyyteen liittyväksi käsitteeksi on noussut ”uusi isyys”, jonka piirteenä on vahva puolisoiden yhteinen vastuu lastenhoidosta ja kasvatuksesta (Huttunen 1994, 56–60; Huttunen 1998, 39, 59). Sitoutumista isyyteen ja vastuunottoa lapseen liittyvistä asioista voidaan kutsua myös osallistuvaksi isyydeksi (Huttunen 2001, 163, 169–170). Jos tarkastellaan äitien ja isien tehtävienjakoa kotitöissä, lastenhoidossa ja kasvatuksessa, näyttävät isät silti jäävän äitien varjoon äitien ottaessa näistä edelleen päävastuun (Gottfried, Gottfried & Killian 1999, 23; Korhonen 1999, 65). Vanhempien osallistuminen lapsen arkeen on kuitenkin laaja kokonaisuus, joka sisältää perinteisemmän osallistumisen lisäksi mm. taloudellista huolenpitoa perheestä, sitoutumista perheeseen sekä tehtävien jakamista perheessä (Lamb 1986, 7–8; Palkovitz 1997, 209–210; Russell 1999, 58, 62). Tutkimuksemme tarkoitus onkin kuvata isän osallistumista laajempänä kokonaisuutena ja tarkastella, miten vanhemmat jakavat lapsiin ja kotiin liittyvät tehtävät. Tarkastelemme myös isän ja lapsen suhdetta yhteisen ajankäytön ja osallistumisen näkökulmasta. Lisäksi kiinnostuksen kohteena oli, millaisia asioita sekä isät että lapset nostavat tärkeiksi keskinäisessä suhteessaan.

Tutkimuksessamme rajasimme tarkastelun ydinperheisiin toisin sanoen isän osallistumiseen lapsen arkeen silloin, kun lapsen molemmat vanhemmat asuvat hänen kanssaan yhdessä. Tutkimme peruskoulun vuosiluokkien 1–6 oppilaiden isille (n = 53) suunnatulla kyselylomakkeella isän ja lapsen yhteistä ajankäyttöä, isän toimimista vanhempana osallistumisen ja vastuunoton näkökulmasta, vanhempien keskinäistä tehtävienjakoa perheessä sekä asioita, joita he pitävät merkityksellisinä suhteessa lapseensa. Lisäksi tutkimme taustamuuttujien (esimerkiksi isän ikä ja koulutus, lapsen luokka-aste ja

sukupuoli) yhteyttä isän osallistumiseen. Analysoimme kyselyyn liittyvän aineiston tilastollisten menetelmien avulla.

Lasten näkökulmasta on tehty suhteellisen vähän isiin liittyvää tutkimusta, esimerkiksi tutkittu lasten ajatuksia isästä (Huttusen 2001, 188). Halusimmekin tuoda tutkimukseen myös lapsen näkökulman saadaksemme selville, miten lapset kuvaavat isää, isän ja lapsen yhteistä arkea sekä perheen tehtävienjakoa. Tavallisesti lapsia tutkitaan kysymällä asioista lasten vanhemmilta tai muilta heidän elämäänsä vaikuttavilta aikuisilta (Miettinen & Väänänen 1998, 68–69). Parhaat lapsen asioista, näkemyksistä, toimista ja asenteista kertojat ovat kuitenkin lapset itse. Lapset antavat luotettavaa tietoa elämästään, jos heiltä kysytään merkityksellisistä tapahtumista ja asioista. (Scott 2000, 99.) Haastatelimme 26 kyselyyn osallistuneiden isien lasta tutkimuskoulun vuosiluokilta 1–6. Lisäksi pyysimme tutkimuskoulun lapsista nuorimmilta (luokka-aste 1–3) piirustuksia ja vanhemmilta lapsilta (luokka-aste 4–6) kirjoitelmia isästä ja yhdessäolosta isän kanssa. Haastatteluaineiston analysoinnissa käytimme teemoittelua ja kvantifiointia (ks. Eskola & Suoranta 1998, 165–167, 175–176).

2 ISYYS JA ISÄN ROOLI PERHEESSÄ

2.1 Isyys ydinperheessä

Huttusen (1998, 37) mukaan tarkkaa määritelmää isyydestä on hankala muodostaa, sillä eri tieteenalat käsittelevät isyyttä hyvinkin eri tavoin. Monesti isyys kuitenkin jaetaan biologiseen, sosiaaliseen, juridiseen ja psykologiseen isyyteen. Biologiseksi isäksi kutsutaan miestä, jonka siittiö on hedelmöittänyt naisen munasolun. Miestä, joka viettää aikaansa lapsen kanssa ja jonka ympäröivät ihmiset ymmärtävät lapsen isäksi, kutsutaan lapsen sosiaalisesti isäksi. Juridisella isällä on lain mukaan oikeus ja velvollisuus huolehtia lapsestaan. Miestä, jota lapsi pitää omana isänään ja joka hoitaa sekä huolehtii lapsen arjesta, kutsutaan lapsen psykologiseksi isäksi. Tämä on isyyden muodoista vaahtivin, sillä psykologiselta isyydeltä odotetaan läheistä tunnesidettä lapseen ja suhteen molemminpuolisuutta. Psykologisessa isyydessä pelkkä fyysinen läsnäolo ei riitä, vaan isyys on ansaittava. (Huttunen 1998, 37; Huttunen 2001, 58–65.)

Perhe on myös melko moniulotteinen käsite, mutta esimerkiksi Jallinojan (2000) mukaan voidaan nostaa esille pari varteenotettavaa perheen kriteeriä. Ensinnäkin perheeseen kuuluvien jäsenten tulee olla riittävästi kanssakäymisissä toistensa kanssa. Toiseksi perheenjäsenten välillä on välittämistä ja kiintymystä osoittava tunneside. (Jallinoja 2000, 187, 194–195.) Taskisen (1994) määritelmän mukaan länsimainen ydinperhe muodostuu yhdestä tai kahdesta huoltajasta lapsineen. Tällöin ydinperheiksi katsotaan myös yksinhuoltajaisän tai -äidin ja lasten muodostamat perheet sekä perheet, joissa lapsi on saatu adoption tai keinohedelmöityshoitojen kautta. (Taskinen 1994, 4.) Tästä poikkeavaa kantaa edustaa esimerkiksi Huttusen (2001) esittämä määritelmä, jossa ydinperheen katsotaan rakentuvan heteroseksuaaliselle parisuhteelle, johon kuuluvat olennaisesti yhteinen koti ja lapset. Tämän jälkimmäisen määritelmän mukaan yksinhuoltajien perheitä ei lueta ydinperheiksi. (Huttunen 2001, 69.)

Omassa tutkimuksessamme käytämme määritelmää ydinperheestä, joka kattaa vain kaksisivanhempaiset perheet eli perheet, jotka koostuvat joko avio- tai avopuolisista ja heidän yhteisistä lapsistaan. Tällöin isä on lapsilleen niin sosiaalinen kuin juridinen isä

sekä todennäköisesti myös biologinen ja psykologinen isä. Päädyimme rajaamaan tutkimuksemme ydinperheisiin, sillä kaikkien perhemuotojen mukaan ottaminen olisi tehnyt työstä liian laajan, ja ydinperheet edustavat Suomessa tällä hetkellä vielä enemmistöä perheistä. Lisäksi olimme kiinnostuneita isyydestä ja isän osallistumisesta erityisesti ydinperheissä. Myös avioeron vaikutusta isän ja lapsen suhteeseen olisi ollut kiinnostavaa tutkia (ks. esim. Hetherington & Stanley-Hagan 1997), mutta aiheesta oli hiljattain tehty opinnäyte (Piiroinen 1999).

2.2 Muuttuva isyys

Huttusen (1994) mukaan isyys on näyttäytynyt hyvinkin erilaisena eri vuosikymmeninä. 1950- ja 60- lukujen isää kuvattiin sanoilla etäinen, viileä, rajojen asettaja ja asiakeskeinen. Hänen pääasiallinen tehtävänsä oli huolehtia perheen taloudellisesta hyvinvoinnista. Tällaisia Huttusen määrittelemiä ”perinteisiä isiä” löytää helposti myös nykyajan perheistä. (Huttunen 1994, 50–51; Huttunen 1998, 36; ks. myös Gerson 1997, 119.) Tultaessa 1970-luvulle tutkimus nosti yhä enemmän esille isän erityiset, myönteiset vaikutukset lapsen kehitykseen, erityisesti kognitiiviseen kehitykseen. Isää alettiin arvostaa tärkeänä ”kasvatusavustajana” äidin rinnalla, vaikkakin edelleen äiti pysyi tärkeimpänä lapsen hoitajana. Isiä kannustettiin entistä enemmän mukaan mm. lasten koulunkäynnin tukemiseen. (Huttunen 1994, 53–55; Huttunen 1998, 39.)

Huttusen (2001, 149) mukaan isyys ja isänä toimiminen ovat viime vuosikymmenten aikana muuttuneet luonteeltaan, ja isän roolit ovat nykyään vaihtelevammat. Hellien tunteiden osoittamista, hoivaamista tai pehmeyttä ei ole aiemmin liitetty miehisyteen. Väitetään jopa, että isien on ollut syytä varoa niin sanottuja naisellisia piirteitä, jottei oma miehisyys kolhiutuisi. (Huttunen 1998, 40–42.) Coltranen (1996) mielestä nykyisät haluavat olla erilaisia kuin omat isänsä sukupolvea aiemmin. He osallistuvat synnytykseen, vaipanvaihtoon ja ylipäänsä aktiiviseen huolenpitoon lapsesta. (Coltrane 1996, 206.) Omalta isältä saatua roolimallia ei koeta nykytilanteessa toimivaksi, vaan isät muodostavat isyyttään uusista aineksista (Huttunen 2001, 149).

Perinteisen isämallin menetettyä osittain asemansa, ja nuorten miesten rakentaessa yhä useammin isyyttään parhaaksi katsomallaan tavalla, on isyyden toteuttamisessa Huttu-

sen mukaan (2001) nähtävissä kaksi erilaista suuntaa. Toisaalta on miehiä, jotka valitsevat entistä heikomman isyyden. (Huttunen 2001, 150; ks. myös Gerson 1997, 119.) Tällöin isä ei välttämättä ole kotonakaan psykologisesti läsnä, vaan omiin oloihinsa vetäytymällä välttää osallistumisvastuun kodin tapahtumiin, ja myös perhe saattaa keksityillä järkisyillä ja verukkeilla perustella isän osallistumattomuutta lastenhoitoon ja kasvatukseen (Rönkä & Rönkä 1994, 62). Toisaalta on syntynyt entistä osallistuvampia, uskaltavampia ja enemmän lasten ehdoilla toimivia isiä (Huttunen 2001, 150).

1980-luvun loppupuolella otettiin käyttöön käsite ”uusi isä”, joka Röntgenin ja Röntgenin (1994, 62) mukaan viittaa isiin, jotka suhtautuvat isyyteensä yhtä tunnollisesti kuin äiti äitiyteen. Tämä uusi isyys merkitsee sitä, että sekä äidit että isät ovat yhtä tietoisia ja yhdessä vastuussa lapsenhoidosta ja kasvatuksesta. Uusi isä osoittaa aitoa kiinnostusta lasten hyvinvointia kohtaan, ja hän voi esimerkiksi olla valmis jäämään kotiin hoitamaan lapsia äidin käydessä töissä. (Huttunen 1994, 56–60; Huttunen 1998, 39, 59; ks. myös Gerson 1997, 120.)

Uudenlaista isyyttä voidaan myös kuvata käsitteellä osallistuva isä – isä, joka osallistuu vahvasti kotitöihin, lastenhoitoon ja kasvatukseen. Osallistuva isä sitoutuu isyyteen mm. ottamalla vastuuta lapseen liittyvistä asioista, jolloin isä alkaa huolehtia lapsesta mielessään ja sovittaa aikataulunsa lapsen menojen mukaan. Perinteinenkin isä saattaa ottaa vastuuta hänelle tärkeistä lapseen liittyvistä asioista esimerkiksi lapsen käytöksestä, koulumenestyksestä ja jostakin hänelle merkityksellisestä harrastuksesta. Uusi, osallistuva isä eroaa kuitenkin siinä, että hän on niin sanottu kokoaikainen isä, ei äidin tuuraaja eikä äidin apulainen, vaan hän voi ottaa vastuun lapsesta kokonaisuudessaan myös silloin, kun äiti on paikalla. (Huttunen 2001, 163, 169–170.) Coltrane n (1996, 83) mukaan isän osallistuessa aktiivisesti kodin elämään, kotiaskareisiin ja lastenhoitoon, isä voi samalla kehittää omaa ajattelutapaansa lähemmäs ”äidillisyyttä”, ja jäykät sukupuoliroolit perheessä saattavat murentua.

2.3 Vanhemmuus ja sen roolijako

Vanhemmuus on jatkuvaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on lapsen kasvaminen terveeksi ja vastuulliseksi aikuiseksi. Vanhempien tehtävänä on luoda lapseen lämmin, emotionaalinen suhde sekä asettaa lapselle rajoja, joiden puitteissa lapsi voi vapaasti tutkia ja kehittää omia kykyjään. (Brooks 1987, 18.) Vanhemmuus on enemmän kuin vain suoranaista lastenhoitoa ja kodin askareita. Vanhempana toimimiseen liittyy oleellisesti mm. rajojen asettaminen, lapsen emotionaalisten tarpeiden tyydyttäminen, vuorovaikutustaitojen tai itsetunnon ongelmien ennakoiminen sekä ihanteellisten oppimisympäristöjen tarjoaminen. Vanhempana toimiminen ei ole helppoa, vaan monimutkaista ja ristiriitaista niin naisille kuin miehille. (Coltrane 1996, 55.)

Perinteisesti perheen tunneilmaston ja sisäisen tasapainon rakentaminen on kuulunut yksinomaan äidin tehtäviin, kun taas isän rooliin on kuulunut perheen taloudellisen hyvinvoinnin ylläpitäminen ja säilyttäminen. Nykyajalle tyypillistä on kuitenkin näkemys, jonka mukaan perhe on toimiva silloin kun äiti ja isä toteuttavat yhdessä molempia edellä kuvattuja rooleja. (Määttä 1999, 32.) Jos vanhemmat toimivat hyvin jäykkärajaisissa rooleissa, on riskinä se, että lapsille muodostuu jäykkä ja stereotyyppinen malli miehen ja naisen, tai isän ja äidin rooleista (Innanen 2001, 142).

Jaetulla (tai yhteisellä) vanhemmuudella tarkoitetaan vanhemmuutta, joka ei jakaudu sukupuolen mukaan ennalta määrittymiin rooleihin, vaan vanhempien toiminnassaan toteuttamat erilaiset roolijaot syntyvät luontevasti arkipäivän vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Keskeistä jaetussa vanhemmuudessa on vastuun jakaminen niin hoivan ja huolenpidon kuin ulkoisten edellytysten turvaamisessa. Tällöin kumpikin vanhempi sitoutuu vanhemmuuteen kutakuinkin samalla intensiteetillä ja panoksella sekä kumpikin tekee taitojensa mukaan jokseenkin kaikkia olennaisia lasten ja kodin hoitoon liittyviä töitä. (Huttunen 2001, 174.) Fulignin ja Brooks-Gunnin (2004) tutkimuksen mukaan lastenhoito ainakin nuorten lasten perheissä on joko jaettua tai ensisijaisesti äidin tehtävä. Heidän tutkimuksessaan ei esiintynyt sellaista jaettua vanhemmuutta, että tietyistä asioista huolehtisi isä ja tietyistä asioista äiti, vaan tehtävät joko jaettiin tasapuolisesti tai sitten tehtävistä vastasi enemmän äiti. (Fuligni & Brooks-Gunn 2004, 349.)

Suomalaisessa Perhebarometri-tutkimuksessa (Reuna 1998) tuli selkeästi esille perinteinen vanhempien välinen roolijako arjen velvollisuuksissa. Kodin hoitaminen (siivoaminen, tiskaaminen, silittäminen jne.) sekä sosiaalisten suhteiden hoitaminen todettiin naiselle kuuluvaksi. Kodin korjaustyöt ja taloudelliseen hyvinvointiin ja toimeentuloon liittyvät asiat sen sijaan laskettiin kuuluvaksi enimmäkseen miehelle. (Reuna 1998, 25–33.) Tilastokeskus on raportoinut samankaltaisia tuloksia ajankäyttötutkimuksessa kodin- ja lastenhoitoon sekä kodin korjaustöihin liittyen (Tilastokeskus 2005). Lallukan (1993, 51) tutkimuksessa, jossa kysyttiin lasten mielipiteitä perheen kotitöiden jakautumisesta, ilmeni, että lastenkin mielestä suurin vastuu kotitöistä on perheen äidillä.

2.3.1 Isä taloudellisen hyvinvoinnin ylläpitäjänä

Miehen tärkeimmäksi tehtäväksi on kautta aikojen nähty perheen toimeentulosta huolehtiminen (Huttunen 1998, 40–42). Perheen taloudellisesta hyvinvoinnista huolehtimalla isä pystyy vastaamaan lasten materiaalsiin tarpeisiin ja isä toisaalta myös tarjoaa lapsille mallin, jossa huolehditaan omista ja toisten tarpeista (Dollahite, Hawkins & Brotherson 1997, 28). Perheen toimeentulosta huolehtiessaan isä siis edistää epäsuorasti, mutta tärkeällä tavalla lasten hoitoa ja henkistä hyvinvointia (Lamb 1986, 7).

Huttusen (1998) mukaan miesten on kuitenkin usein hankalaa jakaa aikansa tasapuolisesti työn ja perhe-elämän kesken. Lastenhoito ei voi monilla työpaikoilla nousta uraa tärkeämmäksi. (Huttunen 1998, 45–46.) Kuvaava ristiriita vallitsee myös siinä, että vaikka useat tutkimukset (ks. Coltrane, 1996, 205) osoittavat miesten pitävän asenteiden tasolla isyyttä tärkeämpänä kuin palkkatyötä, yleisin syy isien vähäiseen yhdessäoloon lasten kanssa on juuri työssäkäynti. Korhosen (1999) mukaan isyys onkin tällä hetkellä eräänlaisessa välitilassa. Miehen tehtävä perheen elättäjänä on edelleen isän roolin taustalla, vaikka ollaan siirtymässä suuntaan, joka painottaa isien läheistä suhdetta lapsiin ja jaettua vanhemmuutta. (Korhonen 1999, 219.)

2.3.2 Isä äidin tukena

Monet tutkimukset näyttävät viittaavan siihen, että äideillä on edelleenkin päävastuu lasten kasvatuksesta (ks. Torkkeli 2001, 62) ja kotitöistä (Gottfried ym. 1999, 23). Myös Reunan (1998, 30–32) tutkimuksessa kävi ilmi, että vaikka vanhemmat pitivät lasten kasvattamista ja hoitamista yhteisenä tehtävänä, vastuu kuitenkin painottui hieman enemmän äideille. Isät kyllä ottavat aiempaa enemmän osaa lastenhoitoon ja kasvatukseen (Gottfried ym. 1999, 23; Korhonen 1999, 65), mutta monet puuttuvat vieläkin kasvatukseen vasta, kun tarvitaan rajoja asettavaa auktoriteettia tai on ajauduttu jonkinlaiseen konfliktiin esimerkiksi koulun kanssa (Torkkeli 2001, 64).

Vaikka isät ovatkin lisänneet osallistumistaan, äidit kantavat edelleen suurimman vastuun perheen ja lasten arkipäivästä sekä viettävät enemmän aikaa näiden parissa (ks. Gottfried ym. 1999, 23). Äitien on todettu huolehtivan isää enemmän perheen aikatauluista ja perheenjäsenten tunneperäisestä hyvinvoinnista. Äidit järjestelivät lastensa aikatauluja ja organisoivat sekä delegoivat lasten tekemisiä, silloinkin kun eivät itse ole kotona. Äidit myös tekevät useimmiten lasta koskevat vähemmän miellyttävät ja pitkästyttävimmät asiat. (Coltrane 1996, 54–55.)

Snareyn (1993, 340) mukaan isien ja äitien osallistuminen ei kaikissa perheissä todennäköisesti koskaan tule olemaan samankaltaista, sillä tutkimusten mukaan kaikki naiset eivät halua puolisonsa yhdenvertaista osallistumista lastenhoitoon. Myös Huttunen (1998) toteaa, että naiset usein osoittavat puolisolleen olevansa lasten ensisijaisia hoitajia. Isät kyllä saavat olla mukana auttamassa, mutta viime kädessä äidit ovat vastuussa lasten kasvatuksesta ja hoidosta. (Huttunen 1998, 42–43.) Naiset ovat yleensä sitä mieltä, että kodin ja lasten hoitaminen on palkitsevaa ja antaa elämälle tarkoituksen. Koti on edelleen paikka, jossa naista arvostetaan ja hänen työllään on suuri merkitys. Jos äiti jakaa kotityöt ja lastenhoidon tasapuolisesti isän kanssa, tämä erityisrooli katoaa. (Coltrane 1996, 230.)

Useat tutkijat ovat todenneet, että isän osallistuminen lapsen elämään, lastenkasvatukseen ja -hoitoon lisääntyy, jos perheen äiti on työelämässä mukana (Gottfried ym. 1999, 22; ks. myös Snarey 1993, 339; Pulkkinen 1994, 43; Fuligni & Brooks-Gunn 2004,

343). Russellin (1999) mukaan äidin työssäkäynti ja isän osallistuminen lasten päivittäiseen hoitoon ei kuitenkaan välttämättä tarkoita muiden vanhemmuuden ja perheen elämän näkökohtien jakamista. Viitaten omaan aiempaan tutkimukseensa (1983) Russell toteaa, että myös työssäkäyvä äiti kantaa edelleen suuremman vastuun lasten hallinnasta ja sosialisatiosta sekä hoitaa lapsen asioita useammin kuin isä. (Russell 1999, 62.)

Vanhemman, joka on täydellisessä vastuussa lapsesta, on huolehdittava kaikista lapseen liittyvistä näkökohdista: fyysisistä, älyllisistä ja tunteisiin liittyvistä tarpeista ja näiden kehityksestä (Snarey 1993, 36). Tällainen täydellinen vastuu lapsesta on selvästi vaativampaa kuin lastenhoidossa auttaminen (Snarey 1993, 36), vaikkakin se on Russellin (1986, 44) mielestä myös antoisinta aikaa lapsen kanssa. Uuden isyyden sekä jaetun vanhemmuuden myötä isätkin saavat mahdollisuuden kokea, millaista on ottaa täysi vastuu lapsesta. Vaikka isät tyypillisesti osallistuvat äitejä vähemmän lastenhoitoon ja kasvatukseen, Hawkinsin ja Dollahiten (1997, 7) mukaan useimmat isät kuitenkin haluavat olla hyviä isiä sekä välittävät syvästi lapsistaan.

3 ISÄN OSALLISTUMINEN LAPSEN ARKEEN

Todellisen käsityksen isän osallistumisesta lapsen arkeen saa vasta silloin, kun ymmärtää, miten laaja osallistumisen alue oikeastaan onkaan (Palkovitz 1997, 201). Osallistuminen ei ole pelkästään lastenhoitoa ja kotitöiden tekemistä (Palkovitz 1997, 201), vaan isät osallistuvat lapsensa arkeen monella arvokkaalla tavalla, jota ei voi konkreettisesti nähdä (Hawkins & Dollahite 1997, 6). On olemassa sekä ei-havaittavaa että havaittavaa osallistumista, eikä osallistuminen aina vaadi fyysistä läsnäoloa tai suoraa keskusteluyhteyttä. Lapsesta huolehtiminen ajatuksen tasolla on esimerkiksi vanhemman kognitiivista ja tunteisiin liittyvää osallistumista, jota ei ulkopuolinen huomaa. Lisäksi se, että vanhempi antaa lapselle iän myötä enemmän vastuuta ja itsenäisyyttä eikä tee asioita lapsen puolesta, vaatii oikeastaan vanhemmalta ehkä enemmän aikaa ja energiaa kuin pelkkä fyysinen läsnäolo, vaikka ulospäin tämä näyttää vähemmältä osallistumiselta. (Palkovitz 1997, 204–205.)

3.1 Näkemyksiä isän osallistumisesta

Lambin (1986) mukaan isän osallistuminen voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen: sitoutumiseen, saatavillaoloon ja vastuunottoon. *Sitoutuminen* (tai *vuorovaikutus*) sisältää todellisen, intensiivisen vuorovaikutuksen lapsen kanssa ja on sen vuoksi laadultaan rajoittavinta. *Saatavillaolo* ei sisällä niinkään suoraa vuorovaikutusta, vaan se on olemista lapsen tavoitettavissa hänen tarvitessaan vanhempaa. Vanhempi voi esimerkiksi olla kotona vaikkakin lapsen kanssa eri huoneessa tai tehdä lapsen hoitoon liittyviä kotitöitä. Kolmas ulottuvuus on vaikein määritellä mutta mahdollisesti kaikkein tärkein. *Vastuunotto* tarkoittaa systemaattista lapsen asioista ja hyvinvoinnista huolehtimista. Koska vastuunotto ei aina sisällä suoranaista vuorovaikutusta lapsen kanssa, jätetään se liian usein huomiotta. (Lamb 1986, 7–8.)

Russell (1999, 58) on esittänyt, että Lambin jaottelu ei kuitenkaan ole täysin kattava, jos halutaan tarkastella kokonaisvaltaisemmin vanhempien osallistumista perheen elämään. Russellin (1999, 62) mukaan vanhempien osallistumisen kuvailussa on tärkeää tarkastella myös vanhempien työllisyyttä, edellytyksiä päivittäiseen lastenhoitoon, kotitöihin

ja hstenhoitoon käytettyä aikaa ja niiden jakamista, jaettujen vastuualueiden hyväksymistä ja toteuttamista sekä sitoutumista perheen hallintaan ja lapsen sosialisatioon. Russell (1999, 58) katsoo, että on syytä tarkastella seuraavia kuutta osa-alueita yhtäältä osallistumisen ja toisaalta vastuunoton näkökulmasta:

1. *Työllisyys ja perheen taloudellinen tukeminen*: Osallistuminen käsittää perheen työllisyystilanteen ja vanhempien työhön käyttämän ajan. Vastuunotto puolestaan on jatkuvaa ja pitkäaikaista vastuuta perheen taloudellisesta tukemisesta, johon sisältyy myös itsensä kehittäminen työssä.
2. *Päivittäinen huolenpito ja vuorovaikutus lapsen kanssa*: Osallistumista on aika, jonka vanhempi on lapsen saatavilla fyysisesti ja psyykkisesti. Vastuunotoksi käsitetään aika, jonka vanhempi on täysin vastuussa lapsestaan.
3. *Lapsen sosialisatio*: Osallistuminen on aikaa, jonka vanhempi käyttää huolehtimalla lapsen perustarpeista, terveydestä, sosiaalisista tarpeista, tunne-elämän tarpeista, koulunkäyntiin liittyvistä tarpeista ja kognitiivisesta kehityksestä sekä aikaa, joka kuluu lapsen viemiseen erilaisiin aktiviteetteihin ja niihin osallistumiseen. Vastuunottoa ovat päätöksenteko ja rajojen asettaminen sekä lapsen hyvinvoinnin seuraaminen ja tarvittaessa puuttuminen (tarkkaileminen).
4. *Kotityöt*: Osallistumista on ajankäyttö kotitöiden tekemiseen. Vastuunottoa on perheen tarpeiden ja tekemisten organisointi ja suunnittelu sekä perheen talousasioiden suunnittelu.
5. *Suhteiden ylläpito lasten kasvattajien välillä*: Osallistumista on parisuhteeseen käytetty aika ja parisuhteeseen panostaminen. Vastuunottoon kuuluu perheen ongelmien esilletuonti ja niistä keskusteleminen sekä lapsen kasvattajien välinen toimiva vuorovaikutus ja toistensa tukeminen.
6. *Vanhemmuuteen sijoittaminen ja sitoutuminen*: Osallistumista on vanhemmuuteen liittyvien uusien tietojen ja taitojen etsiminen sekä se, missä määrin lasten kanssa vietetään aikaa suhteessa työhön ja henkilökohtaiseen vapaa-aikaan. Vastuunotossa on kyse siitä, missä määrin vanhempi sopeuttaa oman elämänsä ja rutiininsa vastaamaan perheen tarpeita, ja millainen on hänen sitoutumisensa aste työhön ja uraan. (Russell 1999, 58–59.)

Palkovitz (1997) on kiinnittänyt huomiota siihen, että vanhemmat osallistuvat lapsensa arkeen, hoitoon ja kasvatukseen monilla erilaisilla tavoilla, ja hän on pyrkinyt tutkimustulosten ja havaintojensa perusteella luokittelemaan näitä tapoja. Palkovitz jakaa van-

hempien osallistumisen kolmeen toiminnan osa-alueeseen: kognitiiviseen, tunteisiin liittyvään (affektiiviseen) ja näkyvän käyttäytymisen osa-alueeseen. Tyypillisesti tutkimuksissa keskitytään vanhempien näkyvän käyttäytymiseen tarkasteluun, koska sen kaltaista osallistumista (esim. keskustelu, leikkiminen) on helppo havainnoida. Vanhemmat kuitenkin osallistuvat lastensa elämään myös kognitiivisesti suunnitellen, arvioiden ja tarkkaillen lastaan sekä affektiivisesti osoittamalla kiintymystä ja antamalla emotionaalista tukea. (Palkovitz 1997, 207–211.) Taulukossa 1 olemme yhdistäneet Palkovitzin käyttämän jaottelun sekä hänen esittämänsä esimerkit vanhempien osallistumistapojen yksityiskohtaisista kuvauksista (Palkovitz 1997, 209–210).

TAULUKKO 1. Osallistuminen lapsen arkeen Palkovitzia (1997) mukaillen

Toiminnan osa-alueet	Vanhempien osallistumistavat
Kognitiivinen	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Tarkkailu</i>: lapsen ystävyssuhteiden tarkkailu, turvallisuuden takaaminen, terveyden tarkkailu, koulutyön tarkkailu, yhteistyö lapsen opettajan kanssa 2. <i>Suunnittelu</i>: juhlien, lomien sekä matkojen suunnittelu ja järjestäminen, säästäminen tulevaisuutta varten 3. <i>Kommunikaatio</i>: lapsen kuuntelu, rakkauden ja kiinnostuksen osoittaminen, juttelu, viestien kirjoittelu 4. <i>Opettaminen</i>: neuvominen, ongelmien selvittely, uusien taitojen opettaminen, kysymyksiin vastaaminen 5. <i>Ajatteluprosessit</i>: lapsesta huolehtiminen, lapsen asioiden suunnittelu 6. <i>Turvallisuuden takaaminen</i>: ympäristön järjestäminen turvallisiksi (esim. pyöräilykypärä)
Tunteisiin liittyvä	<ol style="list-style-type: none"> 7. <i>Kiintymys</i>: rakastaminen, halaaminen, kutittelu, katsekontakti, hymy 8. <i>Emotionaalinen tukeminen</i>: lapsen rohkaisu ja tukeminen

(jatkuu)

TAULUKKO 1. (jatkuu)

Käyttäytymisessä näkyvä	<p>9. <i>Huolenpito</i>: ravitseminen, vaatetus, sairaasta lapsesta huolehtiminen</p> <p>10. <i>Ylläpito</i>: kotityöt (ruoanlaitto, siivous), lapsikeskeisen ympäristön suunnittelu</p> <p>11. <i>Jaetut kiinnostukset</i>: yhdessä lukeminen, ohjeiden antaminen</p> <p>12. <i>Saatavillaolo</i>: yhdessäolo, lapsen rohkaisu vapaa-ajan aktiviteetteihin</p> <p>13. <i>Jaetut aktiviteetit</i>: yhdessä pelaaminen/leikkiminen, yhdessä työskentely, elokuvissa ja kauppoissa käynti</p> <p>14. <i>Elatus</i>: taloudesta huolehtiminen, vaatteiden ja ruoan ostaminen, lapsen koulutus</p> <p>15. <i>Asioiden järjestäminen</i>: kuljettaminen, lapsen asioiden järjestäminen</p>
--------------------------------	---

Russellin (1999) ja Palkovitzin (1997) kokonaisvaltaisemmat näkemykset isän osallistumisesta lapsensa arkeen (muutenkin kuin lastenhoitona ja kasvatuksena sekä kotitöinä) ovat työmme keskeisenä lähtökohtana. Pyrimme tutkimuksessamme kuvailemaan isän ja lapsen yhdessäoloa, vanhempana toimimista osallistumisen ja vastuunoton näkökulmasta sekä vanhempien tehtävienjakoa.

3.2 Isän ja lapsen välinen suhde

Lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille on tärkeää, että vanhempi osallistuu lapsen arkeen ja kuuntelee hänen kokemuksiaan sekä luo turvallisuuden ja huolenpidon ilmapiiriä (Kinnunen & Mauno 2002, 105). Esimerkiksi lapsen itsetunnon vahvistamisessa on tärkeää, että lapselle annetaan lämmintä tukea ja hyväksyvää, perusteltua ohjausta. Lisäksi sukupolvien välinen selkeä roolijako perheessä auttaa vanhempia säilyttämään asemansa aikuisina. (Rönkä & Rönkä 1994, 190, 192.)

Tarkastelemme alla isän ja lapsen suhteen ilmenemistä ennen kaikkea sen kautta, millä tavoin ja missä määrin vanhempi osallistuu lapsensa arkeen. Emme suoranaisesti käsittele vanhemmuustyylejä tai niihin liitettyjä piirteitä kuten lämmön ja hyväksynnän määrää, lapsen itsenäisyyden tukemisen astetta tai rajojen asettamisen tapaa (mm. Baumrind 1971; Steinberg, Lamborn, Dornbusch & Darling 1992), mutta tunnistamme niiden olevan isien toteuttaman vanhemmuuden taustalla.

Isän rooliin on katsottu kuuluvan keskeisesti lapsen fyysinen ja materiaallinen ylläpito. Lisäksi isä toiminnallaan vaikuttaa lapsen identiteetin, moraalien ja persoonallisuuden kehittymiseen. (Sinkkonen 1998, 21.) Isä myös siirtää lapselleen omia arvojaan ja omaa kulttuuriaan (Sinkkonen 1998, 21) sekä kehittää lapsessa avoimuutta ulkopuolista maailmaa kohtaan ja lapsen itsenäisyyttä (Paquette 2004, 212). Rönkä ja Rönkä (1994, 212) muistuttavat, että isän päätehtävä on tukea ja ohjata lastaan, eikä olla pelkästään hänen kaverinsa.

Äideillä ja isillä on taipumusta erilaiseen vuorovaikutukseen lastensa kanssa (Paquette 2004, 211). Näkyvin osuus äiti-lapsisuhteessa on huolenpitoa, kun taas isä-lapsisuhteessa puolestaan näkyvintä on peli- ja leikkikaveruus (Lamb 1986, 11; Collins & Russell 1991, 109). Tutkimuksissa onkin havaittu, että isät viettävät suuremman osan ajastaan lasten kanssa leikkien kuin muita lastenhoitoon liittyviä tehtäviä tehden. Isien vuorovaikutus lasten kanssa on enemmän fyysistä kun taas äitien vuorovaikutus lasten kanssa on todennäköisemmin kielellistä. (ks. Snarey 1993, 34–35.)

Äidin ja lapsen suhde on rauhoittava ja hoivaava, kun taas isän ja lapsen suhde on enemmänkin aktivoiva (sisältää enimmäkseen fyysistä leikkiä). Jos isän ja lapsen välillä on vahva myönteinen tunneside, tämä aktivoiva suhde voi opettaa lasta ottamaan riskejä, olemaan rohkea oudoissa tilanteissa ja puolustamaan itseään. Tällaisten virikkeiden saaminen on lapselle yhtä tärkeää kuin lapsen rauhoittaminen ja turvallisuuden takaaminen. Fyysinen leikki liitetään yleensä vain motoriikan kehittymiseen, mutta se mahdollisesti edistää myös lapsen sosio-emotionaalista kehitystä, auttaa lasta sopeutumaan ympäristöönsä sekä nykyiseen kilpailuun painottavaan yhteiskuntaan kehittämällä lapsen kilpailukykyä. (Paquette 2004, 193, 205, 212.)

Galinskyn (2000, 64) mukaan isät eivät ole tutkimuksissa ilmoittaneet merkittäviä eroja ajanvietossa poikien tai tyttöjen välillä arkisin eikä viikonloppuisin. Myös McBriden, Schoppen, Hon ja Ranen (2004, 334) tutkimuksessa lapsen sukupuolella ei näyttänyt olevan yhteyttä isän osallistumisen alueisiin. Toisaalta Fuligni ja Brooks-Gunn (2004, 343) toteavat joidenkin tutkimusten osoittavan, että isät viettävät enemmän aikaa poikien kuin tyttöjen kanssa (ks. myös Pleck 1997, 75–76; Innanen 2001, 135), vaikkakaan hyvin nuorten lasten kohdalla asiaa ei ole tutkittu. Myös Torkkeli (2001) havaitsi tutki-

muksessaan, että isien toiminta oli hieman erilaista riippuen lapsen sukupuolesta: isät ja tyttäret olivat enemmän kielellisessä vuorovaikutuksessa keskenään, kun taas pojat ja isät tekivät useammin jotakin konkreettista. Tyttöjen isät lukivat, keskustelivat ja tekivät läksyjä lapsensa kanssa useammin kuin poikien isät, jotka sen sijaan urheilivat, liikkuvat ja ulkoilivat. (Torkkeli 2001, 33, 161–162; ks. myös Collins & Russell 1991, 109.)

Tutkimuksissa on havaittu, että isän osallistuminen muuttuu lapsen kasvaessa mm. siten, että isän osallistuminen vähenee lapsen iän myötä, vaikka kokonaisuudessa suhteessa äidin osallistumiseen isän osallistuminen kasvaa (Fuligni & Brooks-Gunn 2004, 343). Lapsen ollessa pieni isä osoittaa lapselleen enemmän tunteitaan sekä osallistuu enemmän lapseen keskittyviin toimintoihin (McBride ym. 2004, 333). Myös De Luccien ja Davisin (1991, 232–233) poikittaistutkimuksessa esiopetusikäisten lasten isät ottivat vanhempien lasten isiä enemmän vastuuta lapsestaan antaen tukea, hellyyttä ja hoivaa, mikä heidän mielestään viittasi siihen, että isät ovat havainneet tämän ikäisten lasten tarpeet ja oman vastuunsa näiden tarpeiden tyydyttäjinä (ks. myös Snarey 1993, 53).

On todettu, että isät viettävät lasten kanssa enemmän aikaa viikonloppuisin ja lomilla, kun taas äidit osallistuvat enemmän lasten arkipäiviin (Lallukka 1993, 55; Korhonen 1999, 65), mikä merkitsee, että isät ja lapset ovat toistensa kanssa tekemisissä ajallisesti vähemmän kuin äidit ja lapset (Lallukka 1993, 55; ks. myös Collins & Russell 1991, 106; Sayer, Bianchi & Robinson 2004, 31). Kuitenkin huolimatta vuorovaikutuksen määrästä ja sisällöstä lapset suhtautuvat vanhempiinsa samoin eli yleisen myönteisesti molempia kohtaan. Erot äidin ja lapsen tai isän ja lapsen välisessä suhteessa eivät ole niin suuria kuin monet teoriat väittävät, sillä myös isät voivat olla hoivaavia ja osallistua lastenhoitoon. (Collins & Russell 1991, 109, 116.)

3.3 Isän osallistumisen vaikutuksia

Lapset vaikuttavat isien elämään ja heidän henkilökohtaiseen kehitykseensä monin tavoin ja toisaalta isän osallistumisella lapsensa arkeen on vaikutuksia lapsiin, perheisiin ja yleisemmin myös yhteiskuntaan (Snarey 1993, 354). Lapsi hyötyy molempien vanhempien tarjoamista myönteisistä kokemuksista ja molemmilla vanhemmilla on jotakin tärkeää tarjottavaa lapselle (Biller & Kimpton 1997, 143).

Pleckin (1997) mukaan ei ole itsestään selvää, minkälaisia merkityksiä isän osallistumisen määrällä on lapselle, äideille tai isille itselleen, vaan on otettava huomioon osallistumisen sisältö ja laatu (ks. myös Kinnunen & Mauno 2002, 105). Aiemmissä tutkimuksissa on todettu, että pelkän osallistumisen määrän sijasta on tärkeää tietää, missä määrin isän osallistuminen on myönteistä. Myönteisesti osallistuvan isän tuen on katsottu edesauttavan lapsen kehityksessä monia osa-alueita, mm. turvallisuudentunteen, itsevarmuuden ja itsearvostuksen, moraalin ja myönteisen kehonkuvan rakentumista sekä älyllistä ja sosiaalista pätevyyttä. (ks. Biller & Kimpton 1997, 160–161; Pleck 1997, 66–67.) Aktiivisten, hoivaavien ja sitoutuneiden isien lasten on havaittu menestyvän muita lapsia paremmin koulutaidoissa, urheilussa ja sosiaalisissa suhteissa, ja heillä on korkeampi itsearvostus (Biller & Kimpton 1997, 144).

Vaikka isän osallistumisella ei toki ole yhtä vahvaa kehityksellistä merkitystä kuin vaikkapa biologisilla tekijöillä, sillä näyttää Billerin ja Kimptonin (1997) mukaan olevan vaikutusta lapsen pitkäaikaiseen kehitykseen. Vähäinen isän osallistuminen voi esimerkiksi altistaa heikolle itsetunnolle ja epävarmuudelle vertaissuhteissa, jos lapsella on muita altistavia riskitekijöitä. Toisaalta vahvan myönteinen isän osallistuminen kasvattaa todennäköisyyttä elää tyydyttävää ja tuotteliasta elämää. Biller ja Kimpton viittaavat Billerin (1993; Biller & Trotter 1994) tutkimuksiin, joiden mukaan lapsi voi oppia isältään monissa eri tilanteissa. Lapsi voi oppia isältä asioita niin urheilun kuin koulutöidenkin yhteydessä, jos isä osallistuu näihin hänen kanssaan. (Biller & Kimpton 1997, 158.)

Pleckin (1997, 102) mielestä monia mahdollisia isän osallistumisen vaikutuksia on kuitenkin tutkittu hyvin vähän, erityisesti merkitystä lapsen taitoihin ja itsetuntoon. Myös Roggmanin (2004, 228–229) mukaan isyydestä puuttuu vahvat, ohjaavat teoriat, joten olisikin tarpeen tutkia lisää isiä ja heidän vaikutusta lapsiinsa.

3.4 Isän osuus lapsen kouluelämässä

Vanhempien osallistuminen lastensa koulunkäyntiin liittyviin asioihin voidaan jakaa kahteen osaan. Vanhemmat voivat osallistua yleisesti koulun ja luokan elämään, ja toisaalta he voivat osallistua tukemalla omaa lastaan. Vanhemman osallistuminen vaikuttaa todennäköisesti lapsen asenteeseen koulunkäyntiä kohtaan, sitoutumiseen ja jopa suoriutumistasoon. (St. John-Brooks 1997, 41.) Myös Alajan (1997) mukaan kodin tapasuhtautua kouluun ja oppimiseen heijastuu lapsiin. Jos vanhemmat arvostavat ja ovat kiinnostuneita lapsen koulunkäynnistä, myös lapsi on innokkaampi koululainen. Jos taas vanhemmat eivät välitä, mitä koulussa tapahtuu, tai vaativat lapselta liikaa, lapsen kiinnostus koulutyötä kohtaan hiipuu. (Alaja 1997, 89–90.) Niemikin (2000, 23) toteaa, että vanhempien kiinnostuksella, myönteisellä suhtautumisella ja koulunkäynnin tukemisella sekä ongelmiin puuttumisella on yhteys lapsen koulumenestykseen, sillä se vaikuttaa siihen, missä määrin lapsi kokee oman koulunkäyntinsä merkitykselliseksi.

Kivirannan (1995, 67) pienimuotoisen tutkimuksen perusteella äidit näyttivät olevan isiä kiinnostuneempia lastensa koulunkäynnistä ja seurasivat sitä enemmän. Torkkelin (2001) tutkimuksessa aktiivisen suhteen lapseensa omaavat isät eivät kuitenkaan jättäneet lapsen koulunkäyntiin liittyvien ongelmien hoitamista yksinomaan äitien tai opettajien harteille. Vain harva isä oli välinpitämätön lapsen koulunkäyntiä kohtaan tai näki lapsen koulunkäynnin tukemisen vain äidin tehtävänä, vaikka äiti olikin monissa perheissä päävastuussa yhteydenpidosta kouluun. (Torkkeli 2001, 156–160.)

Isän tuki lapsen koulunkäynnille on Sinkkosen (1998) mielestä välttämätöntä. Isän tulee välittää lapselle oppimisen ja koulunkäynnin tärkeyttä ja merkitystä tulevaisuuden kannalta. Lisäksi lapsen on hyvä tietää, että isä on valmis auttamaan lasta koulunkäynnissä. (Sinkkonen 1998, 150.) Lapsen tukeminen kotona on todennäköisesti yleisin muoto osallistua koulun ja kodin yhteistyöhön. Lasta voi tukea joko suorasti auttamalla erilaisissa tehtävissä kuten lukemaan oppimisessa tai kotitehtävissä. Epäsuorasti lasta auttaa rikkaan kulttuuriympäristön tarjoaminen kotona. (St. John-Brooks 1997, 44.)

Lapsen on opittava itsekin huolehtimaan koulutöistään. Yksi tapa oppia on myös se, että unohdukset ja laiminlyönnit tulevat koulussa esille. (Alaja 1997, 103.) Isän tulisi kui-

tenkin aktiivisena aikuisena luoda lapselle mahdollisuuksia onnistua ja rohkaista lasta parantamaan saavutuksiaan (Sinkkonen 1998, 155).

Paanasen (1985) mukaan on erityisen tärkeää, että vanhemmat kuuntelevat lastaan, kun hän kertoo koulusta ja koulussa tapahtuvista asioista. Kouluasiat olisi saatava kertoa mahdollisimman tuoreeltaan ja kiireettömästi vanhemmille. Koska aikuinen ei aina voi olla kotona silloin, kun lapsi tulee koulusta kotiin, on tärkeää, että lapsella on mahdollisuus halutessaan saada yhteys ainakin toiseen vanhempaansa juuri tietyinä hetkenä. Kotiin tullessaan vanhemman olisi pystyttävä järjestämään edes lyhyt, yhteinen juttelu-tuokio lapsen kanssa, mieluummin yhden lapsen kanssa kerrallaan. Tämä viestittää lapselle sen, että äiti tai isä on kiinnostunut juuri hänestä ja hänen koulunkäynnistään. (Paananen 1985, 67.)

3.5 Isän ja lapsen yhteisen arjen tutkiminen

Tutkimuksissa, joissa on selvitetty isien ja lasten yhteistä ajankäyttöä, on käytetty usein toisistaan eroavia luokittelutapoja, joten niiden vertailu ja niistä johtopäätösten tekeminen on vaikeaa (Lamb 1986, 8). Snarey (1993) näkee isien osallistumista koskevien tulosten tulkinnan ongelmalliseksi, koska isien huolehtiminen lapsestaan on erotettu lähes aina kotitöiden tekemisestä ja palkkatyöstä. Myös lapsen kanssa leikkiminen ja lapsesta huolehtiminen on toisinaan virheellisesti erotettu toisistaan. (Snarey 1993, 38.) Isien osallistumista ja läsnäoloa koskevat tutkimukset ovat itse asiassa usein keskittyneet isän poissaoloon ja sen vaikutuksiin. Tällaiset tutkimukset eivät kuitenkaan kerro niistä myönteisistä tavoista, joilla isä voi osallistua lapsen elämään. (Snarey 1993, 32.) Omassa tutkimuksessa halusimme nimenomaan tutkia niitä monia erilaisia tapoja, joilla isä voi osallistua lapsensa elämään.

On huomattavaa, että useimmat vanhempia koskevat tutkimukset ovat todellisuudessa tutkimuksia äitien näkökulmasta, sillä heidän on ajateltu olevan isää parempia tiedonlähteitä perheiden asioista (Snarey 1993, 43). Kirjallisuudessa on nostettu esiin huoli tai epäily siitä, miten luotettavia arvioita isät pystyvät antamaan omasta osallistumisestaan, etenkin lapsen kanssa vietetyn ajan määrästä (ks. Pleck, 1997). Vaikka useissa tutkimuksissa isien arvioinnit ovat olleet samansuuntaisia kuin heidän puolisoitensa arvioinnit samoista asioista, myös joitakin ristiriitaisia tuloksia on saatu. (Pleck 1997, 69.)

Pyrimme kyselyä suunnitellessamme lisäämään perheen tehtävienjakoa koskevan arvioinnin luotettavuutta pyytämällä vanhempia vastaamaan tehtävienjakoa koskevaan kysymykseen yhdessä, vaikka muutoin isä vastasi kyselyyn yksin.

Tutkimuksemme rajaukseksi valitsimme isien osallistumisen perheen elämään isien ja heidän lastensa näkökulmasta. Koska äidin näkökulma ei ollut tutkittavana, tieto äidin vaikutuksesta perheeseen jäi väistämättä, vaikkakin tietoisesti, puutteelliseksi (Snarey 1993, 315). Lasten haastatteluissa pyysimme lapsia kuitenkin kuvailemaan myös äitiä ja äidin kanssa olemista saadaksemme tietoa siitä, miten lapsi näkee perheen tehtävienjaon ja millaisia mahdollisia eroja lapset näkevät isien ja äitien osallistumisessa perheen yhteiseen arkeen

4 TUTKIMUSONGELMAT

Kolmeen ensimmäiseen tutkimusongelmaan liittyvät kysymykset käsittelevät isän näkökulmaa ja niiden analyysit perustuvat isien kyselylomakkeella antamiin vastauksiin. Ensimmäinen tutkimusongelma koskee isien osallistumista lapsen arkeen yhteisen ajankäytön, vanhempana toimimisen sekä perheen tehtävienjaon näkökulmasta. Tutkimusongelmissa kaksi ja kolme tarkasteltavana ovat isien osallistumiseen yhteydessä olevat taustatekijät sekä isän ja lapsen suhde isän näkökulmasta. Neljättä tutkimusongelmaa, joka käsittelee isää ja isän kanssa olemista lapsen näkökulmasta, selvitämme lasten haastatteluaineiston sekä piirustusten ja aineiden avulla. Viimeisessä tutkimusongelmassa tarkastelemme isän ja lapsen näkökulmien yhtenevyyttä kysely- ja haastatteluaineistoa yhdistäen.

1. Miten isät osallistuvat lapsen arkeen?

Millaista on isien ja lasten yhteinen ajankäyttö?

Millaista on isien toimiminen vanhempana osallistumisen ja vastuunoton näkökulmasta?

Miten vanhempien keskinäinen tehtävienjako perheessä on hoidettu?

2. Missä määrin taustamuuttujat kuten isän ikä, koulutus, puolison työssäkäynti sekä lapsen luokka-aste ja sukupuoli ovat yhteydessä isän osallistumiseen lapsen arkeen?

3. Mitä asioita isät pitävät merkityksellisimpinä suhteessaan lapseensa (omasta ja lapsensa näkökulmasta)?

4. Miten lapset kuvaavat arkea isän kanssa?

Mitä lapset pitävät tärkeinä isässä ja isän kanssa olemisessa?

Miten lapset näkevät vanhempien tehtävienjaon perheessä?

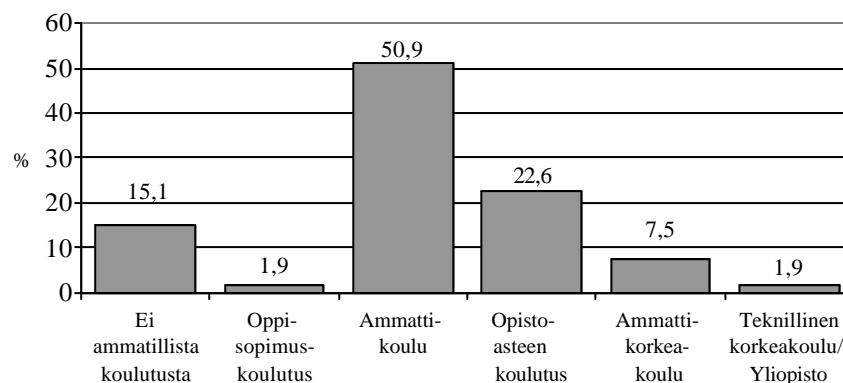
5. Missä määrin isän ja lapsen näkökulmat arjen yhdessäolosta ovat yhtenevät?

5 TUTKIMUSJOUKKO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1 Tutkittavat

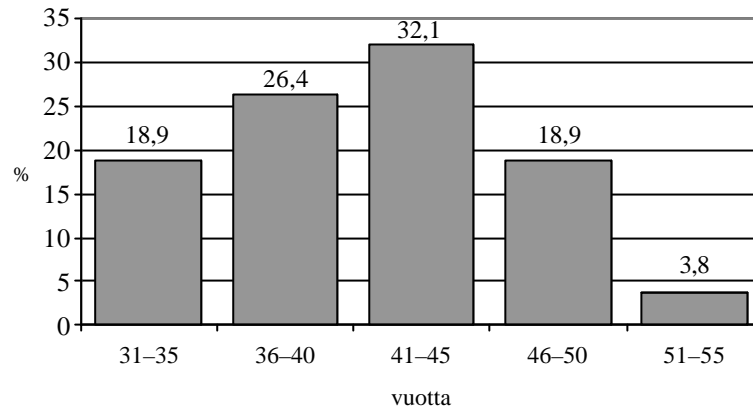
Tutkimuskoulu sijaitsi pienehkössä maalaiskaupungissa Etelä-Pohjanmaalla ja koulussa oli kaikkiaan 126 oppilasta luokilla 1–6. Isille suunnattu kyselylomake toimitettiin perheisiin siten, että luokanopettajat antoivat kyselylomakkeen jokaiselle koulun oppilaalle kotiin vietäväksi. Isät, joilla oli useampi lapsi oppilaana kyseisessä koulussa, saivat täytettäväkseen yhden kyselylomakkeen jokaista lastaan kohtaan. Kyselyjä palautui 79 täytettynä ja 3 tyhjänä. Vastausprosentti kyselyssä oli siten 63 %, mikä Vallin (2001, 32) mukaan on riittävä.

Palautetuista kyselyistä 12 tapauksessa perhemuoto oli jokin muu kuin ydinperhe (ts. uusperhe tai yksinhuoltajaperhe), ja nämä jätettiin tutkimuksen analyysien ulkopuolelle. Tämän lisäksi jouduimme hylkäämään yhden isän kyselylomakkeen ristiriitaisten perustietojen vuoksi, ja toisen siksi, että vastaaja ei ollut vastannut lainkaan tutkimuksesamme keskeiseen kyselylomakkeen kysymykseen 10 (ks. liite 1). Analyysihin soveltuvien täytettyjen kyselylomakkeiden määrä oli siten 65. Kyselyt jakautuivat siten, että 43 isää oli vastannut yhteen kyselyyn ja 10 isää oli täyttänyt useamman kuin yhden kyselylomakkeen (8 isää täytti kaksi ja 2 isää täytti kolme kyselylomaketta). Kyselylomakkeen täytti siten kaikkiaan 53 eri isää. Heistä avioliitossa oli 47 ja avioliitossa 6. Isistä oli 48 (90,6 %) työelämässä, työttömänä 2 (3,8 %) ja sairaseläkkeellä/eläkkeellä 3 (5,7 %). Isien ammatillisen koulutuksen jakautuminen ilmenee kuviosta 1.



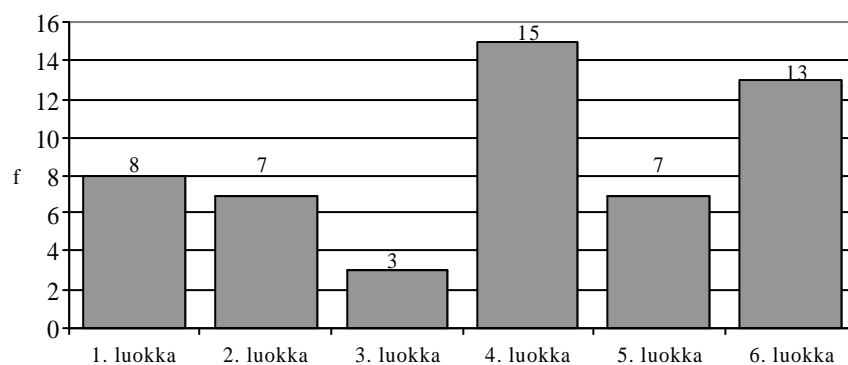
KUVIO 1. Vastanneiden isien ammatillinen koulutus (n = 53)

Tutkittavista isistä suurin osa (32,1 %) oli 41–45-vuotiaita ja yli 51-vuotiaita isiä oli vain 3,8 % tutkittavista (ks. kuvio 2).



KUVIO 2. Isien ikäjakauma ikäryhmittäin (n = 53)

Haluttaessa yksityiskohtaisempaa lapsikohtaista tarkastelua, olisi isän osallistumista tutkittava jokaisen perheen lapsen kohdalla erikseen, sillä isän osallistuminen voi vaihdella eri lasten kohdalla (Pleck 1997, 70). Kyselylomakeaineiston tilastollisissa analyyseissa käytimme kuitenkin vain yhtä kyselyä kultakin isältä, jotta kukin isä vaikuttaisi tuloksiin vain kerran. Niiden isien kohdalla, jotka olivat vastanneet useampaan kuin yhteen kyselyyn, valitsimme siis analyyseihin vain yhtä hänen lastaan koskevan kyselyn. Valinta oli muutoin satunnainen, mutta jos mahdollista pyrimme tasoittamaan luokka-asteiden eroja kyselyjen lukumäärässä ja valitsimme analyyseihin sen lapsen, jonka luokka-asteelta oli pieni lukumäärä kyselyjä. Tästä valintaperusteesta huolimatta palautuneiden kyselyjen lukumäärä oli melko epätasainen eri luokka-asteiden edustuksen suhteen (ks. kuvio 3). Sukupuoleltaan lapset jakautuivat aineistossa tasaisemmin, sillä tyttöjä oli 32 ja poikia 21.



KUVIO 3. Lapset luokka-asteittain tilastollisissa analyyseissa (n = 53)

Tarkoituksemme oli haastatella jokaiselta luokalta kahta poikaa ja kahta tyttöä ydinperheistä, mutta tämä ei onnistunut kaikilla luokka-asteilla. Kyselyitä oli joillakin luokilla palautunut melko vähän tai vanhemmat eivät olleet antaneet lupaa haastatella lastaan (lupa kysyttiin kyselylomakkeen yhteydessä). Valitsimme haastateltavat satunnaisesti siitä joukosta lapsia, joiden vanhemmat olivat antaneet haastatteluluvan, ja lopulta valitsimme haastateltaviksi 26 lasta. Pyrimme valitsemaan kultakin luokka-asteelta jokseenkin saman verran lapsia ja mahdollisimman saman verran tyttöjä ja poikia. Haastateltavista neljä oli 1.-luokkalaisia (kaikki tyttöjä), 2.-luokkalaisia oli viisi (kaksi tyttöä ja kolme poikaa), 3.-luokkalaisia oli kaksi (molemmat poikia), 4.-luokkalaisia viisi (kolme tyttöä ja kaksi poikaa), 5.-luokkalaisia neljä (kaikki tyttöjä) ja 6.-luokkalaisia kuusi (kolme tyttöä ja kolme poikaa). Tyttöjä haastateltavista oli siis 16 ja poikia 10.

5.2 Isien kyselylomake

Valitsimme isien tutkimiseksi kyselylomakkeen, sillä se on taloudellinen tapa tavoittaa suuri joukko tutkittavia (Valli 2001, 31; Gall, Gall & Borg 2003, 222), eikä tutkijan läsnäolo tai persoona vaikuta vastauksiin. Kyselylomakkeen etuna on myös mahdollisuus esittää useita kysymyksiä etenkin, jos on annettu valmiita vastausvaihtoehtoja. Sen heikkouksia sen sijaan ovat kysymysten väärinymmärrykset ja tulkinnanvaraisuus. Tutkija ei myöskään voi olla varma siitä, kuka kyselyyn on vastannut. (Valli 2001, 31–32.) Jälkimmäistä ongelmaa pyrimme kontrolloimaan korostamalla saatekirjeessä ja kyselylomakkeessa (liite 1) sitä, että nimenomaan perheen isän tulisi vastata kyselyyn. Lisäksi lomakkeessa oli erikseen kohta, jossa kysyttiin kuka kyselyyn on vastannut.

Kyselylomakkeen laatimisessa käytimme Gallin ym. (2003, 226) ohjeita. Lisäksi kyselylomakkeen muotoilussa olivat apuna Torkkelin (2001) ja Reunan (1998) tutkimukset. Kyselyn johdantotekstin muokkasimme Torkkelin (2001, 200) tutkimuksesta, sillä siinä oli mielestämme osuvasti ilmaistu, kuka kyselyyn vastaa missäkin tilanteessa. Myös taustatietojen kysymyksenasettelussa kysymyksissä 1 ja 3 hyödynsimme Torkkeliä (2001, 201, 209).

Kyselylomakkeen kysymykset 5, 6, 10–14 ja 17 pohjautuvat Russellin (1999) ja Palkovitzin (1997) jaotteluihin osallistumisesta, ja kysymysten sijoittuminen Russellin ja Palkovitzin käsityksiin esitetään liitteessä 2. Lisäksi kysymyksen 14 vaihtoehtojen suunnittelussa käytimme apuna Torkkeliä (2001, 208) sekä Reunaa (1998, 21). Kysymyksessä 10 mukailimme osin Torkkelin (2001, 208) tutkimusta ja kysymyksen 17 vaihtoehtoisissa hyödynsimme Reunan (1998, 26–27, 30–31) tutkimusta. Kysymysten 9 ja 12 muotoilussa apuna oli kyselylomake Röngän, Kinnusen ja Sallisen vielä julkaisemattomasta tutkimuksesta (Rönkä, Kinnunen & Sallinen 2005).

Kyselylomakkeen esitestaus (käyttämällä lopullista otosta mahdollisimman läheisesti muistuttavaa pilottiotosta) on tärkeää, jotta saadaan tietoa siitä, miten vastaajat ymmärtävät kysymykset. Kysymyksiä voidaan myös korjata vastaajien kritiikin ja parannusehdotusten mukaisesti. (Gall ym. 2003, 230.) Esitetasimme kyselylomakkeet erään jyvaskyläläisen neljännen luokan isillä. Kyselyyn vastasi kymmenen isää, ja heidän kommenttiansa ja vastaustensa avulla muokkasimme kyselyä.

Esitutkimuksen tietojen perusteella lisäsimme kysymykseen 10 osion 17 ”Vietän aikaa lapseni kanssa oleillen ja nauraen”. Muutama vastaaja oli lisännyt tällaisen kommentin vapaaseen vastaustilaan, ja pidimme sitä hyvänä lisäyksenä strukturoituihin osioihin. Jaoimme myös kysymykset 11 (kuinka monta tuntia vanhempi on lapsen saatavilla) ja 12 (kuinka monta tuntia vanhempi viettää lapsen kanssa) koskemaan erikseen arkipäiviä ja viikonloppuja, sillä useat isät olivat kaivanneet tällaista jaottelua. Kysymyksiä 11 ja 12 emme kuitenkaan voineet hyödyntää analyysissa, sillä isät olivat ymmärtäneet ajankäyttöä koskevat kysymykset hyvin eri tavoin, ja isien vastaukset vaihtelivat tarkoista tuntimääristä vaikeasti koodattaviin sanallisiin luonnehdintoihin (esim. ”vaihtelevasti”, ”yleensä”). Arvion tekeminen lapsen kanssa vietetystä ajasta on hyvin henkilökohtainen ja arvion perustana olevat tekijät voivat vaihdella hyvinkin paljon vastaajien kesken. Validiteettia tämänkaltaisissa kysymyksissä voidaan parantaa antamalla tarkat ohjeet arvion tekemisen perusteista. (Pleck 1997, 69.) Tutkimuksessamme ohjeistus osoittautui näissä tarkkaa ajankäyttöä arvioivissa kysymyksissä kuitenkin riittämättömäksi.

Kysymys 13 oli tarkoitus muuttaa esikyselyn jälkeen suljetuksi, mutta esikysely tuotti paljon erilaisia ja mielenkiintoisia vaihtoehtoja. Emme halunneet lähteä rajaamaan isien vastauksia, joten päätimme säilyttää kysymyksen avoimena. Tarkensimme kysymysten

15 ja 16 tehtävänantoa numeroimalla vastaustilat yhdestä kolmeen, sillä esikyselyssä vastausten määrä vaihteli, vaikka nimenomaan pyysimme kolmea tärkeintä asiaa.

5.3 Lasten haastattelemisen, piirustukset ja aineet

Kyselylomakkeen ohessa pyysimme vanhemmilta lupaa haastatella lasta ja käyttää lapsen tuottamaa materiaalia tutkimuksessamme, mikä on lasten tutkimisessa ensimmäinen eettisesti tärkeä vaihe. Vanhemmille tulee kertoa tutkimuksen luonteesta, tietojen käsittelystä sekä raportoinnista. Tutkimuslupakirjeessä on oltava myös vastausvaihtoehto, jossa lapsen huoltaja voi kieltää lapsen osallistumisen. (Ruoppila 1999, 32.)

Muutoin menettelymme täytti yllä olevat vaatimukset, mutta ongelmaksi muodostui väärä ohjeistuksemme opettajille. Annoimme ohjeen, että piirustuksiin ja aineisiin ei tarvitse laittaa nimeä, jos lapsi haluaa pysyä nimettömänä. Ajattelimme, että varsinkin aineiden kohdalla nimettömänä kirjoittaminen voisi auttaa lasta olemaan avoimempi. Tämä aiheutti kuitenkin sen, että emme pystyneet erottelemaan vanhemmiltaan tutkimusluvan saaneiden lasten piirustuksia ja aineita. Myöhemmin jouduimme lähettämään muutamia piirustuksia ja aineita koululle oppilaiden tunnistettaviksi, jotta pystyisimme käyttämään niitä tutkimuksessamme. Tunnistaminen oli kuitenkin vapaaehtoista.

Myös haastattelujen onnistumisen kannalta on huolellinen suunnittelu ja esitestaus tärkeää sen varmistamiseksi, että lapsi ymmärtää kysymyksen siten, kuin haastatteliija on toivonut (Kirmanen 1999, 201) ja että kysymykset heijastavat lasten näkökulmaa (Scott 2000, 115). Esitetasimme haastattelutilanteen kulun ja alustavan haastattelurungon sisältämät kysymykset saman luokan oppilaille, joiden isille lähetimme kyselylomakkeet testattaviksi. Esitestaus koostui yhdestä ryhmä- ja yhdestä yksilöhaastattelusta, ja esitestauksen jälkeen totesimme yksilöhaastattelun sopivan aiheeseemme paremmin kuin ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelussa lapset eivät saaneet luontevasti puheenvuoroja ja vaarana oli myös toisten vastausten matkiminen. Lisäksi haastattelun jälkeen kukin lapsista oli sitä mieltä, että yksilöhaastattelu olisi ollut aiheeseen nähden mukavampi.

Strukturoidut kyselyt eivät sovi pienimmille lapsille kognitiivisten ja kielellisten rajoitusten vuoksi, mutta jo 7 -vuotiaita voidaan tutkia yksinään tai ryhmässä puolistrukturoidulla haastattelumenetelmällä (Scott 2000, 101–102, 115). Päädyimmekin tutkimuksemme puolistrukturoituun haastatteluun, jonka pohjana toimivat tietyt haastattelukysymykset, jotka oli kirjattu haastattelurungoksi (liite 3). Haastattelukysymykset toimivat vain runkona eli jokainen haastattelu ei edennyt samalla tavalla, ja haastattelua voitiin tarpeen mukaan laajentaa lasten vastausten mukaisesti. Scott on esittänyt (2000, 103), että lapsia haastateltaessa on monesti tarpeen muodostaa standardisoitu haastattelukäytäntö lisäkysymyksineen, sillä lapset tarvitsevat aikuisia enemmän kysymysten uudelleenmuotoilua. Haastatteluissamme jouduimme joissakin tapauksissa turvautumaan kysymysten uudelleenmuotoiluun, erityisesti pienempien lasten kohdalla. Sen sijaan, että lapsilta kysyttäisiin suoraan esimerkiksi ”Mihin isää tarvitaan?”, pidetään lasten haastattelussa tärkeänä asettaa kysymykset muotoon ”Mitä mieltä sinä olet, mihin isää tarvitaan?” (Ritala-Koskinen 1996, 139). Yritimme haastatteluissa noudattaa tätä ohjetta.

On myös ehdotettu, että lasten tutkimuksissa olisi hyvä tarjota lapsen muistin tueksi joitakin konkreettisia apuvälineitä (Scott 2000, 102), esimerkiksi haastatteluissa voidaan keskustelun etenemistä tukea käyttäen piirustustehtäviä (Miettinen & Väänänen 1998, 74) tai lasten kirjoittamia tarinoita, kertomuksia ja aineita. Orientoimme lapsia tutkimukseen siten, että pyysimme opettajia teettämään 1.–3.-luokkalaisilla piirustukset ja 4.–6.-luokkalaisilla kirjoitelmat aiheesta Minä ja isä. Tavoitteemme oli tällä tavalla saada lapset jo etukäteen pohtimaan suhdettaan isään. Lisäksi piirustukset auttoivat haastattelut alkuun pienten oppilaiden kanssa.

Haastattelutilanteen nauhoittaminen antaa tutkijalle mahdollisuuden tarkkailla lapsen ilmeitä ja eleitä sekä mahdollistaa katsekontaktin säilymisen haastateltavan kanssa. (Kirmanen 1999, 207). Nauhuri antoi meillekin tutkijoina haastattelutilanteessa vapauden keskittyä lapseen kokonaisvaltaisesti, teki tilanteesta luontevamman sekä antoi mahdollisuuden helpottaa lapsen oloa haastattelutilanteessa omilla ilmeillä, eleillä sekä katseella.

5.4 Aineiston määrälliset analyysit

Ennen isien kyselyaineiston tilastollisia analyysejä käänsimme tulokinnan helpottamiseksi lomakkeen kysymyksen 10 (17 osiota) sekä kysymyksen 14 (18 osiota) vastausvaihtoehtojen asteikot siten, että alin vaihtoehto ilmaisee vähäistä osallistumista (kysymys 10: 1 = ”minulla/perheessä ei ole tapana”; kysymys 14: 1 = ”en lainkaan”) ja ylin vaihtoehto ilmaisee runsasta tai usein tapahtuvaa osallistumista (kysymys 10: 6 = ”päivittäin”; kysymys 14: 5 = ”erittäin paljon”). Epäselvyyksien välttämiseksi vaihdoimme liitteenä olevaan kyselylomakkeeseen skaalat myös tähän käännettyyn muotoon eli analysointia vastaaviksi.

Puuttuvia tietoja oli lopullisessa isien kyselylomakeaineistossa melko vähän. Yksittäiset puuttuvat tiedot korvattiin tutkimusjoukon vastausten keskiarvoilla. Summien muodostamisen yhteydessä jouduimme jättämään yhden isän kohdalla korvaamatta kysymyksen 10 osiot 9 ja 10, jotta summa ei vääristyisi. Muutamassa kysymyksessä kyselyn täyttäjällä oli merkinnyt kaksi vaihtoehtoa, jolloin valitsimme vastaukseksi vaihtoehdon, joka oli erottelevampi eli lähempänä asteikon jompaakumpaa ääripäätä.

Aineiston tilastollisissa analyyseissa käytimme seuraavia menetelmiä: Muuttujien yhteyksien tarkastelussa käytimme korrelaatioanalyysiä (Pearsonin tulomomenttikerrointa muuttujien ollessa normaalisesti jakautuneita ja Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa analysoitaessa muuttujia, joiden jakaumat olivat vinoja). Riippumattomien otosten t-testiä käytimme analysoidaksemme, oliko työssäkäyvien/opiskelevien äitien perheiden ja muiden äitien perheiden välillä eroja isien osallistumisessa sekä oliko tyttöjen ja poikien isien osallistumisessa keskiarvoeroja. Lisäksi käytimme yksisuuntaista varianssi-analyysiä sen tarkasteluun, olivatko isien osallistumisen keskiarvot erilaisia luokka-asteilla 1–6 (jatkoanalyysinä Scheffén menetelmä). Koska tehtävienjako perheessä oli luokitteluaiteikollinen muuttuja, käytimme ristiintaulukointia ja χ^2 -testiä sen analysointiin, oliko tehtävienjako perheessä riippuvainen isän iästä (luokiteltuna iältään 31–40, 41–45, ja 46–55-vuotiaisiin).

5.5 Aineiston laadulliset analyysit

Ennen haastatteluaineiston laadullista analyysia litteroimme kunkin lapsen haastattelun purkulaitteella. Epäselviä kohtia varmensimme kuuntelemalla nauhat toiseen kertaan tavallisella kasettinauhurilla. Analysoinnin aluksi jaottelimme haastattelukysymykset aihealueittain (keskustelu, ajankäyttö, yhdessäolo isän ja äidin kanssa, isä-lapsisuhteen merkitys, lasten toiveet, kodin tehtävienjako sekä isän työssäkäynti) teemoittelemalla (ks. Eskola & Suoranta 1998, 175–176) eli poimimme tutkimuskysymystemme kannalta keskeisiin teemoihin liittyvät kysymykset yhteen. Tämän jälkeen etsimme litteroiduista haastatteluista jokaisen lapsen kuhunkin aihealueeseen liittyvät vastaukset. Tällä tavalla muodostui esimerkiksi keskusteluun liittyvistä kysymyksistä ja lasten vastauksista yksi yhtenäinen tiedosto. Analysointivaiheessa käytimme kvantifioimista laskemalla eri aihealueisiin liittyvien mainintojen määriä ja etsimällä aihealueittain lasten vastauksista yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia (ks. Eskola & Suoranta 1998, 165–166). Analyysivaiheessa jouduimme ottamaan huomioon sen, että lapsen haastattelussa vastaus johonkin kysymykseen saattoi tulla vasta silloin, kun oli siirrytty jo seuraavaan aiheeseen. Lisäksi lapsi saattoi vastata moneen kysymykseen yhdessä lauseessa. (Kirmanen 1999, 213.)

Haastatteluaineiston analyysivaiheessa jätimme käyttämättä muutamia alkuperäiseen haastattelurunkoon sisältyneitä kysymyksiä, jotka eivät tuottaneet tutkimusongelmien kannalta oleellista tietoa. Poistetut kysymykset (liitteessä 3 sulkeissa) käsittelivät kodin ja koulun yhteistyötä sekä kodin sääntöjä. Myös kysymykset, jotka käsittelivät isän tekemisiä iltaisain ja viikonloppuisin, poistettiin.

Saimme lasten tekemät piirustukset ja aineet takaisin ennen haastatteluita, mutta ehdimme perehtyä niiden sisältöön vasta haastatteluiden jälkeen, joten aineet ja haastattelut olivat riippumattomia toisistaan. Kokosimme lasten piirustuksista ja aineista yhtenäisen tiedoston, minkä jälkeen vertailimme lasten esille nostamia ajatuksia haastatteluaineiston analysoinnissa käyttämiimme aihealueisiin ja etsimme lisäksi uusia näkökulmia. Analyysissa oli mukana kaikkien tutkimusluvan saaneiden ydinperheiden lasten piirustukset (20) ja aineet (34).

6 TULOKSET ISÄN NÄKÖKULMASTA

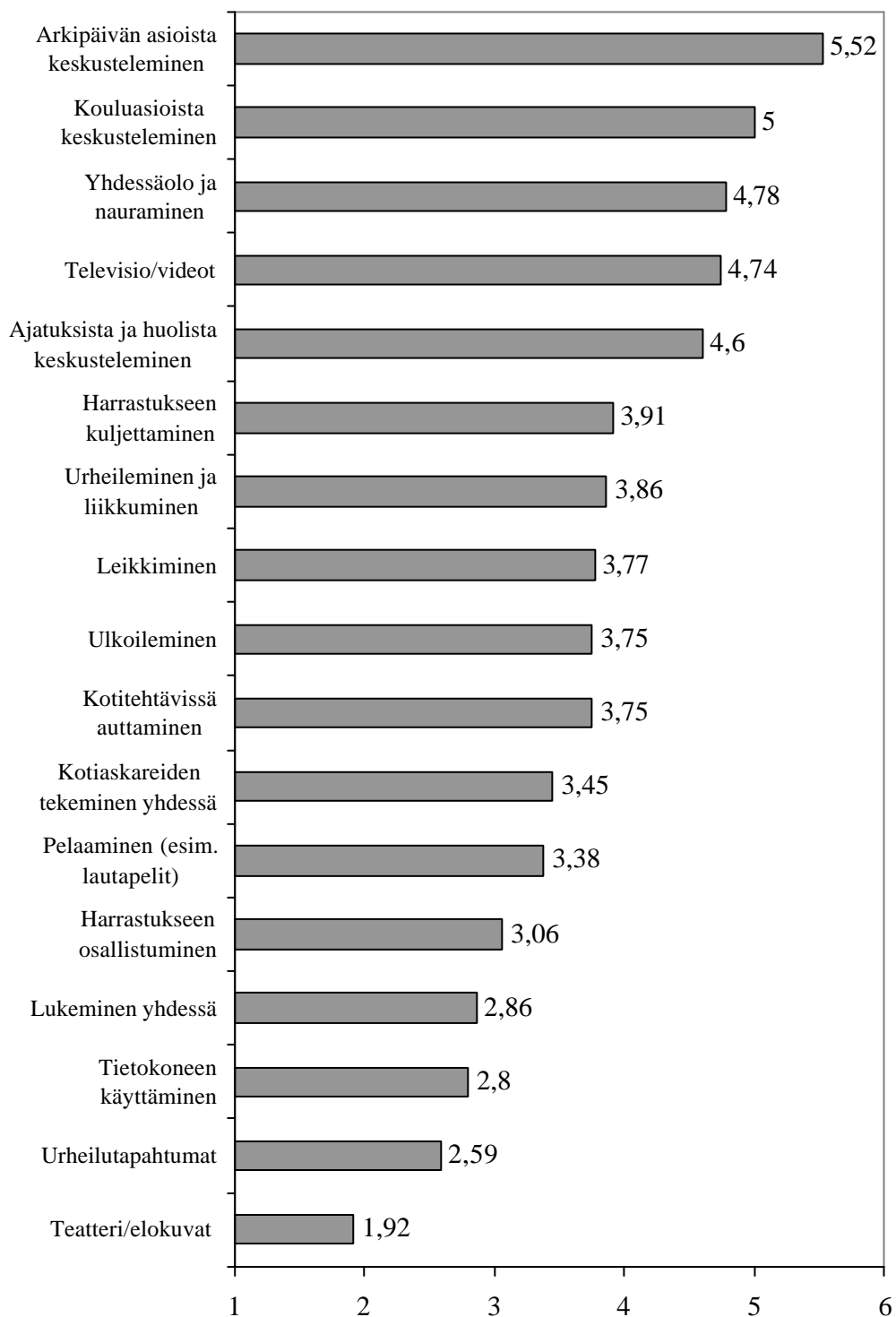
6.1 Kyselyn antama kuvaileva tieto isien osallistumisesta lapsen arkeen

Kuvailu isien ja lasten yhteisestä ajankäytöstä, isän vanhempana toimimisesta osallistumisen ja vastuunoton näkökulmasta sekä perheen tehtävienjaosta perustuu isien kyselylomakkeen kysymyksiin 10, 14 ja 17. Tarkastelemme näitä osa-alueita isien vastausten prosentuaalisten jakaumien ja keskiarvojen avulla.

6.1.1 Isien ja lasten yhteinen ajankäyttö

Kuviossa 4 on esitetty isien vastausten keskiarvot osioihin, joissa isää pyydettiin ilmaisemalla asteikolla 1–6 (1 = ei ole tapana, 2 = harvemmin, 3 = 1–3 kertaa kuukaudessa, 4 = kerran viikossa, 5 = 2–6 kertaa viikossa, 6 = päivittäin), kuinka usein hän tekee lapsensa kanssa kutakin arjen yhdessäoloon ja harrastuksiin liittyvää asiaa (ks. kyselylomakkeen kysymys 10). Osiot on tulkinnan helpottamiseksi järjestetty kuvioon suuruusjärjestykseen keskiarvojen mukaan. Tavallisinta isän ja lapsen yhteistä tekemistä oli arkipäivän asioista keskusteleminen. Aineiston isistä 62,3 % ilmoitti keskustelevansa arkipäivän asioista päivittäin. Kouluasioistakin keskusteltiin hyvin usein: isistä 35,8 % keskusteli lapsensa kanssa kouluasioista päivittäin ja 34 % keskusteli niistä 2–6 kertaa viikossa. Isien ja lasten yhdessäoloon kuului myös oleilua ja naurua sekä television tai videoiden katselua keskimäärin 2–6 kertaa viikossa.

Ainoa asia, jota isät keskimäärin tekivät lapsensa kanssa harvemmin kuin kerran kuukaudessa, oli teatterissa tai elokuvissa käyminen. Isistä 15,1 % ilmoitti, että tämä ei ole perheessä tapana. Keskimäärin harvemmin kuin kerran viikossa isät tekivät kotiaskareita lapsensa kanssa, pelasivat lautapelejä, osallistuivat lapsen harrastukseen, lukivat yhdessä, käyttivät tietokonetta ja kävivät urheilutapahtumissa.



KUVIO 4. Kuinka usein isät keskimäärin tekevät lapsensa kanssa erilaisia asioita (n = 53)

Isillä oli myös mahdollisuus kirjata vapaasti asioita, joita he tekevät lapsensa kanssa. Muutama isä oli halunnut tarkentaa ulkoiluun, liikkumiseen ja urheiluun sisältyviä yhdessäolon muotoja (uinti, pyöräily, hiihto, lenkkeily, luistelu, onkiminen ja luontoretkeily). Lisäksi kolme isää harrasti lapsensa kanssa metsästystä. Isät mainitsivat myös joita-

kin yksittäisiä yhdessäolon muotoja (kyläily, matkustelu, saunominen, kirjastossa käyminen, piirtäminen, piha- ja metsätyöt, kokeisiin lukeminen ja lapsen joukkueen valmentaminen).

6.1.2 Isien vanhempana toimiminen

Kuviossa 5 on esitetty isien vastausten keskiarvot osioihin, joissa isää pyydettiin ilmaisemalla asteikolla 1–5 (1 = en lainkaan, 2 = vain hieman, 3 = jonkin verran, 4 = melko paljon, 5 = erittäin paljon) kuinka paljon hän tekee kutakin vanhempana toimimiseen liittyvää asiaa (ks. kyselylomakkeen kysymys 14). Osiot on tulkinnan helpottamiseksi järjestetty kuvioon suuruusjärjestykseen keskiarvojen mukaan. Päälimmäiseksi isien vanhempana toimimisesta nousi taloudellinen huolenpito perheestä, jota 62,3 % isistä ilmaisi tekevänsä erittäin paljon. Isien vanhemmuuteen kuului vahvana myös lasta koskeva päätöksenteko (58,5 % isistä ilmaisi tekevänsä sitä melko paljon), rajojen asettaminen lapselle (54,7 % teki sitä melko paljon) ja toisten huomioonottamisen opettaminen lapselle (58,5 % teki sitä melko paljon).

Osa-alueita, joihin isät keskimäärin vastasivat käyttäen vain asteikon keskikohtaa tai sitä alhaisempia asteikon arvoja, olivat tunteista keskusteleminen (45,3 % jonkin verran), lapsen koululäksyihin osallistuminen (43,4 % jonkin verran) ja lapsen harrastusten valintaan vaikuttaminen (49,1 % jonkin verran). Vähiten isät vaikuttivat lapsen pukeutumiseen (49,1 % vain hieman, 11,3 % ei lainkaan) ja kaverien valintaan (39,6 % vain hieman, 22,6 % ei lainkaan).



KUVIO 5. Kuinka paljon isät keskimäärin tekevät lapseensa liittyviä asioita (n = 53)

6.1.3 Tehtävienjako perheissä

Vanhempien keskinäistä tehtäväjako perheessä selvitimme 21 osiolla, joissa pyysimme isää strukturoitua asteikkoa käyttäen ilmaisemaan, missä määrin hän jakaa kysytyt kodin tehtävät puolisonsa kanssa (ks. kyselylomakkeen kysymys 17). Asteikon alimmat arvot ilmensivät isän vahvaa vastuunottoa (1 = minä yksin, 2 = minä enemmän), keskimäinen arvo ilmaisi tasaisesti jaettua vastuuta (3 = yhtä paljon) ja ylimmät arvot ilmaisivat äidin vahvempaa roolia kyseisten tehtävien hoitamisessa (4 = puolisoni enemmän, 5 = puolisoni yksin). Isien raportoima tehtävienjaon prosentuaalinen jakauma aineistossa on nähtävissä liitteessä 4. Kodin korjaustyöt painottuivat selkeästi isien tehtäväksi, kuten oli ehkä oletettuakin. Vain yhdessä perheessä korjaustyöt jaettiin puolisojen kesken, ja muissa ne olivat enemmän tai yksin isän tehtävä. Selkeästi äidin vastuulla olevia tehtäviä useimmissa perheissä olivat kodinhoito, ruuanlaitto, lastenhoito ja lasten huolien kuunteleminen.

Lapsen kanssa keskusteleminen, ajan viettäminen lapsen kanssa ja lapsen ongelmista huolehtiminen olivat monissa perheissä enemmän äidin tehtäviä, vaikka toisaalta lähes puolet vanhemmista otti näistä yhtä paljon vastuuta. Noin puolessa aineiston perheistä ansiotyössä käyminen ja taloudelliset asiat olivat yhtä paljon molempien vanhempien vastuulla. Kuitenkin noin viidesosassa perheistä (22,6 %) ansiotyössä käyminen oli yksin isän tehtävä, ja 17 %:ssa perheistä se oli enemmän isän tehtävä. Taloudelliset asiat kuuluivat kolmasosassa perheistä (32,1 %) enemmän isälle ja 5,7 %:ssa perheistä yksin isälle.

Oman aikataulun sovittaminen lapsen menemisiin, perheen aikataulujen suunnittelemisen ja lasta koskevien päätösten tekeminen olivat asioita, joita noin puolet vanhemmista teki yhtä paljon. Muissa perheissä nämä tehtävät olivat enemmän äidin vastuulla. Noin puolet isistä ilmoitti, että vanhemmat pitävät kuria, vievät lasta harrastuksiin sekä suunnittelevat perheen taloutta yhtä paljon. Loput perheet jakoutuivat tasaisesti sellaisiin, joissa nämä tehtävät olivat enemmän isän vastuulla ja sellaisiin, joissa ne olivat enemmän äidin vastuulla.

Kouluongelmien hoitamisessa ja lapsen koulunkäynnin valvomisessa tutkittavat perheet jakautuivat kahteen ryhmään. Noin puolet vanhemmista hoiti asioita yhdessä ja lopuissa perheissä äidit kantoivat suuremman vastuun. Koulun tilaisuuksiin osallistuminen hoidettiin 47,2 %:ssa perheistä yhdessä, mutta lähes puolet perheistä oli sellaisia, joissa äidit osallistuivat joko enemmän tai yksin koulun tilaisuuksiin. Yhteydenpito kouluun ja lapsen opettajaan oli perheissä selkeästi enemmän äidin tehtävä (66 % puoliso enemmän). Monissa perheissä myös keskustelu kouluasioista lapsen kanssa jäi enemmän äidin vastuulle ja vain 37,7 % vanhemmista vastasi tästä tehtävästä yhdessä.

6.2 Yhteydet isän osallistumisaktiivisuuden ja taustamuuttujien välillä

Ennen korrelatiivisia analyyseja pyrimme tiivistämään kyselylomakkeen sisältämistä osiotason muuttujista summia, jotka kuvaisivat isien osallistumista erityyppisiin arjen toimintoihin. Summien muodostamisen pohjana olivat kysymysten 10 (isien ja lasten yhdessä vietetty aika) ja 14 (isien vanhempana toimiminen) sisällöllisesti toisiaan vastaavat osiot. Muodostimme teoreettisin perustein (pääosin Palkovitzin jaottelua soveltaen) seuraavat seitsemän summaa, joiden sisäinen johdonmukaisuus arvioitiin empiirisesti: 1) keskusteleminen, 2) koulutehtävien tekoon osallistuminen, 3) käyttäytymisen ohjaaminen, 4) ulkoilu ja pelaaminen, 5) harrastuksiin kuljettaminen ja osallistuminen, 6) tunteiden käsittely ja 7) lapsen hyvinvoinnin tarkkailu.

Keskustelemista koskevan summan muodostimme neljästä muuttujasta (10.1, 10.2, 10.3, 14.7). Summan sisäinen johdonmukaisuus oli Cronbachin α -kertoimella arvioituna kohtalaisen hyvä ($\alpha = .76$). *Koulutehtävien tekoon osallistuminen* ($\alpha = .80$) perustui kahteen muuttujaan (10.4, 14.8). *Käyttäytymisen ohjaamisen* summa ($\alpha = .80$) koostui neljästä muuttujasta, jotka koskivat käytöstapojen, toisten huomioonottamisen ja sopivan kielenkäytön opettamista sekä rajojen asettamista (14.1, 14.2, 14.3, 14.4). Kolme muuttujaa (10.7, 10.8, 10.11) muodostivat *ulkoiluun ja pelaamiseen* liittyvän summan ($\alpha = .73$). Viides summa ($\alpha = .78$), *harrastuksiin kuljettaminen ja osallistuminen*, perustui kahteen muuttujaan (10.9, 10.10) ja kuudes, *tunteiden käsittelyyn* liittyvä summa ($\alpha = .71$) kolmeen muuttujaan (14.6, 14.11, 14.16). Seitsemäs, lapsen *hyvinvoinnin tarkkailuun* liittyvä summa ($\alpha = .68$) perustui kahteen muuttujaan (14.9, 14.10), jotka koskivat lapsen koulunkäyntiin liittyvien sekä mahdollisten muiden ongelmien tarkkailua. Näi-

den seitsemän summamuuttujan väliset keskinäiskorrelaatiot (käyttäen Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokerrointa) on esitetty liitteessä 5.

Korrelaatioista havaittiin muun muassa, että isät, jotka osallistuivat paljon lapsen käyttäytymisen ohjaamiseen, käsittelivät myös usein tunteita lapsensa kanssa ($r = .68$, $p < .001$) ja tarkkailivat hänen hyvinvointiaan ($r = .46$, $p < .001$). Samoin se, että isät keskustelivat usein lapsensa kanssa, oli yhteydessä tunteiden käsittelyyn ($r = .47$, $p < .001$) sekä siihen, että he osallistuivat usein lapsen koulutehtävien tekemiseen ($r = .50$, $p < .001$).

6.2.1 Isän ikä, koulutus ja työssäkäynti

Tarkastellessamme Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimen avulla isän iän yhteyttä isän osallistumiseen lapsensa arkeen havaitsimme, että mitä vanhempi isä oli, sitä enemmän hän keskusteli lapsensa kanssa yleisesti ($r = .33$, $p < .05$) ja puhui hänen kanssaan erityisesti ajatuksista ja huolista ($r = .36$, $p < .01$). Havaittiin myös suuntaa antavia viitteitä siitä, että mitä vanhempi isä oli, sitä enemmän hänellä näytti olevan tapana keskustella lapsensa kanssa arkipäivän asioista ($r = .23$, $p < .10$) ja kouluasioista ($r = .26$, $p < .10$) sekä oli tapana osallistua lapsensa harrastuksiin ($r = .25$, $p < .10$). Sen sijaan mitä nuorempi isä oli sitä useammin hän ilmaisi huolehtivansa perheen taloudellisesta hyvinvoinnista ($r = -.25$, $p < .10$).

Tutkimme myös isän ammatillisen koulutuksen yhteyksiä isien osallistumiseen lasten arkeen. Ammatillisella koulutuksella ei tutkimuksessamme kuitenkaan näyttänyt olevan merkittävää yhteyttä osallistumiseen. Aineistosta löytyi kuitenkin heikko viite siitä, että koulutetummat isät keskustelisivat enemmän lastensa kanssa arkipäivän asioista ($r = .25$, $p < .10$). Isän työssäkäynnin vaikutusta osallistumiseen emme voineet tutkia, sillä lähes kaikki aineistomme isät olivat työssäkäyviä (90,6 %), jolloin muiden vaihtoehtojen (työttömät/eläkeläiset) edustus oli liian pieni asian tutkimiseksi.

6.2.2 Puolison työtilanne

Tutkimme myös puolison työtilanteen vaikutusta isien osallistumiseen. Työssäkäyviä äitejä oli aineistossa 67,9 % ja opiskelijoita oli 7,5 %. Työttömiä äideistä oli 13,2 %, äitiyslomalla/hoitovapaalla 9,4 % ja eläkkeellä/sairaseläkkeellä 1,9 %. Tarkastellaksemme äidin työssäkäynnin vaikutusta isän osallistumiseen luokittelimme äitien työtilanteen uudelleen kahteen yhdistettyyn luokkaan: 1) opiskelijat ja työssäkäyvät äidit sekä 2) muut vaihtoehdot. Taustalla oli ajatus siitä, että opiskelu vastaa hyvin usein työssäkäyntiä ja muissa vaihtoehdoissa äiti on todennäköisesti kokopäiväisesti kotona. Saamiimme tuloksiin on kuitenkin suhtauduttava varauksellisesti, sillä emme voi olla varmoja äidin opiskelun laadusta. Lisäksi näin muodostetut ryhmät olivat kooltaan melko epäsuhtaiset, sillä luokkaan 1 kuului 40 äitiä ja luokkaan 2 kuului 13 äitiä.

Vertailimme *t*-testin avulla työssäkävien/opiskelevien äitien perheitä ja muiden äitien perheitä toisiinsa isien osallistumisen suhteen. Näyttäisi siltä, että äidin käydessä töissä tai opiskellessa isät keskustelisivat hieman enemmän lastensa kanssa ($t(51) = 2.03$, $p < .05$) sekä katselisivat jonkin verran enemmän televisiota heidän kanssaan ($t(51) = 2.29$, $p < .05$).

6.2.3 Lapsen luokka-aste ja sukupuoli

Tutkimme lasten luokka-asteen (eli iän) vaikutusta isän osallistumiseen yksisuuntaisella varianssianalyysillä (jatkoanalyysina Scheffén menetelmä). Eri-ikäisten lasten isien vastaukset erosivat tilastollisesti erittäin merkittävästi siinä, miten usein he lukivat lapselleen tai yhdessä lapsensa kanssa ($F(5,52) = 4.9$, $p = .001$). Jatkoanalyysissa havaitsimme, että toisistaan erosivat 1. ja 6. luokka eli 1. luokkalaisten isät lukivat lapselleen enemmän kuin kuudesluokkalaisten isät. Tutkimme myös Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimen avulla lapsen luokka-asteen ja isän osallistumisen välistä yhteyttä ja totesimme, että lapsen luokka-asteen ja lapselle lukemisen välillä oli tilastollisesti erittäin merkittävä yhteys ($r = -.56$, $p < .001$).

Totesimme myös, että 1. ja 6. luokan oppilaiden välillä oli eroavuutta isien tunteiden käsittelyssä ja ilmaisussa. Ensimmäisen luokan oppilaiden isät käsitelivät 6. luokan

oppilaiden isiä enemmän tunteita lapsen kanssa ($F(5,52) = 3.5, p = .01$) ja osoittivat myös melko merkitsevästi enemmän tunteita ($F(5,52) = 3.2, p < .05$). Myös Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa käyttämällä tehtyjen analyysien tuloksena oli, että nuorempien lasten isät osoittivat enemmän tunteitaan lapselleen ($r = -.42, p < .01$) ja luokkasteen ja tunteiden käsittelyn summan välillä löytyi tilastollisesti melkein merkitsevä yhteys ($r = -.34, p < .05$).

Suuntaus, että isän ja lapsen yhdessäolon määrä vähenee lapsen iän myötä, oli nähtävissä lautapeliin pelaamisessa ($F(5,52) = 3.4, p = .01$) ja tietokoneen käyttämisessä ($F(5,52) = 2.9, p < .05$). Sama tulos iän myötä vähenevästä yhteisestä ajankäytöstä ilmeni korrelaatioanalyseissakin (käyttäen Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa) lautapeliin pelaamisen ($r = -.41, p < .01$) ja tietokoneen käytön suhteen ($r = -.31, p < .05$). Lisäksi korrelaatioanalyysit paljastivat, että nuoremmat lapset urheilevat, ulkoilevat sekä pelaavat isänsä kanssa hieman enemmän kuin vanhemmat lapset ($r = -.37, p < .01$). Isät myös näyttäsivät opettavan asiallista kielenkäyttöä nuoremmille lapsille enemmän kuin vanhemmille ($r = -.27, p < .05$). Oli myös havaittavissa suuntaus, että nuorempien lasten isät leikkisivät lastensa kanssa enemmän ($r = -.25, p < .10$) ja vaikuttaisivat heidän pukeutumiseensa enemmän ($r = -.25, p < .10$).

Tutkimme lasten sukupuolen vaikutusta isän osallistumiseen vertaamalla t-testin avulla tyttöjen ja poikien isiä osallistumisen summissa ja yksittäisissä osioissa. Varsinaisia tilastollisesti merkitseviä eroja lasten arkielämään osallistumisessa ei kuitenkaan ilmennyt tyttöjen ja poikien isien välillä. Oli nähtävissä vain lievä suuntaus, jonka mukaan poikien isät keskustelisivat tyttöjen isiä keskimäärin enemmän lapsensa kanssa sekä yleensä ($t(51) = 1.81, p < .10$) että erityisesti arkipäivän asioista ($t(50.7) = 1.96, p < .10$).

6.3 Yhteydet kotitöiden jakautumisen ja isän iän välillä

Tutkimme χ^2 -testin avulla isän iän vaikutusta tehtävienjakoon perheessä käyttäen ristiintaulukointia, jossa isien ikä oli jaoteltu kolmeen luokkaan (ikäväli: 31–40, 41–45, ja 46–55 vuotta). Analyysien valossa näyttäisi siltä, että tehtävienjako perheessä ei ole täysin riippumaton isän iästä. Esimerkiksi ruuanlaiton suhteen 31–40-vuotiaiden isien

kohdalla oli odotettua vähemmän sellaisia isiä, joiden puoliso vastasi enemmän perheen ruuanlaitosta ja toisaalta 41–45-vuotiaiden isien kohdalla oli yliedustus sellaisista isistä, joiden puoliso oli päävastuussa ruoanlaitosta ($\chi^2(6, 53) = 13.76, p < .04$). Lisäksi lapsen koulunkäynnin valvomisen suhteen havaittiin trendi, jonka mukaan 31–40-vuotiaiden ikäryhmässä oli odotettua yleisempää, että puoliso vastasi isää enemmän lapsen koulunkäynnin valvomisesta ($\chi^2(4, 53) = 9.02, p < .07$).

6.4 Isien vapaat kuvailut merkityksellisistä asioista suhteessa lapseensa

Pyysimme isiä kuvaamaan kyselylomakkeessa vapaasti asioita, jotka he kokevat olevan merkityksellisimpiä heille itselleen ja heidän lapselleen heidän välisessä suhteessaan (ks. kyselylomakkeen kysymykset 15 ja 16). Isiä pyydettiin ensin kirjaamaan riveille kolme merkityksellisintä asiaa omasta näkökulmastaan katsoen ja seuraavaksi kolme merkityksellisintä asiaa lapsen näkökulmasta katsoen. Kutakin isää pyydettiin siten listamaan kuusi suhteen kannalta merkityksellistä asiaa, mutta kirjaamisessa ei edellytetty käytettävän tärkeysjärjestystä.

Kaikki vastaajat eivät olleet vastanneet kyseiseen kohtaan. Isän kannalta asiaa jätti pohjimatta 12 isää ja lapsen kannalta 13 isää. Useimmiten kysymykseen vastanneet isät olivat kirjoittaneet lomakkeen ohjeessa pyydetyt kolme merkityksellistä asiaa sekä lisäksi että lapsensa kannalta, mutta oli myös isiä, jotka olivat kirjoittaneet vähemmän tai useampia kuin kolme asiaa.

Jaottelimme isien vapaasti kirjaamat vastaukset Palkovitzia (1997, 208–211) mukailten kognitiivisiin, tunteisiin liittyviin ja käyttäytymisessä näkyviin suhteen osatekijöihin. Taulukoissa 2 ja 3 isille merkitykselliset asiat on yhdistetty Palkovitzin kolmiosaiseen jaotteluun, ja taulukoista käy ilmi, kuinka moni isä on maininnut kunkin merkityksellisen asian.

TAULUKKO 2. Isille merkitykselliset asiat suhteessa lapseensa (n = 41)

Palkovitzin jaottelu	Isille merkitykselliset asiat	f
Kognitiiviset	Keskusteleminen	5
	Valvonta ja tarkkaileminen	2
	Lapsen kehittyminen ja kasvaminen	2
	Lapsen mahdollisuus kavereihin	1
Tunteisiin liittyvät Ominaisuuksia, joita haluaa tukea lapsessaan	Luottamus ja sopimuksista kiinnipitäminen	21
	Rehellisyys	9
	Kunnioittaminen	5
	Turvallisuudentunne	4
	Avoimuus	3
	Ahkeruus ja tunnollisuus	2
Kiintymys	Rakkaus	14
	Välittäminen, lapsen huomioiminen	7
	Läheisyys	4
	Tunteiden osoittaminen	4
	Yhteenkuuluvuus, hyvä suhde	4
Käyttäytymisessä näkyvät Osallistuminen lapsen arkeen	Yhdessäolo, aika lapsen kanssa	13
	Yhteiset harrastukset, osallistuminen lapsen harrastuksiin	5
	Läsnäolo, isänä oleminen, isän merkitys	4
Kasvattaminen	Rajat ja niiden noudattaminen	3
	Kasvatustehtävä	3
	Tasavertainen kohtelu sisarusten kesken	1
Lapsen hyvinvoinnin takaaminen	Huolehtiminen	3
	Taloudellinen huolehtiminen	2

Huom. Vastanneita isiä oli 41 ja kukin antoi 1- 4 vastausta.

Puolet kysymykseen vastanneista isistä piti isän ja lapsen välisessä suhteessa itselleen merkityksellisenä luottamusta ja sopimuksista kiinnipitämistä. Noin kolmannekselle isistä merkityksellisiä olivat myös rakkaus ja yhdessäolo.

TAULUKKO 3. Isän arvio lapselle merkityksellisistä asioista suhteessa isään itseensä (n = 40)

Palkovitzin jaottelu	Lapselle merkitykselliset asiat	f
Kognitiiviset	Keskusteleminen	5
	Kuunteleminen	5
	Huomioonottaminen, mahdollisuus omaan mielipiteeseen, omista asioista päättäminen	3
	Esikuva lapselle, miehen malli	2
Tunteisiin liittyvät Ominaisuuksia, joita haluaa tukea lapsessaan	Turvallisuus	15
	Luottamus, luotettavuus	11
	Auttaminen, tukeminen	5
	Rehellisyys	3
	Avoimuus	3
	Kunnioittaminen	2
	Sopu	1
	Kiintymys	Rakkaus
	Välittäminen, kiinnostuksen osoittaminen, huomion saaminen	9
	Läheisyys	4
	Ymmärtäminen, hyväksyntä	2
	Kaveruus	1
Käyttäytymisessä näkyvät Osallistuminen arkeen	Yhdessäolo, ajan antaminen lapselle	9
	Läsnäolo	5
	Isän olemassaolo	3
	Leikkiminen, pelaaminen	2
	Kuljetukset	2
	Yhteiset harrastukset	1
	Kasvattaminen	Rajojen antaminen, tottelevaisuus
	Tasavertainen kohtelu sisarusten kesken	1
Lapsen hyvinvoinnin takaaminen	Huolenpito	4
	Taloudellinen huolenpito	2
	Yhteinen koti, hyvät kotiolot	2

Huom. Vastanneita isiä oli 40 ja kukin antoi 1- 4 vastausta.

Kysyttäessä isien arvioita siitä, minkä he olettavat olevan lapselle merkityksellisintä isän ja lapsen välisessä suhteessa, isät useimmiten nostivat esiin turvallisuuden (15 isää), mutta myös luottamuksen (11 isää). Lisäksi noin neljännes isistä oli sitä mieltä, että lapselle merkityksellistä suhteessa on rakkaus, välittäminen tai yhdessäolo.

6.5 Osallistuvien ja vähän osallistuvien isien kuvailu

Pyrimme etsimään aineistostamme kyselylomakkeen kysymyksen 17 pohjalta perheen työnjaossa suhteellisen paljon lastensa elämään osallistuvia ja toisaalta vähän osallistuvia isiä. Osallistumisen määrittelimme kysymysten 17.8, 17.9, 17.12 ja 17.13 avulla. Väittämät koskivat vanhempien tehtäviä, jotka liittyivät lapsen kanssa keskustelemiseen, huolien kuuntelemiseen, ajan viettämiseen sekä lapsen ongelmista huolehtimiseen. Näiden kysymysten avulla määrittelemämme *osallistuva isä* ilmoitti huolehtivansa kustakin näistä neljästä vanhemmuuden tehtävästä joko vähintään yhtä paljon kuin puolisonsa (3 = minä ja puolisoni yhdessä) tai enemmän kuin puoliso (2 = minä enemmän). Kriteerinä *vähän osallistuvien isien* alaryhmään sijoittumiselle oli, että isä ilmoitti puolisonsa joko hoitavan näitä tehtäviä isää enemmän (4 = puolisoni enemmän) tai puolison ottavan niistä yksin vastuun (5 = puolisoni yksin). Näitä kriteerejä käyttäen muodostimme 53 isää käsittävästä aineistostamme alaryhmät, joihin kuului osallistuvia isiä 9 ja vähän osallistuvia isiä 11. Osallistuvien isien lapsista kuusi oli tyttöjä ja kolme oli poikia. Vähän osallistuvien isien lapsista tyttöjä oli seitsemän ja poikia neljä.

Teimme seuraavaksi keskiarvoarvovertailuja näiden kahden alaryhmän välillä kysymysten 10 ja 14 osalta. T-testillä toteutetuissa keskiarvovertailuissa ilmeni, että osallistuvat isät keskustelivat lapsensa kanssa ajatuksista ja huolista ($t(18) = -5.18, p < .001$), tunteista ($t(18) = -4.35, p < .001$) sekä kouluasioista ($t(18) = -4.03, p = .001$) tilastollisesti erittäin merkitsevästi enemmän kuin vähän osallistuvat isät. Lisäksi osallistuvat isät kuuntelivat enemmän lapsen ongelmia ja lohduttivat häntä ($t(18) = -5.14, p < .001$) sekä tarkkailivat enemmän lapsensa koulunkäyntiä ($t(18) = -3.74, p = .001$). Näyttää siis siltä, että isät ovat vastanneet kysymyksiin 10, 14 ja 17 samansuuntaisesti, ja osallistuvat isät eroavat juuri keskustelemisen ja lasten ongelmista huolehtimisen suhteen.

Osallistuvat isät myös oleilivat ja nauroivat lapsensa kanssa tilastollisesti merkitsevästi enemmän ($t(18) = -3.56, p < .01$) ja opettivat käytöstapoja ($t(18) = -3.22, p < .01$) enemmän kuin vähän osallistuvat isät. Ainoat asiat, joissa vähän osallistuvien isien keskiarvo ylitti osallistuvien isien keskiarvon, olivat teatterissa/elokuvissa käyminen sekä vaikuttaminen lapsen menemisiin ja kavereiden valintaan. Nämä erot eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä.

Tarkastelimme lisäksi osallistuvien ja vähän osallistuvien isien eroja kysymyksen 17 kodin roolijakoon liittyvissä väittämässä, jotka olivat muita kuin alaryhmien muodostamiseen käytettyjä väittämiä. Jakaumat on esitetty taulukossa 4 siten, että listan väittämässä 1–6 näyttäisi olevan kiinnostavia trendejä siihen suuntaa, että osallistuvien ja vähän osallistuvien isien perheissä tehtävienjako on erilainen. Osallistuvien isien perheissä etenkin lastenhoito ja rajojen asettaminen olivat jossain määrin useammin äidin ja isän yhteisesti hoitamia tehtäviä. Lisäksi verrattuna vähän osallistuvien isien perheisiin, osallistuvien isien perheissä vanhemmat näyttivät useammin tekevän yhdessä lasta koskevia päätöksiä sekä huolehtivan yhdessä koulunkäynnin valvomisesta sekä yhteydenpidosta kouluun. He myös useammin keskustelivat lapsensa kanssa kouluasioista jokseenkin saman verran. Osallistuvien ja vähän osallistuvien isien perheissä näytti jakautuvan sen sijaan melko samankaltaisesti taulukossa 4 jäljempänä esitetyt tehtävät (7–12): ruoanlaitto, kodin korjaustyöt, oman aikataulun sovittaminen lapsen menoihin, perheen aikataulujen ja talouden suunnittelu sekä koulun tilaisuuksiin osallistuminen.

TAULUKKO 4. Tehtävienjako osallistuvien ja vähän osallistuvien isien perheissä

	Isä yksin f	Isä enemmän f	Vanhemmat yhtä paljon f	Äiti enemmän f	Äiti yksin f
1. Lastenhoito					
Osallistuva isä (n = 9)			5	4	
Vähän osallistuva isä (n = 11)			1	7	3
2. Kurinpito ja rajojen asettaminen					
Osallistuva isä		2	7		
Vähän osallistuva isä		1	4	6	
3. Lasta koskevien päätösten teko					
Osallistuva isä			7	2	
Vähän osallistuva isä			3	8	

(jatkuu)

TAULUKKO 4. (jatkuu)

4. Keskustelu kouluasioista				
lapsen kanssa				
Osallistuva isä		7	2	
Vähän osallistuva isä		1	9	1
5. Koulunkäynnin valvominen				
Osallistuva isä	1	7	1	
Vähän osallistuva isä		5	6	
6. Yhteydenpito kouluun				
Osallistuva isä		4	5	
Vähän osallistuva isä			8	3
7. Ruuanlaitto				
Osallistuva isä	2	1	4	2
Vähän osallistuva isä	2	1	6	2
8. Kodin korjaustyöt				
Osallistuva isä	4	5		
Vähän osallistuva isä	4	6	1	
9. Oman aikataulun sovittaminen				
Osallistuva isä		6	3	
Vähän osallistuva isä		8	2	1
10. Perheen aikataulujen suunnittelu				
Osallistuva isä		8	1	
Vähän osallistuva isä		7	4	
11. Perheen talouden suunnittelu				
Osallistuva isä	2	6	1	
Vähän osallistuva isä	1	8	2	
12. Koulun tilaisuuksiin osallistuminen				
Osallistuva isä		4	4	1
Vähän osallistuva isä	1	5	3	2

Huom. Väittämiä numerointi ei vastaa kyselylomakkeen kysymyksen 17 osioiden numerointia.

7 TULOKSET LAPSEN NÄKÖKULMASTA

7.1 Isän ja isän kanssa olemisen kuvailu

Haastattelukysymys (H13), jossa lasta pyydettiin kuvailemaan isää, tuotti varsinkin nuoremmissa lapsilla usein vastaukseksi, että isä on kiva, mukava tai hauska. Isää kuitenkin osattiin myös kuvailla esim. rauhalliseksi, kiltimmäksi kuin äiti, ”tympeäksi” suuttuaan, urheilusta pitäväksi, liikunnalliseksi, huumorintajuiseksi, vihaiseksi, iloiseksi, turvalliseksi, luotettavaksi, rehelliseksi, kannustavaksi, toimeliaaksi, hyväluonteiseksi, hyväsydämiseksi, ystävälliseksi sekä hyvässä mielessä vähän oudoksi.

Kiva, ja sitte se on sellanen hauska ja joskus se on vähän tympiä, joskus se suuttuu. - - En osaa sanoa isästä, on niin paljon, se on todella hauska, se on sellanen joskus se on vähä outo. (poika, 3. lk.)

No se on sellanen turvallinen ja sitte siihen voi aina luottaa ja... (tyttö, 5. lk.)

Lähes kaikille oppilaille kysymys ”Millaista on olla isän kanssa” (H14), oli vaikea ja selvästi hieman abstrakti, sillä jouduimme monesti kysymään asiaa toisin sanoin. Suurimman osan mielestä isän kanssa oli ihan kivaa tai hauskaa. Ainoastaan yksi 1.-luokkalainen tyttö kertoi, että isän kanssa tuntuu kivalta, eikä silloin tarvitse olla yksin. Muuten sisällöllisempiä vastauksia löytyi 5. ja 6. luokan tyttöoppilailta. Vanhempien oppilaiden haastatteluvastausten mukaan isän kanssa olemisen oli rauhoittavaa, rentoa, välillä hermostuttavaa ja kasvattavaa. Yhden lapsen mielestä tärkeää oli, että isälle voi kertoa kaikki surut.

No se on niinku, rauhoittaa ja sitte tota niin, no ei oikeastaan muuta ku kivaa. (tyttö, 5. lk.)

Hauskaa ja mukavaa ja... Vaikka se onkin vähän joskus vihanen mutta silti. Kuitenkin on niinku tietää sitte oikeesti, et itekin että on tehny väärin. (tyttö, 6. lk.)

No se on aina tosi kivaa. Kyllä sitä aina odottaa, kun tietää että nyt se uloo vaikka viikonloppuna kotiin, niin se on aina kivaa. (tyttö, 6. lk.)

Isän kanssa hauskimpana tekemisenä suurin osa lapsista piti pelaamiseen, ulkoiluun ja urheiluun liittyviä asioita. Yhdessä hassuttelun, pelleilyn ja kiusoittelun mainitsi viisi

lasta, ja lisäksi mainittiin kuvaaminen, leikkiminen, urheilutapahtumissa käyminen, yhteiset harrastukset, pihatyöt, sähkö- ja rakennustyöt sekä kotona oleilu.

No välillä se, kun se kiu saa aina jotakin leikillisesti ja pelaa jotakin ja tällästä. (tyttö, 6. lk.)

No varmaan se, kun se pilailee, kertoo kaikkia mitä se on lapsena tehny. (poika, 3. lk.)

Parasta isässä oli nuorempien oppilaiden mielestä pelaaminen tai isän hauskuus ja mukavuus. Lisäksi yksittäisiä vastauksia olivat mm. isän olemassaolo, rakkaus ja huolenpito, nopea leppyminen, kiltteys sekä laulaminen yhdessä isän kanssa. Vanhempien oppilaiden haastatteluvastauksissa oli mainittu paljon erilaisia isän ominaisuuksia. Parasta isässä oli mm. isän olemassaolo, sopiva kurinpito, luotettavuus, rehellisyys, huumorintaju ja avuliaisuus.

No iskä on niin sellanen niin mulle rakas ja sitte se on sellanen, että se osaa pitää meistä huolta. (tyttö, 1. lk.)

Ehkä se, ku sen kans voi niinku pelata ja muutaki sellaista leikkiä. (poika, 4. lk.)

No et se on hyvä mulle. (tyttö, 5. lk.)

No se, että se osaa olla niinku sillälaillla että se ei ole liian lepsu eikä sitte liian semmonen komenteleva ja kiukkunen. (tyttö, 6. lk.)

Isää tarvittiin lasten mielestä mm. työssäkäyntiin ja perheen elättämiseen, hoitoon ja huolenpitoon, lasten kanssa olemiseen, auttamiseen, läksyihin, koti- ja korjaustöihin, kuljetuksiin, tueksi ja turvaksi, kurinpitoon, opettamiseen sekä ongelmien kuunteluun.

Sitä tarvitaan huolenpitoon ja sitte sitä tarvitaan niin tuota hoitamaan lapsia ja... - - Sellasta kivaa, kun se niin on olemas ja sitte se on kivaa kun se tuota tekee meidän kaa kaikkia. (tyttö 1. lk.)

No, se pitää huolta, ettei tapahdu mitään pahaa ja sitte tekee rahaa, kun se tekee töitä. (poika, 3. lk.)

No, että se voi opettaa kaikkia tai mulle kaikkia asioita ja se voi olla mun kans, ja sit se kuuntelee mua kun mulla on jotain asioita sille, jos niinku vaikka koulupäivä on menny huonosti ja... (tyttö, 5. lk.)

No ainakin läksyjen auttamiseen. - - No, niit on niin paljon, että en mä edes tiedä. - - No läksyjä ja joitakin pihatöitä ja sen semmosta. - - No jutellahan jostakin asioista, jos niinku mieltä painaa ja ööö... (tyttö, 5. lk.)

No, sillai että se opettaa tai kasvattaa ja opettaa käytöstopoja. - - No, että pienempänä voi leikkiä ja sitte voi kertoa vitsejä ja... (tyttö, 5. lk.)

Lasten oli vaikea nimetä asioita, jotka olisivat olleet ikäviä isässä tai isän kanssa olemisessa (H10). Yleensä lapset pohtivat kysymystä todella kauan, ja 13 lasta ei osannut kuitenkaan nimetä yhtään ikävää asiaa. Enimmäkseen ikävät asiat liittyivät kurinpitoon, komentamiseen ja riitelyyn. Lisäksi kolme lasta mainitsi ikäväksi isän työssäkäynnin. Lapset mainitsivat myös yksittäisiä asioita kuten auton pesemisen, matematiikan laskeamisen isän kanssa, isän odotusten pettämisen ja tilanteen, jolloin isä ei voi tai halua tehdä jotakin lapsen haluamaa asiaa.

No se ei ainakaan [ole hauskinta] ku se tulee niin myöhään ja lähtee niin varhain. (tyttö, 2. lk.)

No ne on molemmat joskus, tai no iskä useemmin jos, ei se nyt niinku kiukus oo mut sitä harmittaa sillä tavalla et munki puolesta. Et sillee jos koe menee huonosti - - (tyttö, 5. lk.)

Jos se komentaa tekemään jotakin typerää, mitä pitäis tehdä. (tyttö, 6.lk.)

7.2 Yhdessäolo isän ja äidin kanssa

Taulukossa 5 olemme listanneet lasten haastatteluissa mainitsevat isän ja lapsen yhdessäolon muodot, joita selvitimme kahden haastattelukysymyksen avulla (H2 ja H4), ja sijoittaneet ne muodostamiemme pääryhmien alle. Kysymällä, mitä lapset tekevät isän kanssa ihan kahdestaan, pyrimme saamaan selville, mitä isä ja lapsi tekevät silloin kun muuta perhettä ei ole läsnä. On kuitenkin vaikeaa tietää, onko lapsi osannut tehdä eroa kysymysten H2 ja H4 välille, joten näiden kahden kysymyksen välistä eroa ei ole mielestämme tarkoituksenmukaista tarkastella, vaan molempien haastattelukysymysten vastaukset on yhdistetty taulukkoon 5.

TAULUKKO 5. Mitä lapset tekevät yhdessä isän kanssa (n = 26)

Yhdessäolon muodot	Mainintoja
Urheilu, liikkuminen ja ulkoilu	23
Ulkoilu yleensä (10)	
Kävely, lenkkeily (9)	
Uiminen (4), jalkapallo (4), pyöräily (4)	
Pesäpallo (3), hiihto (3)	
Retkeily (2), kalastus, onkiminen (2), tikanheitto (2)	
Liikennepuistossa käyminen (1), suunnistaminen (1), sulkapallo (1), laskettelu (1), jääkiekko (1), luistelu (1)	
Pelaaminen (sisäpelit)	13
Pihatyöt	9
Kotityöt	8
Kaupassa käynti (3)	
Kotiaskareet (2), kodin korjaustyöt (2)	
Ruuanlaitto (1), veistelemineen, nikkarointi (1), kodin sähkötyöt (1), leipominen (1), siivoaminen (1)	
Television/videoiden katseleminen	8
Leikkiminen	7
Keskustelu	5
Jutustelu (3)	
Lapsen neuvominen (1), huolista keskusteleminen (1)	
Oleilu yhdessä ja nauraminen	4
Harrastuksiin kuljettaminen	3
Kotitehtävissä auttaminen	3
Tietokoneen käyttäminen	3
Urheilutapahtumissa käyminen	2
Lukeminen	2
Harrastukseen osallistuminen	2

Huom. Yksittäinen lapsi on voinut mainita useita yhdessäolon muotoja. Pääryhmät on joissain tapauksissa jaettu yksityiskohtaisempiin yhdessäolon muotoihin, jolloin näiden perässä olevat luvut kertovat yksittäisten mainintojen lukumäärän.

Huomasimme lasten mainitsemien yhdessäolon muotojen jakautuvan pääryhmiin lähes täysin isien kyselylomakkeen kysymyksen 10 vaihtoehtoja vastaavasti. Isiltä kysytyistä yhdessäolon muodoista ainoastaan kouluasioista keskusteleminen ja teatterissa/elokuvissa käyminen eivät tulleet lasten haastatteluvastauksissa esiin, ja haastatteluvastauksiin lapset puolestaan mainitsivat pihatöiden tekemisen isän kanssa (9 lasta), jota emme olleet sisällyttäneet isien kyselylomakkeeseen. Lapsista 23 harrasti isän kanssa jonkinlaista urheilua, liikuntaa tai ulkoilua, ja 15 lasta mainitsi useamman kuin yhden tällaisen yhdessäolon muodon. Lapsista 8 kertoi tekevänsä erilaisia kotitöitä isän kanssa. Taulukossa 5 olevien asioiden lisäksi yksittäiset lapset mainitsivat isän auttamisen,

tappelemisen, saunomisen, kyläilyn, isän töissä vierailemisen, valokuvaamisen ja laulamisen. Eroja tekemisissä tyttöjen ja poikien välillä ei näyttänyt olevan.

Äidin kanssa olemiseen liittyi useimmiten kotitöiden tekemistä (20 lasta). Nuoremmat lapset auttoivat äitiä lähinnä ruuanlaitossa ja leipomisessa, kun taas 5.- ja 6.-luokkalaiset auttoivat äitiä yleensä useammassa kotitöissä (8 lasta 10 lapsesta). Näitä olivat mm. ruuanlaitto, siivoaminen, tiskaaminen ja kaupassa käyminen. Eniten lapset auttoivat äitiä ruuanlaitossa. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut suuria eroja. Lisäksi äidin kanssa leikittiin, katsottiin televisiota, kyläiltiin, urheiltiin, liikuttiin ja ulkoiltiin, pelailtiin (4 lasta), tehtiin koulutehtäviä (4 lasta), luettiin, käytettiin tietokonetta, piirrettiin, keskusteltiin (4 lasta) ja oleiltiin.

Kysyimme lapsilta kerelle he kertovat kouluasiat ja kuka heitä auttaa koulutehtävissä. Haastatteluista kävi ilmi, että sekä isä että äiti osallistuivat yhdessä monen lapsen koulunkäynnin tukemiseen keskustelemalla kouluasioista ja auttamalla koulutehtävissä. Oli kuitenkin niitäkin lapsia, joiden kohdalla toinen vanhempi auttoi enemmän kotitehtävissä tai keskusteli enemmän lapsen kanssa kouluasioista. Muutaman lapsen kohdalla isä auttoi joko tietyissä kouluaineissa tai ongelmallisissa ja vaikeissa tehtävissä.

Äitin kanssa minä olen tehnyt läksyjä ja isän kans oon tehny läksyjä aina vuorotellen tehään. Äitin kans on nyt tullut tehtyä enemmän - - (poika 2. lk.)

No isä enemmän sillai että ku äiti yleens tekee kaikki ruuat niin isä sitte teköö harjottelee mun kans kokeisiin. (tyttö, 5. lk.)

*Haastattelija: Kumpi auttaa sua koulutehtävissä?
Lapsi: Iskä aina sitte ku on tosi vaikee. (poika, 2. lk.)*

*Haastattelija: Tekeekä iskä sun kans läksyjä?
Lapsi: Aina silloin iskä, jos on jotain kalajuttuja - - (poika, 3. lk.)*

7.3 Isän ja lapsen yhteinen aika

Haastattelemamme lapset viettivät isän kanssa yhdessä aikaa pääasiassa iltaisin ja viikonloppuisin. Kymmenen lasta kertoi isän viettävän enemmän aikaa heidän kanssaan viikonloppuisin, ja myös isien kyselyiden aika-arvioinnit antoivat viitteitä siitä, että yhdessäololle oli enemmän aikaa viikonloppuisin. Arkisin yhteistä aikaa vähensivät luonnollisesti isän työssäkäynti ja lapsen koulunkäynti. Lisäksi isät kyselyissään ja lapset

haastatteluissaan mainitsivat yhdessäolon esteiksi lapsen omat harrastukset, isän harrastukset ja yhdistystoiminnan sekä isän tekemät ulko-, koti- ja korjaustyöt. Lisäksi pari lasta mainitsi isän katselevan televisiota yksinään.

Käy, töissä ja sitte se varmaan järjestelee kaikkia omia papereita ja sitte se käy uimas rannas, ja mä en saa mennä sinne silloin, kun siä on nousuvesi. Ja sitte se tekee kaikkia pihajuttuja, joista mä en tykkää. (tyttö, 4. lk.)

No, hmmm. Siellä pihalla se on, mä en oikein edes tiedä, mitä se siellä tekee, mutta se varmaan, niinku siellä on sitte, et saa välillä olla vähä rauhaski siellä. (tyttö, 5.lk.)

Kysyessämme lapsilta, onko heillä riittävästi aikaa isän kanssa olemiseen, 12 lasta oli sitä mieltä, että aikaa oli sopivasti. Erityisesti 3. ja 4. luokan oppilaista kaikki olivat tätä mieltä. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut suurta eroa. Lapset, jotka halusivat olla enemmän isän kanssa, viittasivat monesti isän työssäkäynnin vievän heidän mielestään liian paljon aikaa.

No iskä on niin myöhään töissä ja sitte sillon kaikkia töitä aina. - - Tulis aikaisemmin kotia töistä. (tyttö, 6. lk.)

Toisaalta kysyttäessä, miksi isä käy töissä (H20), lapsilla oli hyvin selkeä kuva isän työssäkäynnin tarpeellisuudesta itselle ja perheelle. Parin lapsen mielestä isän oli käytävä töissä, koska äiti ei ole töissä. Lähes kaikkien mielestä isä kävi työssä hankkiakseen rahaa perheen elatukseen, ruokaan ja ostoksiin. Lisäksi mainittiin lasten viikkoraha, kodin ylläpito, laskut ja lapsen koulunkäynti. Joidenkin lasten mielestä isä myös piti työstään ja tarvitsi tekemistä päiviksi.

No sellastaki että, että jos se käy töissä niin se saa ostettua hyvemmin bensaa autoon. Niin me päästään hyvemmin ettei tarvi mennä koko ajan niinku kävellen. (tyttö, 1. lk.)

No, se on niin tärkeä iskä ja tärkeä työ. (tyttö, 2. lk.)

No, kun toinen ei oo töissä, niin ainakin toinen on töissä. (poika 2. lk.)

No, että tulis rahaa, että voitais ostaa ruokaa ja sitte ku se tykkää sen työstä. (tyttö, 5. lk.)

7.4 Keskustelunaiheita isän ja äidin kanssa

Yleisesti lapset totesivat kertovansa tavallisista arjen asioista ja kouluasioista molemmille vanhemmille. Yksittäisiä eroja löytyi siinä, että isän kanssa keskusteltiin remontista, tietokoneasioista ja armeija-asioista, kun taas äidin kanssa naiseuteen liittyvistä asioista ja vaatehankinnoista. Kymmenen lapsen mielestä äidille oli helpompi kertoa huolista. Erityisesti vanhemmat tytöt korostivat, että äidin kanssa oli helpompi keskustella henkilökohtaisista, naisena olemiseen liittyvistä asioista ja huolista.

Haastattelija: Kummalle kerrot huolen?

Lapsi: Äitille ja sille, jos on oikein paha, niin isälle. (poika, 3. lk.)

No äidille mä uskallan sanoa vaikka jonkun ihastuksen tai, mutta sille isän kanssa pystyn puhua niinku enemmän kouluasioista. - - No siitä [huolista] on ehkä helpompi puhua sille kun se [äiti] on niinku nainen kans, niin että jos se ymmärtää paremmin. (tyttö, 5. lk.)

Haastattelija: Mistä asioista juttelet äidin kanssa?

Lapsi: No muuten samoista kuin isin kans, mut enemmän tällasista naisellisemmista asioista. (tyttö, 5. lk.)

Viisi lasta sanoi kertovansa huolet ensisijaisesti isälle. Kouluasioiden kohdalla osa lapsista tukeutui enemmän äitiin, osa isään.

No, ehkä isän kanssa. - - No, jos äitille kertoo, niin sille tulee sellanen kauhea paniikki, että haluaa tietää kaiken, mitä on tapahtunu ja sille isä ei kysele niin paljo sille. (tyttö, 5. lk.)

Kouluasioista, kavereista, rehellisistä, ja kaikissa koulutehtävissä auttaa molemmat, mutta äitin kans enemmän. (poika, 3. lk.)

7.5 Eroja isän ja äidin välillä

Kuuden lapsen mielestä vanhemmista äiti ja seitsemän mielestä isä vietti enemmän aikaa lasten kanssa. Kolmen lapsen kohdalla vastausta ei saatu tai haastateltava oli epävarma. 10 lapsen mielestä vanhemmat viettivät lasten kanssa aikaa keskimäärin yhtä paljon. Lapset, jotka sanoivat toisen vanhemman viettävän enemmän aikaa lasten kanssa, useimmiten totesivat syyn olevan toisen vanhemman työssäkäynti tai opiskelu. Yh-

den lapsen mukaan isä vietti enemmän aikaa hänen kanssaan, kun taas äiti enemmän pienempien sisarusten kanssa.

Lapsista 12 vietti enemmän aikaa äidin kanssa kahdestaan ja 7 lasta isän kanssa kahdestaan. Yksi lapsi ei osannut vastata kysymykseen ja loput 6 lasta vastasivat viettävänsä yhtä paljon aikaa sekä isän että äidin kanssa kahdestaan. Tässäkin tapauksessa osa ajan käytön eroavaisuuksista johtui toisen vanhemman työssäkäynnistä. Lisäksi syinä mainittiin lapsen omat harrastukset sekä vanhemman ja lapsen välisen suhteen läheisyys. Tyttöjen ja poikien välillä ei aineistosta löytynyt eroja.

Kysyimme lapsilta, onko isän kanssa kahdestaan oleminen erilaista kuin äidin kanssa kahdestaan oleminen (H7). Suurin osa lapsista (14 lasta) vastasi, ettei eroa ole tai sitä ei ainakaan osattu määritellä. Neljä lasta oli sitä mieltä, että eroa ei ollut paljon. Pieniä eroja ei ollut helppo määritellä, vaikkakin kaksi lasta viittasi isän ja äidin tekemisten erilaisuuteen.

No sellasta että ku iskä niin on tuota, se kattoo yleensä tv:tä. Ja äiti aina niinku, no se kattoo tv:täkin joskus mun kans, ja sitte se leikkii. - - niin sitte äiti niin leipoo pullaa ja sitte eilenki se leipo. (tyttö, 1. lk.)

Seitsemän lapsen mielestä eroja löytyi ja yksi lapsista oli sitä mieltä, että eroa oli aika paljon. Esimerkiksi kolmen tytön mielestä äidille oli helpompi kertoa tietynlaisia asioita kuin isälle.

On siinä joitain että niinku jos oon iskän kans niin no tavallaan no ei ujostuta mutta sillälaila kumminki jotakin - - Niin tai silleen että kyllä mä iskänki kans on aina niinku hyvin ja sitte mä oon välil, tai no en mä oo, mut äitin kans voi jutella sitte eri asioista kun iskän sitte aina toisista. (tyttö, 5. lk.)

Toisaalta taas yhden tytön mielestä isälle oli helpompi puhua, koska isä ei ollut niin tiukka kuin äiti. Eroja olivat myös toisen vanhemman ajan vähyys ja tekemisten erilaisuus eri vanhemman kanssa. Kahden lapsen mielestä ero löytyi äidin ja isän luonteesta tai ominaisuuksista.

No äiti on paljo rauhallisempi ja niin pois päin, ja iskä on niinku sellanen et sillä on paljo parempi huumorintaju, niinku sen kans on haus Kempaa. (tyttö, 5. lk.)

Isillä on enemmän niinku voimaa jotenki ja isin kans on kivempi olla. (tyttö, 1. lk.)

Lähes kaikki haastatelluista 1.–3.-luokkalaisista (9 lasta 11 lapsesta) olivat sitä mieltä, että eroja isän ja äidin välillä ei juuri ollut, kun taas vanhemmat oppilaat mainitsivat useammin eroja vanhempien välillä. Tytöt (8 tyttöä) löysivät poikia enemmän eroja, sillä ainoastaan kaksi haastatelluista pojista löysi eroa äidin ja isän kanssa olemisessa.

Koska niin kun äiti on niinku sisäl tekee töitä ja iskä pihal. Ja siel pihal on enemmän tekemistä. (poika, 6. lk.)

7.6 Lasten näkemys rajojen asettamisesta

Halusimme selvittää, miten lapsi näkee kurinpidon ja päätöksenteon jakautuvan kodissa. Useimmissa perheissä äiti ja isä päättivät säännöistä yhdessä. Joissakin tosin tehtävä kuului enemmän äidille (4 perhettä), toisissa enemmän isälle (3 perhettä), ja neljässä perheessä myös lapset saivat osallistua päätöksentekoon. Kahdessa perheessä säännöistä päätti lapsen mielestä yksinomaan isä. Sääntöjen lisäksi muita asioita, joista lapset kertoivat isän päättävän, olivat isommat hankinnat ja perheen matkat sekä lapsen kavereiden luona käyminen. Joidenkin lasten mukaan äiti päätti kaverin luo menemisestä, koti töistä ja kotiintuloajoista sekä pienemmistä asioista.

No äiti päättää sitte enemmän sellaisista niinku pienistä asioista, mutta niin, niin koska mä meen johonkin lähelle leireille, jotta pääsen sinne sitten omilla kyydeillä. Niinku äiti päättää niinku sellaista pienemmistä asioista. (tyttö, 6. lk.)

No yleensä kaikki tuota niin sellaaaset, jos pitää hommata kotiin joitain tavaroita, niin iskä päättää ne yleensä ja kaikki niinku kalliimmat mitkä pitää hommata, niin se päättää ne ja sitte niinku jos tuota niin, niin sellaset kaikki vähän suuremmat asiat päättää sitte niinku isä. (tyttö, 6. lk.)

Haastatteluissa 13 lapsen mielestä isä asetti rajoja kotona joko yksin tai ainakin enemmän. Pari lasta mainitsi isän kurinpidon syiksi äidin pienikokoisuuden sekä äidin tavan antaa helposti periksi. Seitsemässä perheessä äiti piti kuria yksin tai enemmän kuin isä. Kuudessa perheessä kuria pitivät äiti ja isä yhdessä. Isä komensi lasten mielestä enimmäkseen silloin, jos lapset käyttäytyivät huonosti. Lapset kertoivat isän puuttuvan myös nukkumaanmenoaikaan ja lasten tekemisiin.

No, johonakin jos pikkusiskot ei halua mennä nukkumaan niin, ei tottele äitiä, niin sitte silloin sen [isän] pitää käskää. - - No justiin jos ei halua siivota tai vähä pikkusiskoja, niin sitte. (tyttö, 6. lk.)

Yleensä, jos ei ole äitiä pihalla, niin sit voi [isä] vähän sanoa. Sitte jos yökylähän haluaa, niin sitte kysyy iskältä, niin se antaa sit aina luvan, jos siltä sitte kysyy luvan niin saa sitte. - - Vähä kaikis [äiti komentaa]. Sisällä melkeen aina. Samoten pihalla, jos on jotaan sellasta erityistä. (poika, 6. lk.)

7.7 Kotitöiden jako perheessä

Yleisimmin lapset (16 lasta) kertoivat isän tekevän kotona melko perinteisiä mieheen liitettyjä töitä kuten kodin korjaus- ja huoltotöitä sekä pihatöitä. Lisäksi 12 lasta mainitsi ruuanlaiton isän kotitöinä, vaikka yleensä lapset näkivät isän laittavan ruokaa vain joskus tai tiettyinä päivinä sekä äidin apuna. Yhdeksän lapsen mukaan isä myös siivosi, ja muutaman lapsen mielestä usein tai enemmän kuin äiti. Muita isän tekemiä kotitöitä olivat tiskaaminen, leipominen, kaupassa käyminen ja pyykinpesu.

No, joskus se [isä] keittää ja sitte se tosi usein siivoaa. - - kohta [tullessaan kotiin töistä] se rupiaa siivoamahan. (poika, 4. lk.)

No, se [isä] tekee vähän kaikkea kans mutta ei se nyt ihan niinku keittiöpuolella... Mutta muuten se tekee ihan melkein vois sanoa kaiken, mikä ei niinku liity keittiöön, tai siivoa. (tyttö, 6. lk.)

Lähes kaikki lapset (22 lasta) mainitsivat ruuanlaiton asiana, jota äiti tekee kotona. Lisäksi 14 lasta kertoi äidin siivoavan. Muita äidin tekemiä kotitöitä olivat tiskaaminen, pyykinpesu, leipominen, pihatyöt, kaupassa käyminen ja vaatteiden korjaaminen. Kahden lapsen mukaan hänen isänsä ei tehnyt lainkaan kotitöitä, ja lisäksi neljän pojan ja kolmen tytön mielestä äiti teki enemmän muita kotitöitä kuin kodin korjaus- ja huoltotöitä. Vain yhden pojan mielestä isä teki enemmän kotitöitä.

*Haastattelija: Kumpi tekee kodin työt?
Lapsi: Äiti. Isä ei tee mitään. (poika, 3. lk)*

7.8 Lasten isään kohdistamia toiveita

Kartoitimme lasten toiveita isän suhteen muun muassa kysymällä, mitä lapsi haluaisi tehdä isän kanssa (H12) ja tekeekö isä lapsen mielestä jotain sellaista, jossa hän haluaisi olla mukana (H24). Lisäksi annoimme lapselle mahdollisuuden kertoa, mitä hän mahdollisesti haluaisi muuttaa isän kanssa olemisessa (H11). Kahdeksan oppilasta ei osannut nimetä minkäänlaisia toiveita. Useimmiten toiveita esittivät vanhemmat oppilaat. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut selkeää eroa toiveiden esittämisessä.

Enimmäkseen lapset halusivat tehdä isän kanssa kotiin liittyviä askareita ja huvitella tai harrastaa isän kanssa. Lisäksi kolme haastatelluista halusi päästä isän työpaikalle.

No, jossain ku se tekee puukässä tai semmoista. (tyttö, 2. lk.)

Mä toivon, että isä opettaa mua ampumaan hirviä. (poika, 3. lk.)

Sellasia että ku se on töissä niin mä haluaisin olla siel mukana kun se on kivaa. Sillon ku mä olin isän töissä ekaa kertaa niin silloin oli kivaa. (tyttö, 1. lk.)

Vaikka yksi haastatelluista toivoikin saavansa osallistua johonkin isän harrastukseen tai tekemiseen, hän myös ymmärsi, että isä tarvitsee omaa aikaa.

No joskus mä haluaisin mennä uimaan [isän kanssa] mutta se on kuiteski isän oma hetki ni ei siltä viitti kysyä. (tyttö, 5. lk.)

Vaikeimmaksi kysymykseksi osoittautui kysymys siitä, haluaako lapsi muuttaa jotakin isän kanssa olemisessa (H11), ja vain alle puolet (10 lasta) haastatelluista lapsista mainitsi joitakin muutostoiveita. Useimmat muutostoiveet liittyivät siihen, että haluttiin isän viettävän enemmän aikaa kotona lapsen saatavilla. Lisäksi jotkin muutostoiveet liittyivät yhdessä tekemiseen.

No, sen että se ei kävisi niin paljo töis. - - (poika, 4. lk.)

Että se olis vähän enemmän kotona sitte ku, ettei se olis joka päivä töissä. (poika, 6. lk.)

No, mä haluaisin et me käytätis yhdes enemmän uimas ja jossakin vaikka elokuvissa - - (tyttö, 5. lk.)

7.9 Isä lasten piirustuksissa ja aineissa

1.–3.-luokkalaiset piirsivät kuvia isään liittyen ja tutkimukseemme saimme yhteensä 20 piirustusta. Näistä 15 liittyi isän kanssa urheilemiseen, liikkumiseen tai ulkoiluun. Tämän lisäksi piirustuksissa isän kanssa leivottiin, pelattiin tietokonetta tai lautapelejä sekä valokuvattiin ja leikittiin. Liitteeseen 6 valitsimme muutamia esimerkkipiirustuksia, jotka käsittelevät yleisintä aihetta eli isän kanssa urheilemista ja ulkoilua.

Ainekirjoituksissa 4.–6.-luokkalaiset lapset olivat kertoneet milloin ja millaisia asioita he tekevät isän kanssa, minkälainen isä on ja mitä isä merkitsee heille. Aineita, joita oli 34, tarkastelimme haastatteluaineistossa käyttämiemme teemojen valossa. Lasten aineissa tuli esille samanlaisia yhdessäolon muotoja kuin haastatteluissakin. Lapset mainitsivat esimerkiksi usein urheiluun, liikuntaan tai ulkoiluun liittyviä aktiviteetteja. Usein mainittiin myös erilaisia koti- ja pihatöitä.

Aineissa jotkut lapset korostivat isän kurinpitotehtävää perheessä, kun taas toiset totesivat isän olevan löysempi kurinpitäjä kuin äiti. Lisäksi muutamat vanhemmat lapset totesivat, että isällä ja lapsella ei enää ole niin paljon yhteistä aikaa tai yhteistä tekemistä kuin aiemmin. Muun muassa yksi lapsi näki, että isä viettää enemmän aikaa pikusisaren kanssa, mutta aiemmin isä teki kaikenlaista mukavaa myös hänen kanssaan.

Aineissa lapset uskalsivat selvästi rohkeammin ilmaista, mitä isä merkitsee heille. Osa lasten kommentteista isää koskien oli mielestämme aitoja ja hyvin omaperäisiä ilmauksia, mutta oli myös havaittavissa tietynlaisia sosiaalisesti suotavia vastauksia. Monen lapsen mielestä isä oli kiva, mukava ja maailman paras isä, mikä varmasti oli lasten kohdalla totta. Toisaalta ilmaukset olivat muodoltaan ja sisällöltään sellaisia, joita lapset ehkä ajattelivat, että omasta isästä olisi hyvä kirjoittaa.

Välillä tuntuu ettei minulla ole ketään muuta. (tyttö, 5. lk.)

Isä ja minä riitelemme kai joka päivä mutta on isä kumminkin joskus kiva. (poika, 4. lk.)

Isä ja minä emme aina tule toimeen mutta usein me tulemme hyvinkin toimeen. (tyttö, 5. lk.)

Isä on ihana, koska hän puhuu meidän kanssa. (tyttö, 5. lk.)

Minun isäni on maailman paras isä, koska hän ei käytä huumeita, dopingia eikä juo itseänsä koskaan humppeliin. (tyttö, 6. lk.)

Isä on aivan kiva, mutta en tykkää siitä kun hän on paljon töissä. (poika, 6. lk.)

Isä on maailman paras isä. (tyttö, 5. lk.)

Isän ja lapsen yhteisen ajan merkitys nousi esille yhdessä aineissa mielenkiintoisella tavalla: tytön mielestä yhteinen kalastusharrastus ei sinällään kiinnostanut häntä, mutta harrastus oli sen vuoksi mukava ja tärkeä, koska harrastuksen parissa sai viettää aikaa isän kanssa.

7.10 Osallistuvat ja vähän osallistuvat isät haastatteluissa ja aineissa

Tarkoituksemme oli myös tutkia, miten määrällisen aineiston pohjalta jaottelemamme osallistuvien ja vähän osallistuvien isien alaryhmät tulevat esille lasten haastatteluissa ja aineissa. Tämä osoittautui kuitenkin ongelmalliseksi, sillä vertailtava joukko jäi suppeaksi ja hajanaiseksi. Osallistuvien isien lapsista olimme haastatelleet vain kolmea lasta, ja samoin myös vähän osallistuvien isien lapsia haastatteluissa oli mukana ainoastaan kolme. Aineita oli osallistuvien isien lapsilta neljä ja vähän osallistuvien isien lapsilta viisi. Lisäksi lapset jakautuivat eri luokka-asteille.

Suppeassa vertailussamme osallistuvien ja vähän osallistuvien isien lasten haastattelu-vastauksista (3 vs. 3 lasta) ei ilmennyt tulkinnallisesti selviä eroja. Niistä ei esimerkiksi olisi pystynyt päättämään, oliko kyseinen lapsi osallistuvan vai vähän osallistuvan isän lapsi. Esimerkiksi kahden viidesluokkalaisen tytön haastatteluissa toinen tytöistä kertoi pelaavansa, urheilevansa, ulkoilevansa sekä keskustelevansa asioista isänsä kanssa, kun taas toinen tyttö teki läksyjä ja erilaisia kotitöitä sekä keskusteli isänsä kanssa. Näistä tytöistä ensimmäinen oli vähän osallistuvan isän lapsi ja jälkimmäinen osallistuvan isän lapsi. Haastatteluissa molemmat tytöt siis kertoivat tekevänsä isän kanssa useita erilaisia asioita. Lisäksi molemmat kertoivat keskustelevansa isänsä kanssa.

Vähän osallistuvien isien lasten aineissa (5 lasta) oli joitakin viitteitä vähäisestä osallistumisesta.

Iisä on aivan kiva, mutta en tykkää siitä kun hän on niin paljon töissä. Onneksi isällä edes on oma firma, että hänellä on edes vähän aikaa kotona. (vähän osallistuvan isän poika, 6.lk.)

Minä ja isä ei tehdä yhdessä oikeastaan mitään. Isä osaa olla hauska ja joskus tyhmä. Isä viettää aikaansa oikeastaan sohvalla ja tupakilla. (vähän osallistuvan isän poika, 6.lk.)

Osallistuvien isien lapset (4 lasta) luettelivat aineessaan hieman enemmän yhteisiä tekemisiä isän kanssa kuin vähän osallistuvien isien lapset. Toisaalta kahden tytön aineista oli löydettävissä ehkä jopa eräänlainen ristiriita isän osallistumisen suhteen, sillä osallistuvan isän tytär kertoi tekevänsä melko vähän isänsä kanssa verrattuna vähän osallistuvan isän tyttäreeseen.

Yleensä kun isä tulee töistä hän on väsynyt, mutta illemmalla teemme yhdessä kaikenlaista. Menemme uimaan, pelaamme jalkkista, sählyä, sulkapalloa tai pesäpalloa. Joskus menemme retkelle talomme takana olevaan metsään. Isä myös on hyvä hiihtäjä ja me treenaamme yhdessä. (vähän osallistuvan isän tyttö, 5.lk.)

No isä on ihan mukava. Se kuskaa mua harrastuksis. Joskus mä oon sen kans uimas ja lenkillä. (osallistuvan isän tyttö, 5.lk.)

8 POHDINTA

Tutkimuksessamme pyrimme tarkastelemaan isän osallistumista lapsen arkeen laajemmin kuin vain lastenhoidon ja kasvatuksen sekä kotitöiden näkökulmasta. Tarkoituksenamme oli luoda kattava kuva isän osallistumisesta lapsen arkeen sekä isän että lapsen näkökulmasta. Tarkastelimme myös isän ja lapsen suhdetta yhteisen ajankäytön ja osallistumisen näkökulmasta, ja olimme kiinnostuneita siitä, millaisia asioita sekä isät että lapset nostavat tärkeiksi keskinäisessä suhteessaan.

Tutkimuksemme isät erityisesti pitivät perheestä huolta taloudellisesti sekä keskustelivat ja oleilivat lastensa kanssa. Lasten näkökulmasta isien osallistuminen heidän arkeensa oli ennen kaikkea isän kanssa urheilemista ja ulkoilemista sekä jossain määrin myös koti- ja pihatöiden tekemistä isän kanssa. Lapset olivat pääosin tyytyväisiä isän kanssa vietetyn ajan määrään, vaikka muutama lapsi toivoikin hieman enemmän aikaa isän kanssa. Isän ja lapsen suhteessa merkityksellisenä isät pitivät luottamusta, rakkautta ja turvallisuutta sekä yhdessäoloa lapsen kanssa, ja samoja asioita nousi esiin myös lasten haastatteluissa.

Perheen tehtävienjako oli vielä suuressa osassa perheitä varsin perinteinen, eli äiti oli vastuussa lapsesta huolehtimisesta ja kotitöistä sekä yhteydenpidosta lapsen kouluun isän vastatessa korjaustöistä ja lähes puolessa perheistä perheen elättämisestä. Toisaalta oli myös perheitä, joissa kotiin ja lapsiin liittyviä tehtäviä tai taloudellista huolenpitoa perheestä oli jaettu tasapuolisesti vanhempien kesken. Perheen tehtävienjakoa koskevien kyselyvastausten perusteella muodostimme osallistuvien isien alaryhmän, johon kuuluvat isät jakoivat puolisonsa kanssa erityisesti keskustelemisen lapsen kanssa ja lapsen ongelmista huolehtimisen. Lastenhoidossa ja kotitöissä näidenkin isien perheissä näytti osaltaan toteutuvan perinteisempi tehtävienjako, ja ainoastaan kodin korjaustöistä isällä oli joissakin perheissä yksin vastuu. Kyseisten isien kohdalla oli kuitenkin viitteitä osallistuvasta isyydestä ja jaetusta vanhemmuudesta.

8.1 Isien osallistuminen lapsen ja perheen arkeen isien näkökulmasta

Taloudellinen huolenpito perheestä oli tutkimuksemme mukaan keskeisin osa isien vanhempana toimimista. Useat isät pitävätkin perheen ja lasten taloudellista ylläpitoa tärkeimpänä tehtävänä (Pleckin 1997, 70) ja edistävät näin tärkeällä tavalla lapsen hyvinvointia (ks. Lamb 1986, 7). Tutkimuksessamme perheen taloudellisesta tilanteesta huolehtiminen painottui puolessa perheistä isille ja puolessa perheistä äidit jakoivat taloudellisen vastuun isän kanssa. Jälkimmäisten perheiden kohdalla voitaneenkin puhua jaetusta vanhemmuudesta perheen elättämisen suhteen (ks. Huttunen 2001, 174).

Tutkimuksemme isät viettivät useimmiten aikaa lapsen kanssa keskustellen arkeen ja kouluun liittyvistä asioista. Lisäksi isät usein oleilivat lapsensa kanssa, ja kuten Galinskyn (2000, 82–83) tutkimuksessa katsoivat televisiota enemmän kuin pelasivat tai auttoivat kotitehtävissä. Tuoreen vapaa-ajan viettoa kartoittaneen, 500 perhettä sisältäneen kyselyn (TNS-Gallup) mukaan suomalaisissa lapsiperheissä yleisesti vapaa-aikaa vietetäänkin juuri television ääressä (Rahjola 2005).

Isät osallistuivat enimmäkseen lapsen arkeen myös siten, että he tekivät lasta koskevia päätöksiä, asettivat lapselle rajoja ja opettivat toisten huomioonottamista sekä kielenkäyttöä. Samansuuntaisesti myös Torkkelin (2001, 155) tutkimuksessa isät pyrkivät vaikuttamaan enimmäkseen käytöstapoihin, lapsen kielenkäyttöön ja asenteisiin sekä kurinpitoon. Haastatellessamme lapsia ilmeni, että myös monen lapsen mielestä isä oli perheessä päävastuussa rajojen asettamisesta ja kurinpidosta. Tutkimukset (ks. Rönkä & Rönkä 1994, 188) viittaavat siihen, että erityisesti isien asettamat perusteluin tuetut rajat ehkäisevät sekä tyttöjen että poikien poikkeavaa käyttäytymistä ja tukevat erityisesti tyttöjen myönteistä kokonaiskehitystä. Tutkimuksessamme isät vaikuttivat vähiten lapsen pukeutumiseen ja kavereiden valintaan, mikä kiinnosti isää vähiten myös Torkkelin (2001, 155) tutkimuksessa.

Tutkimuksessamme päävastuun kodin korjaustoista kantoi isä, kun taas päävastuu lapsenhoidosta ja kotitöistä jäi edelleen äidille (ks. myös Reuna 1998; Tilastokeskus 2005). Puolisot jakoivat lapsen liittyviä tehtäviä (keskustelu ja ajan viettäminen lapsen kanssa, lapsen ongelmista huolehtiminen, aikataulujen sovittelu, lasta koskevat päätökset) noin

puolessa perheistä, mutta toisessa puolessa perheitä nämä asiat olivat enimmäkseen äidin vastuulla (ks. vastaavansuuntainen tulos myös Fuligni & Brooks-Gunn 2004, 349). Lewisin ja Lambin (2003) mukaan äidit huolehtivatkin jatkuvasta vuorovaikutuksesta kuten huolenpidosta ja perheen rutiinitehtävistä enemmän kuin isät. Isien vuorovaikutus lasten kanssa keskittyy leikkimiseen, virkistykseen ja tavoitteelliseen toimintaan ja tehtäviin. (Lewis & Lamb 2003, 214.) Tutkimuksessamme kurinpito ja perheen talouden suunnittelu oli joko jaettu vanhempien kesken tai sitten vaihtelevasti enemmän isän tai äidin vastuulla.

Omassa tutkimuksessamme vahvasti lapsensa arkeen osallistuvan isän tunnistimme käyttäen kriteereinä keskustelemista, huolehtimista ja ajan viettämistä lapsen kanssa. Nämä asiat puolisonsa kanssa jakavia isiä aineistostamme nousi 9, kun taas vastakohtaisia vähän osallistuvia isiä aineistossamme oli 11. Huttusen (2001, 163, 169–170, 174) mukaan osallistuva isä sitoutuu isyyteen ja osallistuu aktiivisesti lapsen kasvatukseen lisäksi lastenhoitoon ja kotitöihin, ja jaettuun vanhemmuuteen kuuluu olennaisena vastuun jakaminen puolison kanssa mm. lapseen kohdistuvan hoivan ja huolenpidon osalta. Tutkimuksessamme osallistuvien isien alaryhmään kuuluvat isät jakoivat puolisonsa kanssa vastuuta lapsen asioista huolehtimiseen (mm. lapsen ongelmat, lasta koskeva päätöksenteko) ja lapsen kasvatukseen (mm. keskustelu lapsen kanssa, kurinpito) liittyvissä tehtävissä. He keskustelivat vähän osallistuviin isiin verrattuna lapsensa kanssa enemmän, kuuntelivat enemmän lapsen ongelmia ja lohduttivat häntä sekä opettivat lapselleen käytöstapoja. He myös oleilivat lapsensa kanssa enemmän ja tarkkailivat lapsensa koulunkäyntiä.

Osallistuvien isien alaryhmään kuuluvien isien kohdalla voidaankin mielestämme puhua yllä mainituin perustein ainakin osittain jaetusta vanhemmuudesta (ks. Huttunen 2001, 174) ja osallistuvan isyyden toteuttamisesta. Osallistuvien isien alaryhmä ei ollut vastuunjaossa kuitenkaan täysin yhtenevä, sillä osa tämän alaryhmän isistä arvioi lasten ja kodin hoidon olevan perheessään enemmän puolison vastuulla isien huolehtiessa kodin korjaustöistä. Johtopäätöksissä alaryhmäanalyysin tulosten suhteen onkin oltava hyvin varovainen, sillä ryhmien luokittelun pohjana olleet kriteerit perustuivat vain neljään tehtävienjakoa arvioiviin ja siten toisiinsa yhteydessä oleviin muuttujiin. Osallistuvien isien alaryhmään sijoittuneiden keskuudessa oli todennäköisesti heterogeenisyyttä siten, että jotkut osallistuvien isien alaryhmän isät eivät kriteerien ulkopuolisiin kysymyksiin

vastanneet tavalla, joka olisi ilmentänyt juuri keskimääräistä suurempaa osallistumista (ts. he eivät eronneet muista isistä).

Torkkelin (2001, 156–160) tutkimuksessa aktiiviset isät eivät jättäneet kouluongelmien hoitamista yksinomaan äideille, ja ylipäätään vain harva isä oli välinpitämätön lapsen koulunkäyntiä kohtaan, vaikka äiti oli edelleen monissa perheissä päävastuussa yhteydenpidosta kouluun. Myös omassa tutkimuksessamme osallistuvien isien alaryhmään kuuluvat isät näyttivät useammin jakavan vastuun lapsen koulunkäynnin tukemisesta puolisonsa kanssa. Toisaalta koko aineistossa lähes puolessa perheistä äiti oli edelleen päävastuussa lapsen kouluasioista ja erityisesti yhteydenpito kouluun näytti aineistossamme kuuluvan nimenomaan äidin tehtäväksi.

McBriden ym. (2004, 333) tutkimuksessa isän iällä tai koulutuksen tasolla ei ollut merkittävää yhteyttä isän osallistumiseen. Omassa tutkimuksessammekaan isän ammatillisella koulutuksella ei näyttänyt olevan yhteyttä osallistumiseen. Kuitenkin joidenkin tutkimusten mukaan esimerkiksi isän ammattiasemalla voi olla vaikutusta isän osallistumiseen (ks. esim. Torkkeli 2001, 162). Toisaalta tutkimusjoukkomme koostui enimmäkseen ammattikoulun käyneistä isistä eikä ollut kovin heterogeeninen. Löysimme viitteitä siitä, että iäkkäämmät isät keskustelisivat enemmän lapsensa kanssa, erityisesti lapsen ajatuksista ja huolista, mutta muita yhteyksiä isän iän ja osallistumisen välillä ei löytynyt.

Aiempien tutkimusten havainnot äidin työssäkäynnin merkityksestä ovat olleet ristiriitaisia. Galinskyn (2000, 143) mukaan työssäkäyvien äitien perheissä ja työttömien äitien perheissä isien osallistuminen erilaisiin aktiviteetteihin ei eroa. Toisaalta useiden tutkijoiden mukaan isät ottavat enemmän osaa lapsen elämään, jos äidit ovat töissä kodin ulkopuolella (ks. Snarey 1993; Pulkkinen 1994; Gottfried ym. 1999; Fuligni & Brooks-Gunn 2004). Omassa tutkimuksessamme löytyi heikkoja viitteitä isän osallistumisen lisääntymisestä äidin työssäkäynnin myötä, mutta emme kuitenkaan voineet tehdä merkitseviä johtopäätöksiä puolison työssäkäynnin ja isän osallistumisen välisestä suhteesta, sillä kotona olevien äitien joukko suhteessa työssäkäyviin oli pieni.

Tutkiessamme lapsen luokka-asteen eli iän yhteyttä isän osallistumiseen totesimme, että isät lukivat nuorelle lapselleen sekä käsittelivät tunteita enemmän nuorempien lasten

kanssa. Lukeminen nuoremmalle lapselle on luonteva tapa viettää aikaa lapsen kanssa. Myös tunteiden käsittely, niiden osoittaminen ja niistä puhuminen voi olla helpompaa nuoremman lapsen kanssa. Myös aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että isät osoittavat nuoremmille lapsille enemmän tunteitaan (ks. De Luccie & Davis 1991; McBride ym. 2004). Tutkimuksemme mukaan näyttäisi myös siltä, että isän osallistuminen hiukan vähenee lapsen iän myötä. Osallistumisen vähenemisestä iän myötä oli viitteitä myös lasten aineissa. Samansuuntaisia tuloksia ovat saaneet myös muut tutkijat (De Luccie & Davis 1991; Snarey 1993; Fuligni & Brooks-Gunn 2004). Toisaalta vanhempien tuleekin antaa lapselle iän myötä enemmän vastuuta ja itsenäisyyttä (ks. Palkovitz 1997, 204–205).

Tutkimuksessamme ei ilmennyt merkitseviä eroja lasten arkielämään osallistumisessa tyttöjen ja poikien isien välillä. Sukupuoleen liittyvien erojen vähäisyyttä tukevat myös muutamat muut tutkimukset (ks. Galinsky 2000; McBride ym. 2004). Toisaalta joidenkin tutkimusten mukaan isät viettävät enemmän aikaa poikien kanssa (ks. Fuligni & Brooks-Gunn 2004) ja tekevät erilaisia asioita tyttöjen ja poikien kanssa (ks. Collins & Russell 1991; Torkkeli 2001).

Vanhempien kognitiivinen ja tunteisiin liittyvä osallistuminen lapsen elämään on usein huomaamatonta (Palkovitz 1997, 204–205), vaikkakin se on olennainen osa lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Tutkimuksemme isien mielestä tärkeää omassa suhteessaan lapseensa olivat luottamus, sopimuksista kiinnipitäminen sekä rakkaus. Lisäksi tärkeäksi nousi yhdessäolo lapsen kanssa. Turvallisuus, luottamus ja rakkaus tulivat esille isien pohtiessa myös, mitkä ovat heidän lapselleen merkityksellisiä asioita isän ja lapsen välisessä suhteessa. Tunteisiin liittyvät asiat siis osoittautuivat varsin merkittäviksi isien pohtiessa isän ja lapsen välistä suhdetta. Scott (2000, 99) toteaa, että vanhempien havainnot lapsista voivat olla melko kaukana lapsen omista kokemuksista ja näkemyksistä, mutta tutkimuksessamme lapset mainitsivat isien näkemysten kanssa samansuuntaisia asioita kuvaillessaan isää ja isän kanssa olemista. Isään liitettiin mm. turvallisuus, luotettavuus, rehellisyys ja lapsen kannustaminen sekä iloisuus ja ystävällisyys.

8.2 Lasten näkemys isästä ja perheestä

Vajaa puolet lapsista ilmaisi haastattelussa tekevänsä isän kanssa erilaisia piha- ja koti- töitä. Teimme tutkimuksemme maaseutukaupungissa, mikä saattaa osaltaan vaikuttaa siihen, mitä lapset isän kanssa tekevät. Maaseudulla on varmastikin yleisempää tehdä lasten kanssa mm. erilaisia pihatöitä kuin kaupungissa. Viimeaikaisen kyselyn mukaan näyttäisi myös siltä, että maaseudulla vanhemmilla on enemmän aikaa lapsilleen kuin kaupungissa (Rahjola 2005).

Lähes jokainen lapsi harrasti isänsä kanssa jonkinlaista urheilua, liikuntaa tai ulkoilua, mikä on muidenkin tutkimusten mukaan isän yleinen osallistumismuoto (Lamb 1986; Snarey 1993; Torkkeli 2001). Äidin kanssa tehtiin tutkimuksemme mukaan useimmiten kotitöitä. Tämä oli keskeinen osa äidin kanssa olemista myös Röngän, Viheräkosken, Litsilän ja Poikkeuksen (2002, 56–57) tutkimuksessa, jossa nuoret kertoivat tekevänsä kotiaskareita ja käyvänsä kaupassa äidin kanssa. Tutkimuksemme lapset näkivät perheen tehtävienjaon melko perinteisenä, vaikka osa isistä osallistuikin lasten mukaan myös kodinhoitoon (ks. vastaavansuuntainen tulos myös Lallukka 1993, 51).

Pelaaminen, ulkoilu ja urheilu myös osoittautuivat hauskeimmiksi asioiksi isän kanssa, kun taas lasten oli hankala nimeä ikäviä asioita isässä tai isän kanssa olemisessa. Myös Piironen (1999, 52) totesi pro gradu -tutkimuksessaan, että lapset toivat isän kanssa olemisesta esiin lähes yksinomaan mukavia asioita. Ne muutamat ikävät asiat, joita haastattelemamme lapset mainitsivat, liittyivät suurelta osin kurinpittoon, komentamiseen ja riiteltyyn.

Arkiset asiat ja kouluasiat lapset jakoivat yleisesti molempien vanhempien kanssa. Hieman alle puolet lapsista oli sitä mieltä, että huolista oli kuitenkin helpompi kertoa äidille. Myös Galinskyn (2000, 45) tutkimuksessa äiti oli se henkilö, jolle kerrottiin enemmän huolista ja murheista. Myös Röngän ym. (2002, 56–57) tutkimus osoitti, että äidin kanssa nuoret keskustelivat joskus aroistakin asioista, kun taas isän kanssa keskustellaan lähinnä käytännön asioista (ks. myös Piironen 1999, 51). On arveltu, että äideillä on enemmän taitoa olla vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa, ja isät ovat joka tapauksessa vähemmän läsnä ja vähemmän vuorovaikutuksessa lapsen kanssa sekä huo-

lehtivat lapsesta vähemmän (Lewis & Lamb 2003, 220). Haastattelumme osallistuneista lapsista nuorimmat eivät juuri osanneet mainita eroja isän ja äidin kanssa olemisessa, kun taas vanhemmat lapset löysivät joitain eroja mm. liittyen keskustelunaiheisiin ja tekemisiin.

Puolet haastatelluista lapsista oli sitä mieltä, että he viettävät sopivasti aikaa isän kanssa. Osa lapsista halusi kuitenkin viettää lisää aikaa isän kanssa, ja he viittasivat monesti isän työssäkäynnin vievän heidän mielestään liian paljon aikaa. Kysyttäessä yleisesti lasten toiveista isän suhteen osa lapsista mainitsi tällöinkin toiveen viettää enemmän aikaa isän kanssa. Myös Galinskyn (2000, 65) tutkimuksessa suuri osa lapsista vietti mielestään riittävästi aikaa työssäkävän äidin tai isän kanssa, mutta osa lapsista toivoi lisää aikaa isän kanssa.

Huttusen (2001) mielestä lapset tuntuvat olevan isän kanssa vietetyn ajan suhteen tyytyväisiä vähään, ja silloinkin kun lapset varovaisesti mainitsevat lisäajan tarpeesta, he korostavat nykytilan riittävyttä. Huttunen pohtiikin, lienevätkö lapset liian lojaaleja kertoakseen totuuden tai eivät osaa kaivata sellaista, jota eivät ole kokeneet. He voivat myös päästää isät vanhempiin liittyvissä arvioinneissa äitejä vähemmällä. (Huttunen 2001, 188.) Toisaalta lapset voivat myös olla aidosti tyytyväisiä isän kanssa vietetyn ajan määrään. On mahdollista, että lapsi toivoo lisää aikaa isän kanssa lähinnä sen takia, että yhteinen aika on merkityksellistä lapselle eikä siksi, että yhteistä aikaa olisi liian vähän.

Yhteisen ajan määrään liittyvän toiveen lisäksi lasten toiveita olivat kotiaskareet isän kanssa, huvitteleminen ja harrastaminen isän kanssa. Toiveet olivat pitkälti samoja, joita lapset jo tekivät isän kanssa, mutta he halusivat tehdä näitä vielä enemmän. Galinskyn (2000, 94) tutkimuksessa lapset toivoivat, että isä viettäisi enemmän aikaa heidän kanssaan ja että isä olisi vähemmän stressaantunut ja väsynyt töiden takia ja että isä ansaitsisi enemmän rahaa. Jälkimmäinen ei liene yhtä tyypillinen ajattelutapa Suomessa kuin Yhdysvalloissa.

8.3 Isän ja lapsen näkökulmien yhtenevyys

Vertailllessamme yleisesti isien ja lasten näkökulmia yhdessäolosta totesimme niiden olevan samansuuntaisia. Isien pohtiessa merkityksellisimpiä asioita suhteessaan lapsensa ja lasten kuvaillessa isäänsä tuli esille hyvin samanlaisia enimmäkseen tunteisiin liittyviä asioita. Samankaltaisuudestaan huolimatta näkökulmat olivat kuitenkin hieman eri tavalla painottuneita. Yleisimmiksi yhdessäolon muodoiksi isät mainitsivat keskustelun ja oleilun. Lapset harvemmin mainitsivat keskustelun yksittäisenä yhdessäolon muotona, mutta kysyttäessä totesivat kuitenkin keskustelewansa isän kanssa mm. arkipäivän asioista ja koulusta. Lapset kertoivat useimmiten urheilewansa, ulkoilewansa ja pelaawansa isän kanssa, mitä isienkin mukaan tehtiin monesti viikoittain. Useat lapset mainitsivat tekevänsä isän kanssa koti- ja pihatöitä, kun taas isät kertoivat tekevänsä kotitöitä lapsen kanssa keskimäärin melko harvoin. Toisaalta isiltä ei erikseen kysytty pihatöiden tekemistä lapsen kanssa, ja vain yksi isä mainitsi pihatyöt kyselyn vapaassa vastaustilassa.

Painotuserot johtunevat siitä, että isien kyselyt kartoittivat isän osallistumista yksilöidymmin kuin lasten haastattelut. Lapsille esitimme vapaan kysymyksen siitä, mitä he tekevät isän kanssa, kun taas isää pyysimme arvioimaan strukturoitujen kysymysten avulla, miten usein he tekevät tiettyjä asioita lastensa kanssa. Lapset toivat esille mieleen tulewia asioita, kun taas isien kyselyssä vastausta pyydettiin valmiiksi jaoteltuihin osa-alueisiin. Erityisesti keskustelua koskevissa arvioinneissa isät todennäköisesti ovat huomioineet kaiken keskustelun lapsensa kanssa, kun taas lapsille keskusteleminen on esimerkiksi osa pelaamista, ja lapset ovat mahdollisesti tuoneet vastauksissaan esille vain konkreettisen toiminnan eli pelaamisen.

Osallistuvien ja vähän osallistuvien isien alaryhmät erosivat analyyseissa, joita olimme tehneet isien kyselyn muiden kuin alaryhmien jaottelussa mukana olleiden kysymysten suhteen. Vertailllessamme tietyn isän kyselyä ja hänen lapsensa haastattelua toisiinsa, emme kuitenkaan löytäneet selkeitä eroja osallistuvien ja vähän osallistuvien isien lasten vastausten väliltä. Lasten haastattelu toi ennen kaikkea esiin sen, mitä lapset tekivät isänsä kanssa, mutta ei sitä, miten usein tai säännöllisesti kyseisiä asioita lapset ja isät tekivät yhdessä. Haastatteluissa isät eivät eronneet osallistumisessaan niin paljon kuin

määrällisissä analyyseissa, mikä voi johtua tutkimusasetelman lisäksi monen seikan yhteisvaikutuksesta. Isien kyselyiden ja lasten haastattelujen vertaileminen yksityiskohdaisemmin osoittautui siis ongelmalliseksi, sillä lapsilta emme isien tapaan pyytäneet määrällisiä arviointeja. Näiden syiden vuoksi päädyimme siihen, että emme vertailleet systemaattisesti muiden kuin alaryhmäjaotteluun kuuluvien isien kyselyjä ja heidän lastensa haastatteluja.

8.4 Tutkimuksen rajoitukset

Tutkimukseemme osallistui vain yhden koulun oppilaiden isiä ja haastatteluun yhteensä 26 lasta eri luokka-asteilta. Tutkimus antaa siten viitteitä isän osallistumisesta ja sen sisällöistä, mutta otoksen koko ja tietyn paikkakunnan valinta asettavat rajoituksia tulosten yleistettävyydelle.

Kyselyyn perustuvan tutkimuksen ongelmia luotettavuuden kannalta ovat mm. se, että emme voi olla täysin varmoja, ovatko kaikki isät ymmärtäneet kysymykset ja niiden osiot samalla tavoin ja miten vakavasti he ovat suhtautuneet kyselyyn (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2002, 182) sekä miten totuudenmukaisia ovat heidän vastauksensa. Yksittäisten osioiden luotettavuutta arvioidessamme jätimme analyyseista pois kaksi kysymystä, joiden vastauksista ilmeni, että isät olivat ymmärtäneet kysymykset hyvin eri tavoin. Poistetut kysymykset käsittelivät isien arviointeja ajasta, jonka he ovat lapsen saatavilla fyysisesti ja psyykkisesti. Tutkimuksessamme emme siis saaneet selville, miten isät ovat ajallisesti lapsen saatavilla, emmekä sitä, kuinka paljon isät viettävät aikaa lapsensa kanssa päivittäin.

Eräs rajoitus johtopäätösten teossa oli se, että keräsimme isiltä tietoa vain kyselyn avulla ja yhtenä ajankohtana. Tämä on saattanut vaikuttaa analyyseihin esimerkiksi siten, että jotkut havaitut korrelatiiviset yhteydet näyttävät vahvemmilta kuin ne todellisuudessa ovat. Syventävä isien haastattelu olisi saattanut tuoda erilaista tietoa isien osallistumista. Olisi ollut kiinnostavaa selvittää, missä määrin isien osallistuminen on konkreettista osallistumista ja missä määrin vastuunottoa (ks. Russell 1999). Tämä olisi kuitenkin vaatinut haastatteluja kyselyjen tueksi ja mahdollisesti pitkittäistutkimusta. Emme myöskään tämän työn puitteissa hyödyntäneet aineiston suoma mahdollisuutta tar-

kastella saman isän useammasta lapsestaan täyttämiä lomakkeita ja siten mahdollisuutta tarkastella isän erilaista suhdetta eri lapsiinsa.

Lapsen haastatteluvastausten luotettavuuteen voi vaikuttaa vielä aikuisiakin enemmän vuorovaikutustilanne itsessään, esimerkiksi liiallinen myöntely ja sosiaalisesti suotuista vastaaminen. On arvioitu, että lasten tutkimusten luotettavuudesta tarvitaan vielä lisää tutkimusta, mutta suositeltavaa on joka tapauksessa pyrkiä tarkastelemaan lapsen vastausten sisäistä luotettavuutta eli lapsen vastausten johdonmukaisuutta ja yhtenevyyttä. (Scott 2000, 109.) Tutkimuksessamme haastattelujen sisäinen johdonmukaisuus oli mielestämme hyvä, ja lisäksi haastatteluista riippumattomina piirustukset ja aineet tukivat haastatteluaineistoa.

Haastattelupaikan valinta voi vaikuttaa merkittävästi lapsen tapaan vastata, sillä lapsi voi käyttäytyä koulussa eri tavalla kuin kotona. Samoin lapsen eri käsitteisiin liittämät mielleyhtymät voivat olla erilaisia haastattelupaikasta riippuen. (Scott 2000, 103.) Koska isä liittyy melko vahvasti kotiin, olisi tutkimuksemme haastattelut aiheen puolesta voitu tehdä haastateltavien kotona. Kouluympäristö ei siis ehkä ollut paras mahdollinen tätä aihetta käsittelevään haastatteluun. Toisaalta haastattelemisen koulussa on matka- ja järjestelykustannusten kannalta taloudellisempaa kuin kotona haastattelemisen (Scott 2000, 105), ja omien resurssiemme puitteissa kotona haastattelemisen olisi ollut hankalaa.

Lasten tutkimuksessa on tärkeää varmistaa, että kysymykset todella mittaavat haluttua käsitettä tai asiaa, huomioiden lapsen tiedot ja kokemukset aiheesta, ja että lapsi kykenee tulkitsemaan kysymykset haastattelijan tarkoittamalla tavalla, jolloin myös pieni lapsi voi antaa oivaltavia vastauksia (Scott 2000, 107). Haastattelussamme lapset mielestämme ymmärsivät kysymyksemme, mutta heidän oli ehkä hieman vaikea ymmärtää, että halusimme tietää juuri heidän mielipiteitään ja ajatuksiaan. Lapset ovat yleensä tottuneet siihen, että aikuinen kysyy kysymyksiä, joihin on olemassa oikeat vastaukset. (Graue & Walsh 1997, 112–114.) Lapset ovat myös tottuneet antamaan vastauksen aikuiselle, vaikka heillä ei olisikaan asiasta mielipidettä tai he eivät tietäisi vastausta. Tästä syystä pyrimme haastatteluissa välttämään johdattelevia kysymyksiä ja sallimme ”en tiedä” sekä ”ei tule mieleen” -vastaukset. (Scott 2000, 106–107.)

Kuitenkin monelle lapselle haastattelutilanne voi olla tilanteena hyvin uusi ja outo (Miettinen & Väänänen 1998, 75). Haastattelemamme lapset olivat selkeästi tottumatomia haastattelutilanteeseen ja haastattelemisen olisi saattanut vaatia hieman toisenlaisia lähestymistapaa. Haastattelutilanne ei aina ollut luonteva keskustelutilanne, vaan lapset vain tuottivat nopeita vastauksia kysymyksiin jäämättä tarkastelemaan aihetta syvällisemmin.

Pyrimme edesauttamaan haastattelun luontevuutta mm. kertomalla lapselle, millainen haastattelutilanne tulee olemaan sekä olemalla mahdollisimman kärsivällisiä ja rauhallisia (ks. myös Graue & Walsh 1997, 112–114). Korostimme myös haastattelun luottamuksellisuutta ja lapsen mielipiteiden tärkeyttä, jotta lapsi olisi motivoitunut vastaamaan huolellisesti ja totuudenmukaisesti (ks. myös Scott 2000, 109, 115). Tilanne jäi kuitenkin melko jäykäksi, ja haastattelun anti olisi varmasti ollut toisenlainen, jos olisimme haastatelleet valmiiksi tuttuja lapsia. Sekä tilanteen että haastattelijoiden vieraus aiheutti haastattelutilanteen jännittämistä ja hätäisiä vastauksia.

Haastattelumme sisälsi melko paljon kysymyksiä, joista osan olisimme voineet jättää pois. Keskittymällä tarkemmin oleellisiin aihealueisiin olisimme mahdollisesti pystyneet syventämään haastatteluja ja saaneet näin lasten näkökulmasta kattavamman kuvan. Jos olisimme haastatelleet ainoastaan samanikäisiä lapsia, olisi otoskoko yhden ikäryhmän kohdalla kasvanut, ja tulokset olisivat olleet paremmin yleistettävissä, vaikkakin vain tietyn ikäryhmän kohdalla. Lisäksi vanhempien lasten haastattelut olivat suurelta osin monisanaisempia kuin nuorempien, joten heitä haastattelemalla olisimme voineet saada enemmän analysoitavaa materiaalia. Toisaalta tällöin olisimme menettäneet eri-ikäisten lasten tuoman vaihtelun tuloksiin.

8.5 Tulosten merkitys ja jatkotutkimuksen mahdollisuudet

Olemme tutkimuksessamme pyrkineet tuomaan esille laaja-alaisuuden, jolla isät osallistuvat lastensa arkeen. Tutkimuksemme kuvaa isän roolia suomalaisessa ydinperheessä ja yritämme avartaa isän osallistumiseen liitettyjä käsityksiä. Isä ei ole vain äidin apulainen, vaan olennainen osa lapsen arkea. Vaikka aineistossamme oli perheitä, joissa

kotiin ja lapsen liittyvät tehtävät oli jaettu varsin perinteisesti, löysimme myös perheitä joissa toteutetaan jaettua vanhemmuutta. Tuloksissamme on viitteitä tuesta Korhosen (1999) näkemykselle siitä, että suomalaisessa isyydessä on nykyään tietynlainen välitila, jossa isät edelleen näkevät keskeisenä roolinaan taloudellisen huolenpidon perheestä, mutta ovat siirtymässä kohti osallistuvampaa ja sitoutuneempaa isyyttä.

Tutkimuksemme kuvailee isän osallistumista nimenomaan kouluikäisten lasten kohdalla. Koska isyyttä koskevissa tutkimuksissa on keskitytty pääosin varhaiseen isälapsisuhteeseen, ja isien suhde koulu- ja teini-ikäisiin lapsiinsa on jäänyt vähemmälle huomiolle (Korhonen 1999, 97), valottaa tutkimuksemme osaltaan hieman isän suhdetta kouluikäiseen lapseensa. Lisäksi tuomme isyyskeskusteluun lapsen näkökulmaa, mikä myös on jäänyt vähemmälle huomiolle tutkimuksissa (ks. Huttunen 2001, 188).

Isän osallistumista olisi mielenkiintoista tutkia vielä syvemmin esimerkiksi tutkimalla kuinka suuri osa isän osallistumisesta on vuorovaikutusta, saatavillaoloa tai vastuunottoa (ks. Lamb 1986), ja miten isä sitoutuu perheeseensä. Oma tutkimuksemme antoi kuvailevaa tietoa isän osallistumisesta, mutta emme esimerkiksi saaneet selville, missä määrin isät ottavat kokonaisvastuuta lapsestaan, mikä olisi eräs osallistuvan isyyden kriteereistä.

Osallistuvan isyyden ja jaetun vanhemmuuden syvällisempään selvittämiseen vaadittaisiin hieman erilaista tutkimusotetta. Kattavampaa kuvaa osallistumisen laadusta ja vanhemmuuden jakamisesta saataisiin mm. haastattelemalla isiä ja ottamalla äidit mukaan tutkimuksen asetelmaan. Isän ja lapsen yhdessä vietetystä ajasta ja sen sisällöstä saataisiin varmasti tarkempaa tietoa päiväkirjatutkimuksen avulla (Pleck 1997, 67; ks. myös Sayer ym. 2004), mitä onkin jo hyödynnetty tutkittaessa nuorten ja vanhempien ajankäyttöä (Rönkä ym., 2005). Päiväkirjaa voivat täyttää myös lapset, jolloin voitaisiin saada kattavammin kuvattua isän ja lapsen yhteistä aikaa myös lapsen näkökulmasta. Myös haastattelun muuttaminen toiminnalliseksi tilanteeksi, jossa tutkimusaiheesta keskustellaan toiminnan lomassa, voisi tehdä tilanteesta rennomman ja luontevamman. Isän osallistumista voisi myös vertailla kaupungissa ja maaseudulla tai paneutua isän osallistumisen muutoksiin lapsen kasvaessa.

Tiedetään, että vanhempien osallistumisella lapsen arkeen on vaikutusta lapsen kokonaiskehitykseen, mutta esimerkiksi lapsen itsetunnon ja kouluasuoriutumisen perustana olevien taitojen kehittymisen yhteys isän osallistumiseen kaipaisi vielä syvempää tutkimusta (ks. Pleck 1997, 102). Tiedotusvälineissä esiin nostettu huoli isien vähäisestä osallistumisesta lapsen koulunkäyntiin näyttäytyisi ehkä hieman toisenlaisessa valossa, jos tarkasteltaisiin isän osallistumista lapsen arkeen ja sen merkitystä lapsen koulunkäynnille, eikä pelkästään isien osallistumista kodin ja koulun yhteistyöhön esimerkiksi vanhempainiltojen muodossa. Vaikka äidit edelleen enimmäkseen huolehtivat yhteydenpidosta kouluun ja osallistumisesta koulun tilaisuuksiin, voivat isät osoittamalla kiinnostustaan lapsen kouluasioista sekä osallistumalla lapsen arkeen tukea lasta tämän koulunkäynnissä.

LÄHTEET

- Alaja, K. 1997. Mahdollisuuksien lapsi. Näkökulmia kodin ja koulun kasvatustyöhön. Helsinki: LK-kirjat.
- Baumrind, D. 1971. Current patterns in parental authority. *Developmental Psychology Monographs* 1, 1-103.
- Biller, H. B. & Kimpton, J. L. 1997. The father and the school-aged child. Teoksessa M. E. Lamb (toim.), 143–161.
- Brooks, J. B. 1987. The process of parenting. 2. painos. Mountain View: Mayfield Publishing Company.
- Collins, W. A. & Russell, G. 1991. Mother-child and father-child relationships in middle childhood and adolescence: a developmental analysis. *Developmental Review* 11, 99–136.
- Coltrane, S. 1996. Family man. Fatherhood, housework and gender equity. New York: Oxford University Press.
- Day, R. D. & Lamb, M. E. (toim.) 2004. Conceptualizing and measuring father involvement. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Dollahite, D. C., Hawkins, A. J. & Brotherson S. E. 1997. Fatherwork: a conceptual ethic of fathering as generative work. Teoksessa A. J. Hawkins & D. C. Dollahite (toim.), 17–35.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Fuligni, A. S. & Brooks-Gunn, J. 2004. Measuring mother and father shared caregiving: an analysis using the panel study of income dynamics-child development supplement. Teoksessa R. D. Day & M. E. Lamb (toim.), 341–357.
- Galinsky, E. 2000. Ask the children: the breakthrough study that reveals how to succeed at work and parenting. New York: Quill.
- Gall, M. D., Gall, J. P. & Borg, W. R. 2003. Educational research: an introduction. 7. painos. Boston: Allyn and Bacon.
- Gerson, K. 1997. The social construction of fatherhood. Teoksessa T. Arendell (toim.) Contemporary parenting: challenges and issues. Thousand Oaks: Sage Publications, 119–153.
- Gottfried, A. E., Gottfried, A. W. & Killian, C. 1999. Maternal and dual-earner

- employment. Family environment, adaptations, and the developmental impingement perspective. Teoksessa M. E. Lamb (toim.), 15–37.
- Graue, M. E. & Walsh, D. J. 1998. Studying children in context. Theories, methods, and ethics. Thousand oaks: Sage Publications.
- Hawkins, A. & Dollahite, D. C. 1997. Beyond the role-inadequacy perspective of fathering. Teoksessa A. J. Hawkins & D. C. Dollahite (toim.), 3–16.
- Hawkins, A. J. & Dollahite, D. C. (toim.) 1997. Generative fathering. Beyond deficit perspectives. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Hetherington, E. M. & Stanley-Hagan, M. M. 1997. The effects of divorce of fathers and their children. Teoksessa M. E. Lamb (toim.), 191–211.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2002. Tutki ja kirjoita. 6.–8. painos. Helsinki: Tammi.
- Huttunen, J. 1994. Isyys ja miehisuus: isä perhepsykologisessa tutkimuksessa. Teoksessa J. Virkki (toim.), 46–66.
- Huttunen, J. 1998. Isästäkö äidin kaltainen vanhempi? Teoksessa L. Laurinen (toim.), 36–66.
- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Innanen, M. 2001. Isyys ja äitiys nuorten kertomana – lukiolaisten tyttöjen ja poikien kirjoituksia. Jyväskylän yliopisto. IIKES, Research Center for Sport and Health Sciences.
- Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Helsinki: Otava
- Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–118.
- Kirmanen, T. 1999. Haastattelu lapsen ja aikuisen kohtaamisena – kokemuksia lasten pelkojen tutkimuksesta. Teoksessa I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinon, P. Niiranen & M. Ojala (toim.), 194–217.
- Kiviranta, A. 1995. Peruskoulun viidesluokkalaisten vanhempien käsityksiä kodin ja koulun yhteistyöstä ja sen kehittämistä. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja B15.
- Korhonen, M. 1999. Isyyden muutos. Keski-ikäisten miesten lapsuuskokemukset ja oma vanhemmuus. Joensuun yliopisto. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 39.
- Lallukka, K. 1993. Lasten paikka sukupolvijärjestelmässä – koettu lapsuus 9-vuotiaiden

- näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Työpapereita n:o 80.
- Lamb, M. E. 1986. The changing roles of fathers. Teoksessa M. E. Lamb (toim.), 3–27.
- Lamb, M. E. (toim.) 1986. The father`s role. Applied perspectives. New York: John Wiley & Sons.
- Lamb, M. E. (toim.) 1997. The role of the father in child development. 3. painos. New York: John Wiley & Sons.
- Lamb, M. E. (toim.) 1999. Parenting and child development in "nontraditional" families. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Laurinen, L. (toim.) 1998. Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteena. Jyväskylä: Atena.
- Lewis, C. & Lamb, M. E. 2003. Father`s influences on children`s development: The evidence from two-parent families. *European Journal of Psychology of Education* XVIII, 211–228.
- De Luccie, M. F. & Davis, A. J. 1991. Father-child relationships from the preschool years through mid-adolescence. *The Journal of Genetic Psychology* 152, 225–238.
- McBride, B. A., Schoppe, S. J., Ho, M-H. & Rane, T. R. 2004. Multiple determinants of father involvement: an exploratory analysis using the PSID-CDS data set. Teoksessa R. D. Day & M. E. Lamb (toim.), 321–340.
- Miettinen, S. & Väänänen, S. 1998. Näkökulmia lapsuustutkimukseen. Teoksessa L. Laurinen (toim.), 67–81.
- Määttä, P. 1999. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Opetus 2000. Jyväskylä: Atena.
- Niemi, H. 2000. Vanhemmat ja koulu uutta yhteistyötä etsimässä. Teoksessa U-M. Ekebom (toim.) Satayksi kouluongelmaa. Opettajan käsikirja. Helsinki: Edita, 21–24.
- Paananen, S. 1985. Pulpettiko puristaisi? Helsinki: Otava.
- Palkovitz, R. 1997. Reconstructing "involvement": expanding conceptualizations of men`s caring in contemporary families. Teoksessa A. J. Hawkins & D. C. Dollahite (toim.), 200–216.
- Paquette, D. 2004. Theorizing the father-child relationship: mechanisms and developmental outcomes. *Human Development* 47, 193–219.
- Piironen, T. 1999. Lapsen ja isän suhde avioeron jälkeen lapsen näkökulmasta.

- Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Pleck, J. H. 1997. Paternal involvement: levels, sources, and consequences. Teoksessa M. E. Lamb (toim.), 66–103.
- Pulkkinen, L. 1994. Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee? Teoksessa J. Virkki (toim.), 26–45.
- Rahjola, A. 2005. Lapsiperheissä vapaa-aika kuluu useimmiten televisiota katsellen. Keski-suomalainen 26.1.2005, 3.
- Reuna, V. 1998. Perhebarometri 1998. Vastuu perheen arjessa. Helsinki: Väestöliitto.
- Ritala-Koskinen, A. 1996. Uusperhelapset perheensä määrittelijöinä. Teoksessa P. Lyytinen & H. Lyytinen (toim.) Lapsi ja tutkimus. Jyväskylän yliopiston lapsitutkimuskeskus. Jyväskylä: Atena, 135–149.
- Roggman, L. A. 2004. Do fathers just want to have fun? Commentary on theorizing the father-child relationships. *Human Development* 47, 228–236.
- Ruoppila, I. 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinos, P. Niiranen & M. Ojala (toim.), 26–51.
- Ruoppila, I., Hujala, K., Karila, J., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena.
- Russell, G. 1986. Primary caretaking and role sharing fathers. Teoksessa M. E. Lamb (toim.), 29–57.
- Russell, G. 1999. Primary caregiving fathers. Teoksessa M. E. Lamb (toim.), 57–81.
- Rönkä, A., Kinnunen, U. & Sallinen, M. (2005, painossa) Vanhempien työ ja lasten hyvinvointi. Teoksessa P. Takala & J. Kajanoja (toim.) Perhepolitiikka 2005-raportti. Kelan erillisjulkaisuja.
- Rönkä, A. & Rönkä, T. 1994. Isän viisaus. Tasapainoon ja eheyteen isänä, äitinä, puolisona ja kasvattajana. Helsinki: Ajatus.
- Rönkä, A., Viheräkoski, J., Litsilä, R. & Poikkeus, A-M. 2002. Nuoret ja vanhemmat perhesuhteiden muutoksessa. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 51–70.
- Sayer, L. C., Bianchi, S. M. & Robinson, J. P. 2004. Are parents investing less in children? Trends in mothers' and fathers' time with children. *American Journal of Sociology* 110, 1–43.
- Scott, J. 2000. Children as respondents. The challenge for quantitative methods. Teoksessa P. Christensen & A. James (toim.) Research with children.

- Perspectives and practices. London: Falmer Press, 98–119.
- Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Porvoo: WSOY.
- Snarey, J. 1993. How fathers care for the next generation. A four-decade study. Massachusetts: Harvard University Press.
- Steinberg, L., Lamborn, S., Dornbusch, S. M. & Darling, N. 1992. Impact of parenting practices on adolescent achievement: authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development* 63, 1266-1281.
- St. John-Brooks, C. 1997. Parents as partners in schooling. OECD. The Centre for Educational Research and Innovation.
- Taskinen, S. 1994. Perhe muuttuvassa maailmassa. Teoksessa P. Linna (toim.) Perhe. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos. C-sarja 6.
- Tilastokeskus. 3.2.2005. Lasten osallistuminen kotitöihin vähentää tasaisesti isän ja äidin työmäärää. Saatavilla www-muodossa: <URL: http://www.stat.fi/tup/tiedotteet/v2005/tiedote_006_2005-02-03.html> (Luettu 7.2.2005).
- Torkkeli, M. 2001. Koulutulokkaiden isät lastensa koulunkäynnin tukena. Helsingin yliopisto. Kasvatuspsykologian tutkimusyksikkö. Tutkimuksia 6/2001.
- Valli, R. 2001. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Virkki, J. (toim.) 1994. Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Porvoo: WSOY

Liite 1: Saatekirje ja kyselylomake

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

SAATE

Opettajankoulutuslaitos
Luokanopettajakoulutus

2.4.2004

Hyvä vanhempi!

Olemme kaksi luokanopettajaopiskelijaa Jyväskylän yliopistosta ja teemme pro gradu - tutkielmaa, joka käsittelee isien osallistumista perheen arkeen. Isyys on viime aikoina noussut vilkkaan keskustelun kohteeksi perinteisen perhekäsityksen muuttuessa moninaisemmaksi. Keskustelujen innoittamina haluammekin kartoittaa tämän päivän isien tehtävää ja roolia perheessä.

Vastaamalla oheiseen kyselyyn annatte meille arvokasta tietoa ja mahdollistatte tutkimuksemme onnistumisen. Tutkimusaiheemme vuoksi toivomme, että oheiseen kyselyyn vastaa *perheen isä*. Kysely sisältää myös kohdan, jota toivomme isän ja äidin pohtivan yhdessä. Jos perheessä ei ole isää, olisi kuitenkin tärkeää, että äiti tai muu aikuinen vastaa kyselyyn.

Perheen isille osoitetun kyselyn lisäksi haastattelemme lapsia samasta aiheesta. Kyselyn lopussa pyydämme Teiltä lupaa haastatella lastanne. Kyselyyn vastaaminen ei kuitenkaan edellytä, että annatte luvan lapsenne haastatteluun, vaan se on *täysin vapaaehtoista*. Olemme lisäksi keränneet lisämateriaalia tutkimukseemme pyytämällä 1–3 luokkalaisia piirtämään ja 4–6 luokkalaisia kirjoittamaan isästä. Haastatteluluvan ohessa pyydämme Teiltä myös lupaa käyttää lapsenne tuottamaa materiaalia tutkimuksessamme. Suostuminen tähän on myös *täysin vapaaehtoista*. Haastatteluluvassa ja kyselyssä olevat koodinumerot ovat ainoastaan lapsen haastattelun ja isän kyselyn yhdistämistä varten.

Kysely on jaettu jokaiselle koulun oppilaalle, joten jos teillä on useita lapsia tässä koulussa, saatte useamman kyselyn täytettäväksenne. Yhdenkin kyselyn täyttäminen antaa meille jo arvokasta tietoa. Jos kuitenkin haluatte vastata jokaisen lapsen kohdalta erikseen täyttämällä useamman kyselyn, olemme todella kiitollisia.

Teiltä ja lapseltanne saamamme tiedot säilyvät *ehdottoman luottamuksellisina*, eikä kenenkään henkilöllisyys tule ilmi tutkimuksemme missään vaiheessa. Lopullinen tutkimus on saatavilla Jyväskylän yliopiston kirjaston internet-sivuilla (<http://www.jyu.fi/library/>) tutkimuksemme valmistuttua todennäköisesti jouluna 2004. Voitte ottaa meihin yhteyttä tutkimukseen liittyvissä asioissa joko puhelimitse tai sähköpostilla.

Vastausohjeet:

Vastatkaa kyselyn monivalintakysymyksiin *ympyröimällä* sopivan vaihtoehdon numero ja avoimiin kysymyksiin *kirjoittamalla omin sanoin* annettuun vastaustilaan. Voitte jatkaa vastauksia myös paperin kääntöpuolelle.

Palauttakaa kysely oheisessa kuoressa 13.4.2004 mennessä lapsenne opettajalle.

Kiitos etukäteen vastauksistanne!

Tanja Niemelä

Veera Kuusisto

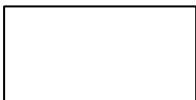
050-5386655

050-3775923

taniemel@cc.jyu.fi

vhkuusis@cc.jyu.fi

(jatkuu)



(jatkuu)

ISÄN TEHTÄVÄ PERHEESSÄ

Tämän kyselyn tarkoituksena on tutkia isän tehtävää perheessä ja on siksi suunnattu ensisijaisesti perheen isälle. Jos perheeseen ei kuulu isää on tärkeää, että perheen äiti tai muu aikuinen vastaa kyselyyn.

Taustatiedot

1. Vastaaja:

- 1 isä
- 2 äiti
- 3 muu aikuinen, suhde lapseen _____



2. Vastaajan ikä: _____ vuotta

3. Pohjakoulutus:

- 1 kansakoulu
- 2 keskikoulu
- 3 peruskoulu
- 4 lukio

4. Ammatillinen koulutus:

- 1 oppisopimuskoulutus
- 2 ammattikoulu
- 3 opistoasteen koulutus
- 4 ammattikorkeakoulu
- 5 teknillinen korkeakoulu/yliopisto
- 6 jokin muu, mikä? _____

5. Vastaajan työtilanne

- 1 työssä
- 2 työtön
- 3 opiskelija
- 4 eläkkeellä/sairaseläkkeellä
- 5 joku muu, mikä? _____

6. Puolison työtilanne

- 1 työssä
- 2 työtön
- 3 opiskelija
- 4 eläkkeellä/sairaseläkkeellä
- 5 joku muu, mikä? _____

7. Lapsen sukupuoli:

- 1 tyttö
- 2 poika

8. Lapsen luokka-aste:

- | | | | |
|---|-------|---|-------|
| 1 | 1. lk | 4 | 4. lk |
| 2 | 2. lk | 5 | 5. lk |
| 3 | 3. lk | 6 | 6. lk |

9. Keitä perheeseen kuuluu:

- 1 aviopuolisot ja yhteiset lapset
- 2 avopuolisot ja yhteiset lapset
- 3 yksinhuoltaja ja lapset
- 4 uusperhe, jossa on avio- tai avopuolisot ja lapsia eri liitoista
- 5 jokin muu perhemuoto, mikä? _____

(jatkuu)

Ajankäyttö lapsen kanssa

(jatkuu)

10. Kuinka usein Te teette lapsenne kanssa seuraavia asioita? Ympyröikää sopiva vaihtoehto.



	minulla/ perheessä ei ole tapana	harvemmin	1-3 kertaa kuukaudessa	kerran viikossa	2-6 kertaa viikossa	päivittäin
1. Keskustelen lapseni kanssa arkipäivän asioista.	1	2	3	4	5	6
2. Keskustelen lapseni kanssa hänen ajatuksistaan ja huolistaan.	1	2	3	4	5	6
3. Keskustelen lapseni kanssa kouluasioista.	1	2	3	4	5	6
4. Autan lastani kotitehtävissä.	1	2	3	4	5	6
5. Luen lapselleni tai yhdessä lapseni kanssa.	1	2	3	4	5	6
6. Leikin lapseni kanssa.	1	2	3	4	5	6
7. Urheilen ja liikun lapseni kanssa.	1	2	3	4	5	6
8. Ulkoilen lapseni kanssa.	1	2	3	4	5	6
9. Kuljetan lastani harrastukseen.	1	2	3	4	5	6
10. Osallistun lapseni harrastukseen.	1	2	3	4	5	6
11. Pelaan lapseni kanssa (lauta- ja korttipelit, videopelit).	1	2	3	4	5	6
12. Käytän lapseni kanssa tietokonetta (esim. pelaaminen).	1	2	3	4	5	6
13. Katselen televisiota / videoita lapseni kanssa.	1	2	3	4	5	6

(jatkuu)

(jatkuu)

	minulla/ perheessä ei ole tapana	harvemmin	1-3 kertaa kuukaudessa	kerran viikossa	2-6 kertaa viikossa	päivittäin
14. Teen kotias- kareita yhdessä lapseni kanssa (mm. ruuanlaitto, tiskaaminen, kor- jaaminen).	1	2	3	4	5	6
15. Käyn lapseni kanssa urheilu- tapahtumissa.	1	2	3	4	5	6
16. Käyn lapseni kanssa teatterissa tai elokuvissa.	1	2	3	4	5	6
17. Vietän aikaa lapseni kanssa oleillen ja naura- en.	1	2	3	4	5	6

Mitä muuta Te teette lapsenne kanssa?

Seuraavat 3 kysymystä koskevat aikaa, jolloin lapsenne on hereillä.

Kirjoittakaa arvionne taulukkoon tunteina (ja minuutteina).

11. Arvioikaa, kuinka pitkän ajan päivästä keskimäärin

	arkipäivisin	viikonloppuisin
1. lapsenne ei voi tavoittaa Teitä lainkaan tai vain hätätilanteessa. (*).		
2. lapsenne voi tarvittaessa ta- voittaa Teidät puhelimella (esim. kertoakseen kuulumisia).		
3. Te olette kotona lapsen saata- villa.		

(*). Jos olette esim. tehneet lapsenne kanssa sopimuksen, että Teitä ei saa työaikana häiritä kuin ns. hätätapauksissa. TAI Jos kännykkänne on kiinni tai ette ole muuten puhelimella tavoitettavissa.

(jatkuu)

(jatkuu)

12. Miten paljon Te vietätte keskimäärin päivittäin aikaanne lapsenne kanssa

	arkipäivisin	viikonloppuisin
1. kahden kesken jutellen tai jotain muuta yhdessä tehden.		
2. kotona ollen, mutta esimerkiksi eri huoneessa.		

13. Mitä Te teette silloin, kun lapset eivät ole mukanaan (työ, omat harrastukset, vapaaehtoistoiminta yms.)? Voitte jatkaa paperin kääntöpuolelle.

Vanhempana toimiminen**14. Arvioikaa kuinka paljon Te teette seuraavia asioita. Ympyröikää sopiva vaihtoehto.**

	en lainkaan	vain hieman	jonkin verran	melko paljon	erittäin paljon
1. Opetan lapselleni hyviä käytöstapoja.	1	2	3	4	5
2. Opetan lapselleni toisten huomioonottamista.	1	2	3	4	5
3. Opetan lapselleni sopivaa kielenkäyttöä.	1	2	3	4	5
4. Asetan lapselleni rajoja.	1	2	3	4	5
5. Teen lastani koskevia päätöksiä.	1	2	3	4	5
6. Keskustelen lapseni kanssa hänen tunteistaan.	1	2	3	4	5
7. Keskustelen lapseni kanssa hänen kouluasioistaan.	1	2	3	4	5
8. Osallistun lapsen koululäksyihin (esim. tarkastaminen, auttaminen).	1	2	3	4	5
9. Tarkkailen lapseni koulunkäyntiä ja koulumenestystä.	1	2	3	4	5
10. Mietin, onko lapsellani ongelmia.	1	2	3	4	5
11. Kuuntelen lapseni ongelmia ja lohdutan häntä.	1	2	3	4	5
12. Vaikutan lapseni harrastusten valintaan.	1	2	3	4	5
13. Vaikutan lapseni kavereiden valintaan.	1	2	3	4	5

(jatkuu)

(jatkuu)

	en lain- kaan	vain hieman	jonkin verran	melko paljon	erittäin paljon
14. Vaikutan lapseni pukeutumiseen.	1	2	3	4	5
15. Vaikutan lapseni menemisiin.	1	2	3	4	5
16. Osoitan lapselleni tunteeni.	1	2	3	4	5
17. Huolehdin perheestäni taloudellisesti.	1	2	3	4	5
18. Sovitan menoni perheen aikatauluihin ja tarpeisiin sopiviksi.	1	2	3	4	5

15. Mitkä kolme asiaa ovat Teille merkityksellisimpiä Teidän ja lapsenne välisessä suhteessa?

(Numerot eivät tarkoita tärkeysjärjestystä.)

1. _____
2. _____
3. _____

16. Mitkä ajattelette olevan lapsellenne kolme merkityksellisintä asiaa suhteessanne? (Oma arvio.)

1. _____
2. _____
3. _____



(jatkuu)

(jatkuu)


Tehtävien jako perheessä.
17. Miten jaatte seuraavat asiat puolisonne kanssa? Vastatkaa tähän yhdessä puolisonne kanssa. Ympyröikää sopiva vaihtoehto.

	minä yksin	minä enemmän	minä ja puolisoni yhtä paljon	puolisoni enemmän	puolisoni yksin	joku muu aikuinen
1. kodinhoito (mm. tiskaus, siivous, silitys)	1	2	3	4	5	6
2. ruuanlaitto	1	2	3	4	5	6
3. kodin korjaustyöt	1	2	3	4	5	6
4. ansiotyössä käyminen	1	2	3	4	5	6
5. taloudelliset asiat (mm. laskut, asumiskulut, lasten kulut)	1	2	3	4	5	6
6. lastenhoito (mm. vaatettaminen, lapsen aikataulusta huolehtiminen)	1	2	3	4	5	6
7. kurinpito ja rajojen asettaminen	1	2	3	4	5	6
8. lapsen kanssa keskusteleminen	1	2	3	4	5	6
9. lapsen huolien kuunteleminen	1	2	3	4	5	6
10. lasta koskevien päätösten teko (mm. hankinnat, leirit ja matkat)	1	2	3	4	5	6
11. lapsen vieni harrastuksiin	1	2	3	4	5	6
12. ajan viettäminen lapsen kanssa	1	2	3	4	5	6
13. lapsen ongelmista huolehtiminen	1	2	3	4	5	6

(jatkuu)

(jatkuu)

	minä yksin	minä enemmän	minä ja puolisoni yhdessä	puolisoni enemmän	puolisoni yksin	joku muu aikuinen
14. oman aikataulun sovit- taminen lapsen menemisiin	1	2	3	4	5	6
15. perheen aikataulujen / vapaa-ajan suunnittelemi- nen	1	2	3	4	5	6
16. perheen talouden suun- nittelu (rahankäyttö yms.)	1	2	3	4	5	6
17. koulun tilaisuuksiin osallistuminen (mm. van- hempainillat, avoimien ovien päivät)	1	2	3	4	5	6
18. keskustelu kouluasioista lapsen kanssa	1	2	3	4	5	6
19. kouluongelmien hoita- minen	1	2	3	4	5	6
20. koulunkäynnin valvo- minen	1	2	3	4	5	6
21. yhteydenpito kouluun ja lapsen opettajaan	1	2	3	4	5	6

18. Vastasin tehtävään nro 17 yhdessä puolisoni kanssa.

- 1 kyllä
2 ei

19. Olen vastannut useisiin tämän tutkimuksen kyselyihin.

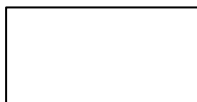
- 1 kyllä; kyselyiden koodinumerot (löytyy sivun 1 ylälaidas-
ta): _____
2 ei

20. Voitte kommentoida kyselyä paperin kääntöpuolelle.**Kiitos vastauksistanne!**

PALAUTUS: Sulkekaa kysely oheiseen kirjekuoreen ja palauttakaa kuori lapsenne mukana
lapsen opettajalle viimeistään **13.4.2004**.

(jatkuu)

(jatkuu)

**MATERIAALIN KÄYTTÖLUPA****En anna lupaa lapseni tuottaman materiaalin käyttämiseen tutkimuksessa.**

(Alla olevia tunnistetietoja ei tarvitse täyttää.)

Annan luvan lapseni tuottaman materiaalin käyttämiseen tutkimuksessa.

Lapsen nimi: _____

Päiväys: _____

Allekirjoitus: _____

HAASTATTELULUPA**En anna lupaa lapseni haastatteluun.**

(Alla olevia tunnistetietoja ei tarvitse täyttää.)

Annan luvan lapseni haastatteluun.

Lapsen nimi: _____

Päiväys: _____

Allekirjoitus: _____



Liite 2: Kyselylomakkeen kysymysten jaottelu teorioihin pohjautuen

Russellin teoriaan pohjautuvat kyselylomakkeen kysymykset 5,6,10–14 ja 17.

Kysymysten numerot ja osiot

1. Työllisyys ja perheen taloudellinen tukeminen

- a) osallistuminen K5 Vastaajan työtilanne.
K6 Puolison työtilanne.
K17.4 Ansiotyössä käyminen.
- b) vastuunotto K14.17 Huolehdin perheestäni taloudellisesti.
K17.4 Ansiotyössä käyminen.
K17.5 Taloudelliset asiat.
K14.17 Huolehdin perheestäni taloudellisesti.
K17.5 Taloudelliset asiat.

2. Päivittäinen huolenpito ja vuorovaikutus lapsen kanssa

- a) osallistuminen K11.1 Lapsenne ei voi tavoittaa Teitä lainkaan tai vain hätätilanteissa.
K11.2 Lapsenne voi tarvittaessa tavoittaa Teidät puhelimitse.
K11.3 Te olette kotona lapsen saatavilla.
K12.2 Miten paljon Te vietätte keskimäärin päivittäin aikaa lapsenne kanssa kotona ollen, mutta esim. eri huoneissa.
K13 Mitä Te teette silloin, kun lapset eivät ole mukanaan.
- b) vastuunotto K12.1 Miten paljon Te vietätte keskimäärin päivittäin aikaa lapsenne kanssa kahden kesken jutellen tai jotain muuta yhdessä tehden.

3. Lapsen hallinta ja sosiaalisuus

- a) osallistuminen K10.1 Keskustelen lapseni kanssa arkipäivän asioista.
K10.2 Keskustelen lapseni kanssa hänen ajatuksistaan ja huolistaan.
K10.3 Keskustelen lapseni kanssa kouluasioista.
K10.4 Autan lastani kotitehtävissä.
K10.5 Luen lapselleni tai yhdessä lapseni kanssa.
K10.6 Leikin lapseni kanssa.
K10.7 Urheilen ja liikun lapseni kanssa.
K10.8 Ulkoilen lapseni kanssa.
K10.9 Kuljetan lastani harrastukseen.
K10.10 Osallistun lapseni harrastukseen.
K10.11 Pelaan lapseni kanssa.

 (jatkuu)

Taulukko (jatkuu)

	<p>K10.12 Käytän lapseni kanssa tietokonetta. K10.13 Katselen televisiota / videoita lapseni kanssa. K10.14 Teen kotiaskareita yhdessä lapseni kanssa. K10.15 Käyn lapseni kanssa urheilutapahtumissa. K10.16 Käyn lapseni kanssa teatterissa tai elokuvissa. K10.17 Vietän aikaa lapseni kanssa oleillen ja nauraen. Mitä muuta Te teette lapsenne kanssa? K14.1 Opetan lapselleni hyviä käytöstapoja. K14.2 Opetan lapselleni toisten huomioonottamista. K14.3 Opetan lapselleni sopivaa kielenkäyttöä. K14.6 Keskustelen lapseni kanssa hänen tunteistaan. K14.7 keskustelen lapseni kanssa hänen kouluasioistaan. K14.8 Osallistun lapseni koululäksyihin. K14.11 Kuuntelen lapseni ongelmia ja lohdutan häntä. K14.16 Osoitan lapselleni tunteeni. K17.6 Lastenhoito. K17.8 Lapsen kanssa keskusteleminen. K17.9 Lapsen huolien kuunteleminen. K17.11 Lapsen vieni harrastuksiin. K17.12 Ajan viettäminen lapsen kanssa. K17.18 Keskustelu kouluasioista lapsen kanssa.</p>
b) vastuunotto	<p>K10.2 Keskustelen lapseni kanssa hänen ajatuksistaan ja huolistaan. K10.3 Keskustelen lapseni kanssa kouluasioista. K14.4 Asetan lapselleni rajoja. K14.5 Teen lastani koskevia päätöksiä. K14.9 Tarkkailen lapseni koulunkäyntiä ja koulumenestystä. K14.10 Mietin, onko lapsellani ongelmia. K14.12 Vaikutan lapseni harrastusten valintaan. K14.13 Vaikutan lapseni kavereiden valintaan. K14.14 Vaikutan lapseni pukeutumiseen. K14.15 Vaikutan lapseni menemisiin. K17.7 Kurinpito ja rajojen asettaminen. K17.10 Lasta koskevien päätösten teko. K17.13 Lapsen ongelmista huolehtiminen K17.19 Kouluongelmien hoitaminen. K17.20 Koulunkäynnin valvominen.</p>
4. Kotityöt	
a) osallistuminen	<p>K10.14 Teen kotiaskareita yhdessä lapseni kanssa. K17.1 Kodinhoito. K17.2 Ruuanlaitto. K17.3 Kodin korjaustyöt.</p>
b) vastuunotto	<p>K17.16 Perheen talouden suunnittelu. K17.15 perheen aikataulujen/vapaa-ajan suunnitteleminen. K17.16 Perheen talouden suunnittelu.</p>

(jatkuu)

Taulukko (jatkuu)

5. Suhteiden ylläpito lasten kasvattajien välillä

- b) vastuunotto K17.17 Koulun tilaisuuksiin osallistuminen.
K17.21 Yhteydenpito kouluun ja lapsen opettajaan.

6. Vanhemmuuteen sijoittaminen ja sitoutuminen

- b) vastuunotto K14.18 Sovitan menoni perheen aikatauluihin ja tarpeisiin sopiviksi.
K17.14 Oman aikataulun sovittaminen lapsen menemisiin.
-

Palkovitzin jaotteluun pohjautuvat kyselylomakkeen kysymykset 10–12, 14 ja 17.

	Kysymyksen numero
1. Tarkkailu	K14.9, K17.17, K17.20, K17.21
2. Suunnittelu	K14.5, K14.18, K17.10, K17.14, K17.15, K17.16
3. Kommunikaatio	K10.1, K10.2, K10.3, K14.6, K14.7, K17.8, K17.9, K17.18
4. Opettaminen	K10.4, K14.1, K14.2, K14.3, K14.4, K14.8, K17.7, K17.19
5. Ajatteluprosessit	K14.10, K17.13
6. Turvallisuuden takaaminen	-
7. Kiintymys	K14.16
8. Emotionaalinen tuki	K14.11
9. Huolenpito	K17.6
10. Ylläpito	K17.1, K17.2, K17.3
11. Jaetut kiinnostukset	K10.5
12. Saatavillaolo	K11, K12, K10.17, K17.12
13. Jaetut aktiviteetit	K10.6, K10.7, K10.8, K10.10, K10.11, K10.12, K10.13, K10.14, K10.15, K10.16
14. Elatus	K14.17, K17.4, K17.5
15. Asioiden järjestäminen	K10.9, K17.11

Huom. Kysymyksen 14 osiot K14.12, K14.13, K14.14 ja K14.15 eivät pohjautu Palkovitzin jaotteluun.

Liite 3: Haastattelurunko

Kerro lapselle taustatiedot itsestäsi ja tutkimuksesta. Kerro haastattelun nauhoittamisesta ja siitä, että nauhoitus voidaan halutessa keskeyttää. Mainitse luottamuksellisuus. (Sulkeissa analyysistä poistetut kysymykset.)

Taustatiedot

Haastateltavan nimi ja ikä.

Keitä sinun mielestäsi kuuluu sinun perheeseesi?

H1 Mihin isää tarvitaan? /Miksi isä on olemassa?

Yhdessäolo isän kanssa

H2 Mitä teet isän kanssa? /Mitä isä tekee sinun kanssasi?

- teettekö yhdessä jotakin?

H3 Miten päätätte, mitä teette yhdessä?

H4 Mitä teet isän kanssa kahdestaan, kun äiti ei ole mukana?

H5 Mitä teet kahdestaan äidin kanssa?

H6 Kumman kanssa vietät enemmän aikaa kahdestaan?

H7 Onko jotain eroa olla isän kanssa kaksin kuin äidin kanssa?

H8 Kumpi viettää enemmän aikaa lasten kanssa? (jos sisaruksia)

H9 Mikä on hausointa isän kanssa?

H10 Mikä on ikävintä isän kanssa?

Lasten isään kohdistamia toiveita

H11 Jos saisit muuttaa jotakin, niin mitä muuttaisit?

haluaisitko viettää enemmän aikaa isän kanssa?

H12 Haluaisitko tehdä jotain muuta isän kanssa?

Isän ja isän kanssa olemisen kuvailu

H13 Kuvaile, millainen isäsi on ?

H14 Mikä on parasta isässä?

H15 Millaista on olla isän kanssa?

(jatkuu)

(jatkuu)

Keskustelu lapsen kanssa

H16 Mistä asioista juttelet isän kanssa?

H17 Milloin juttelet isän kanssa?

H18 Mistä asioista juttelet äidin kanssa?

H19 Kummalle kerrot, jos sinulla on huolia?

Isän rooli perheessä

H20 Miksi isä käy töissä?

-mitä hyötyä siitä on perheellesi ja sinulle?

-mikä näistä on tärkeintä?

H21 Mitä isä tekee kotona?

H22 Mitä äiti tekee kotona?

(Mitä isä tekee töiden jälkeen?)

(Mitä isä tekee viikonloppuisin?)

H23 Mitä isä tekee itsekseen?/kun et ole mukana?

H24 Tekeekö isä jotakin sellaista, jossa haluisit olla mukana?

H25 Tekeekö isä jotain sellaista, josta et pidä?

Rajojen asettaminen

(Millaisia sääntöjä on kotona?)

H26 Kuka säännöistä päättää?

-antaako isä jotain erityisiä sääntöjä?

H27 Kuka kotona komentaa/pitää kuria?

H28 Millaisia tapauksissa isä kääntää/komentaa sinua?

H29 Millaisista asioista isä päättää?

(Ovatko vanhemmat käyneet koululla?)

(Ovatko vanhemmat jutelleet opettajan kanssa?)

(Onko tärkeää, että vanhemmat juttelevat opettajan kanssa? Miksi?)

(Onko tärkeää, että vanhemmat osallistuvat koulun järjestämiin tilaisuuksiin? Miksi?)

(Miltä tuntuu, jos vanhemmat eivät pääse johonkin koulun järjestämään tilaisuuteen?)

Liite 5: Summamuuttujien keskinäiskorrelaatiot

	1	2	3	4	5	6	7
1. Käyttäytymisen ohjaaminen	1.000						
2. Keskustelu	.266	1.000					
3. Koulutehtävien tekoon osallistuminen	.307	.499**	1.000				
4. Ulkoilu ja pelaaminen	.263	.333	.455**	1.000			
5. Harrastuksiin kuljettaminen ja osallistuminen	.102	.094	.155	.262	1.000		
6. Tunteiden käsittely	.676**	.471**	.360*	.457**	.090	1.000	
7. Hyvinvoinnin tarkkailu	.464**	.411*	.543**	.164	.228	.485**	1.000

p < .01 *, p = .001**

Liite 6: Lasten piirustuksia



”Minä ja isä uimassa kilpaa” (tyttö, 2.lk)



”Minä ja minun isäni pelataan kesällä sulkapalloa pihalla.” (tyttö, 2.lk)

(jatkuu)

(jatkuu)



”minä ja isä oggitaan” (poika, 2.lk)



”minä ja isä” (tyttö, 1.lk)